

Regional analyse for Tjøme, Nøtterøy og Tønsberg 2014

Attraktivitetsanalyse: Befolkningsutvikling, næringsutvikling og scenarier

KNUT VAREIDE & MARIT O. NYGAARD

TF-notat nr. 20/2015

Tittel: Regional analyse for Tjøme, Nøtterøy og Tønsberg 2014
Undertittel: Attraktivitetsanalyse: Befolkningsutvikling, næringsutvikling og scenarier
TF-notat nr: 20/2015
Forfatter(e): Knut Vareide og Marit Nygaard
Dato: 30. april 2015
ISBN: 978-82-7401-803-7
ISSN: 1891-053X
Pris: 170,- (Kan lastes ned gratis fra www.telemarksforskning.no)
Framsidedfoto: Illustrasjon Nygaard/Vareide
Prosjekt: Regionale analyser 2014
Prosjektnr.: 20140170
Prosjektleder: Knut Vareide
Oppdragsgiver(e): Tjøme, Nøtterøy og Tønsberg kommune

Spørsmål om dette notatet kan rettes til:

Telemarksforskning
Postboks 4
3833 Bø i Telemark
Tlf: +47 35 06 15 00
www.telemarksforskning.no

Resymé:

Utviklingen i Tjøme, Nøtterøy og Tønsberg er beskrevet og analysert med hensyn til befolknings- og næringsutvikling ved bruk av Attraktivitetsmodellen. Det er også kapitler om utdanningsnivå, innovasjon i næringslivet og resultater fra NHOs NæringsNM.

Knut Vareide er utdannet sosialøkonom (cand oecon) fra Universitetet i Oslo (1985). Han har arbeidet ved Telemarksforskning siden 1996.

Marit Owren Nygaard er utdannet samfunnsøkonom (M.Sc. Economics) fra Universitetet for miljø- og biovitenskap i Ås (2012). Hun har jobbet ved Telemarksforskning siden 2013.

Forord

Denne rapporten inngår i en serie med analyserapporter for kommuner, regioner og fylker i Norge, som er utført av Telemarksforskning i 2014. Det er benyttet en modell for attraktivitet som er utviklet med støtte fra Oslofjordfondet i forbindelse med prosjektet *Attraksjonskraft gjennom stedsinnovasjon*. Modellen er videreutviklet vesentlig i 2014 sammenliknet med tidligere, blant annet gjennom at det er utviklet en scenario-modell som viser hvordan utviklingen kan bli i framtiden i ulike scenarier.

De regionale analysene er svært verdifulle for forskningen i slike prosjekt, i det at vi får anvendt modeller og empiriske metoder i ulike geografiske områder. Gjennom dette arbeidet får vi også testet relevans og kvalitet gjennom dialog med mange forskjellige og kompetente oppdragsgivere som arbeider profesjonelt med regional utvikling i praksis.

Telemarksforskning har laget slike regionale analyser i en årrekke. Tidligere var analysene i stor grad deskriptive, og nøyde seg stort sett med å beskrive en rekke indikatorer for befolknings- og næringsutvikling samt å forstå hvilke faktorer man kan gjøre noe med. Etter hvert har vi lagt mer vekt på å finne sammenhenger, gjennom å koble de ulike trekkene i en region sammen i stadig mer helhetlige modeller. De fleste oppdragsgiverne etterspør slike rapporter fordi de skal brukes i en strategisk sammenheng. Da er det ikke tilstrekkelig kun å beskrive ulike utviklingstrekk hver for seg. For at utviklingen på et sted skal kunne påvirkes gjennom bevisste strategier, er det nødvendig å forstå sammenhengene og avdekke årsaker og drivkrefter til den faktiske utviklingen. Først da blir analysene virkelig nyttige i det strategiske arbeidet. Med den nye scenariomodellen blir den strategiske relevansen enda sterkere, fordi vi har et redskap som kan kalibrere målene i den regionale utviklingen for hver enkelt kommune, region eller fylke. Vi kan da også vise hvordan de strukturelle forholdene sannsynligvis vil påvirke framtidig utvikling, og hva som skal til for at et sted kan realisere sine målsettinger.

Bø, 30. april 2015

Knut Vareide

Prosjektleder

Innhold

Sammendrag.....	5
1. Befolkning.....	8
2. Arbeidsplasser	12
3. Pendling og arbeidsmarkedsintegrasjon.....	34
4. Bostedsattraktivitet	37
5. Scenarier for framtidig vekst	43
6. Utdanning	49
7. Innovasjon	55
8. NæringsNM.....	63

Sammendrag

Tjøme, Nøtterøy og Tønsberg (TNT) er en region som har hatt sterk befolkningsvekst siden 2000. Folketallet i de tre kommunene samlet økte fra 58 000 til 68 000 fra 2000 til 2015. Fram til 2008 økte folketallet i TNT raskere enn ellers i landet, men i de siste årene har befolkningsveksten blitt lavere enn i resten av landet. De tre kommunene har samlet sett fremdeles litt netto innflytting fra andre norske kommuner, men innvandringen og fødselsoverskuddet er lavere enn ellers i landet.

Årsaken til at befolkningsveksten i regionen de siste årene har vært lavere enn landsgjennomsnittet, er at arbeidsplassutviklingen etter 2007 har vært svak. TNT har hatt sterk vekst i antall ansatte i offentlig sektor, men en svak utvikling i antall arbeidsplasser i næringslivet. Det er færre arbeidsplasser i næringslivet på slutten av 2013 enn i 2008. Næringslivet i regionen hadde vekst i enkeltåret 2013, men vi har ennå ikke data over arbeidsplassutviklingen i 2014. Flyttetallene til regionen har imidlertid vært ganske svake i 2014, slik at det antakelig ikke var spesielt høy vekst i næringslivet i 2014.

Når vi skal analysere utviklingen i næringslivet, deler vi opp næringslivet i tre strategiske næringstyper, basisnæringer, besøksnæringer og regionale næringer.

Basisnæringer er de bedriftene som produserer for et nasjonalt eller internasjonalt marked. Basisnæringerne omfatter primærnæringer, industri og de mest konkurranseutsatte tjenestene som forskning, tele, IKT, engineering og liknende. Basisnæringerne i regionen hadde en sterk nedgang i antall arbeidsplasser fra 2000 til 2006. Etter 2006 har basisnæringerne hatt vekst igjen, men ikke nok til å ta igjen de tapte arbeidsplassene fra den første perioden. Det har dermed vært en samlet nedgang på 8,9 prosent i antall arbeidsplasser i basisnæringerne fra 2000 til 2013. De bransjene innenfor basisnæringerne som har stått for nedgangen er verkstedindustri, prosessindustri, næringsmiddelindustri og landbruk. Dette er bransjer som også har hatt nedgang på landsbasis, men nedgangen har vært sterkere i TNT. I samme periode har regionen, og særlig Tønsberg, hatt en sterk vekst i teknologiske tjenester. Antall arbeidsplasser i de teknologiske tjenestene har nesten blitt doblet fra 2000 til 2013. Hvis vi måler utviklingen i basisnæringerne i regionen i forhold til de strukturelle betingelsene, var utviklingen i basisnæringerne i regionen overraskende svak fram til og med 2007. I den perioden var ikke regionen attraktiv for basisnæringerne. Etter 2008 har utviklingen i basisnæringerne i TNT vært overraskende sterk, og regionen framstår nå som en attraktiv region for basisnæringerne. Det skyldes både at bedriftene innen de teknologiske tjenestene har hatt sterk vekst, og at nedgangen i industrien har stoppet opp.

Besøksnæringerne omfatter de bedriftene som er avhengige av at kundene må være personlig til stede. Det er bransjer som overnatting, servering, butikkhandel, kultur og diverse personlige tjenester. Besøksnæringerne omfatter turistbransjene, men er definert litt videre. Stedenes egen befolkning er en stor kundegruppe for besøksnæringerne, og besøksnæringerne blir dermed sterkt påvirket av befolkningsveksten på stedet. Besøksnæringerne i regionen hadde sterk vekst fram til 2007. Etter 2007 har antall ansatte i besøksnæringerne i regionen falt, til tross for at befolkningen har vokst. Regionens attraktivitet for besøk har dermed hatt motsatt utvikling enn basisnæringerne. Regionen var svært attraktiv for besøksnæringerne fram til 2007, men har vært lite attraktiv for besøksnæringerne fram til 2013. I 2013 ble det igjen over normalt sterk vekst i besøksnæringerne.

De regionale næringerne består av bransjer som ikke passer inn i basisnæringer eller besøksnæringer, det vil si bransjer som bygg og anlegg, finans og forretningsmessig tjenesteyting, transport, engroshandel m.fl. Det er bransjer som ofte ikke får stor oppmerksomhet i kommunale og regionale næringsstrategier, men som er viktige fordi det er mange arbeidsplasser i disse bransjene. De regionale næringerne har vokst raskere i Norge enn det besøksnæringerne og basisnæringerne har. I TNT har de regionale næringerne hatt mye lavere vekst enn ellers i landet. Attraktiviteten for de regionale næringerne har dermed vært tilsynelatende lav etter 2008. En forklaring på den tilsynelatende lave attraktiviteten for de regionale næringerne kan være at en del virksomheter har flyttet fra Tønsberg til andre kommuner i Vestfold, spesielt til Stokke. Årsaken til det er at det har vært mangel på

næringsarealer i Tønsberg, mens det har blitt tilrettelagt nye næringsarealer i andre kommuner i Vestfold. Ettersom hele Vestfold er et integrert arbeidsmarked er ikke flytting av næringsvirksomhet mellom kommuner noe problem. Hovedsaken for bosettingen i Vestfoldkommunene er at den samlede næringsutviklingen i fylket er god. Når det er sagt, er det verd å merke seg at Vestfold som fylke samlet sett har hatt en lav attraktivitet for de regionale næringene etter 2008.

Samlet næringsattraktivitet er summen av attraktiviteten for basisnæringer, besøksnæringer og de regionale næringene. Regionen har hatt en svak næringsattraktivitet i de siste årene. Det skyldes den svake utviklingen i besøksnæringer og de regionale næringene. Basisnæringene har klart seg mye bedre, og har bidratt positivt til næringsattraktiviteten. Tønsberg har klart flest arbeidsplasser av disse tre kommunene, og analysene av næringsattraktivitet i regionen avspeiler i stor grad utviklingen i næringslivet i Tønsberg.

De tre kommunene har et svært tett integrert arbeidsmarked. Det er flere av de sysselsatte i Nøtterøy som arbeider i Tønsberg enn i egen kommune. Av de sysselsatte i Tjøme arbeider det flere samlet sett i Nøtterøy og Tønsberg enn i egen kommune. Det betyr at det er den samlede arbeidsplassutviklingen i regionen som teller for hver enkelt av disse tre kommunene, og næringsutviklingen i egen kommune har isolert sett ikke så stor betydning. Det er et god argument for å samarbeide om næringsutvikling.

Næringslivet i regionen er også målt og analysert med hensyn til utdanning, innovasjon og NHOs NæringsNM. Tønsbergregionen skårer under middels av norske regioner i NæringsNM. I NæringsNM er regioninndelingen annerledes, og Tønsbergregionen omfatter flere kommuner enn TNT i denne kåringen. Tønsberg hadde svært gode rangeringer i NæringsNM fra 2000 til 2002. I 2000 var Tønsberg faktisk beste kommune i landet. I siste NæringsNM, som baserer seg på tall fra 2013 er Tønsberg bare nummer 160 av 428 kommuner, mens Nøtterøy var nummer 328 og Tjøme nummer 252. Tønsbergregionen kommer ganske godt ut når det gjelder nyetableringer i NæringsNM, mens svakt når det gjelder vekst og lønnsomhet i næringslivet.

Når det gjelder innovasjon i næringslivet har vi målt innovasjonsaktivitetene i Tønsbergregionen. Det er en forholdsvis høy andel innovative bedrifter i regionen. En del av forklaringen er at det er en forholdsvis høy andel av bedriftene i regionen som er innenfor bransjer preget av høy innovasjon.

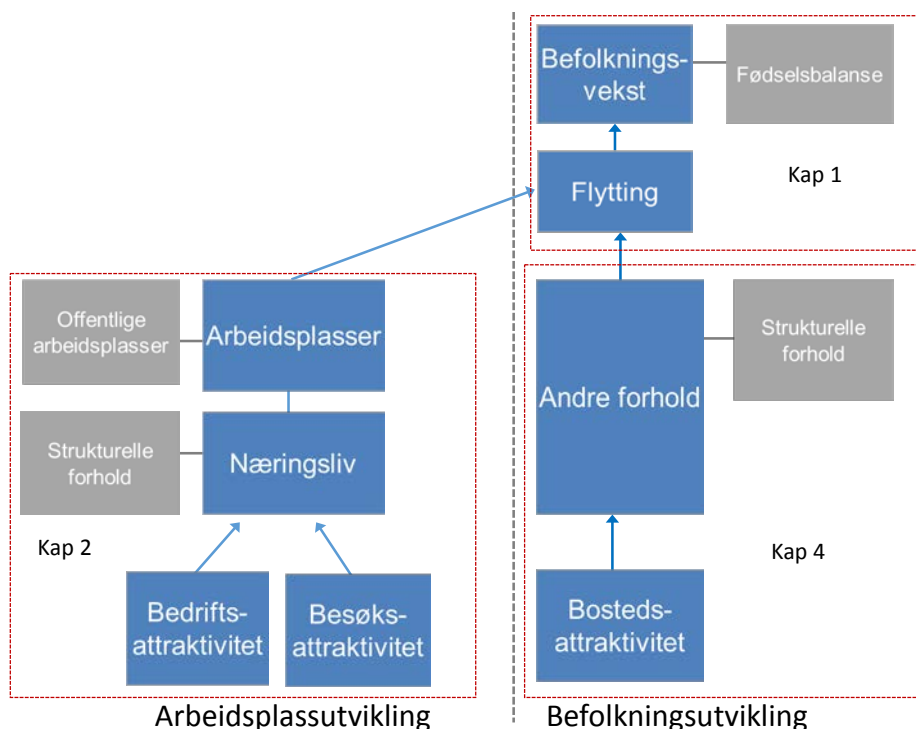
Tønsberg og Nøtterøy er kommuner med et høyt utdanningsnivå i befolkningen. Det er en høyere andel av personer med minst tre års høyskoleutdanning i disse kommunene enn landsgjennomsnittet. I forhold til andre regioner er det også et forholdsvis høyt utdanningsnivå i næringslivet. Et interessant trekk er at det er et høyere utdanningsnivå blant personer som bor i TNT og pendler ut, enn blant personer som pendler inn til regionen. Det tyder på at det er en attraktiv region å bo i for personer med høy utdanning.

Nettoflyttingen til TNT er analysert for å måle bostedsattraktiviteten. Tidligere var netto innflytting til regionen mye høyere enn arbeidsplassvekst og strukturelle forhold skulle tilsi, spesielt i Tønsberg. Etter hvert har nettoflyttingen blitt litt svakere enn forventet. Dermed kan det se ut til at regionen ikke lenger er så attraktiv som bosted. Det er litt forskjell på utviklingen i bostedsattraktiviteten i de tre kommunene. Tønsberg og Nøtterøy har en svak utvikling i bostedsattraktiviteten, mens Tjøme har høy bostedsattraktivitet de siste årene. Disse forskjellene kan ha noe med boligbyggingen å gjøre.

I notatet er det også laget scenarier for framtidig vekst i befolkning og arbeidsplasser i TNT. Betingelsene for vekst i regionen er ganske gode. Dersom regionen er normalt attraktiv, ligger det an til en befolkningsvekst på over 15 prosent fram til 2030. Utviklingen i regionens attraktivitet har imidlertid hatt en litt nedadgående trend, og både næringsattraktiviteten og bostedsattraktiviteten har vært lavere enn middels de siste tre årene. Veksten fram til 2030 vil derfor i stor grad være avhengig i hvilken grad regionen klarer å øke sin attraktivitet.

Innledning – notatets oppbygging

I de første seks kapitlene i dette notatet vil vi beskrive og analysere utviklingen i befolkning og antall arbeidsplasser. For å analysere drivkreftene i utviklingen vil vi bruke Attraktivitetsmodellen. Denne modellen har Telemarksforskning utviklet for å forstå drivkreftene bak den regionale utviklingen. Modellen er designet spesielt for å skille ut strukturelle drivkrefter, det vil si drivkrefter som det enkelte sted ikke kan gjøre noe med, fra det vi definerer som attraktivitet. Steder kan være attraktive for bedrifter eller besøk. Det fører til at stedet får en sterkere vekst i antall arbeidsplasser i næringslivet enn de strukturelle forholdene tilsier. Steder kan også være attraktive som bosteder, og dermed få en nettoflytting som er høyere enn forventet ut fra stedets arbeidsplassvekst og strukturelle forhold. Summen av stedets attraktivitet med hensyn til bedrift, besøk og bosetting vil utgjøre stedets samlede attraktivitet.

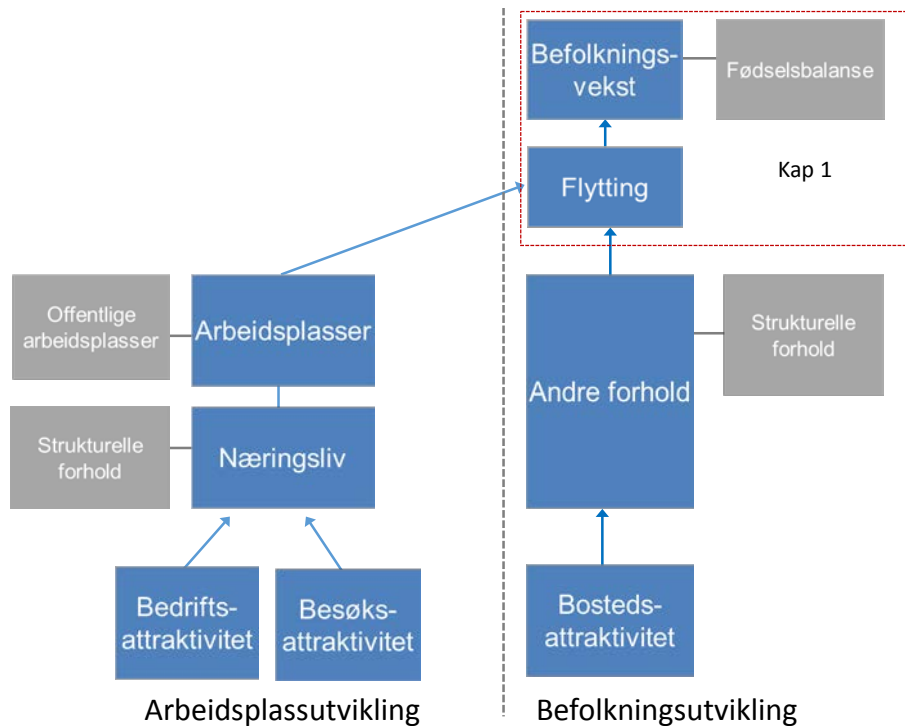

Figur 1: Attraktivitetsmodellen.

Attraktivitetsmodellen er vist skjematisk i figuren over, og vi vil utdype hvordan modellen virker etter hvert i notatet. Notatets struktur vil følge modellen. I kapittel 1 vil vi gi en kort beskrivelse av befolkningsutviklingen. I kapittel 2 vil vi beskrive og analysere arbeidsplassutviklingen, og særlig arbeidsplassutviklingen i næringslivet. I kapittel 4 binder vi samme arbeids- og befolkningsutviklingen, og analysere nettoflyttingen, de strukturelle flyttefaktorene og bostedsattraktiviteten. Mellom kapittel 2 og 4 har vi et kapittel om pendling og arbeidsmarkedsintegrasjon, fordi det er forhold som har betydning for flyttingen til stedet, og sammenhengen mellom arbeidsplassvekst og flytting. I kapittel 5 vil vi bruke attraktivitetsmodellen til å vise scenarier for framtidig utvikling av arbeidsplasser og befolkning. Dernest følger tre kapitler som ikke har direkte forbindelse med attraktivitetsanalysen: Kapittel 6 er viet formelt kompetansenivå i befolkning og næringsliv. Kapittel 7 omhandler innovasjon, og viser hvordan næringslivet gjør det med hensyn til innovasjon. Til slutt kommer et kapittel om NæringsNM, som viser hvordan næringslivet gjør det med hensyn til nyetableringer, vekst og lønnsomhet.

1. Befolkning

Befolkningsutviklingen er nok den mest sentrale størrelsen i regional utvikling. I dette kapitlet vil vi ganske kort beskrive hvordan befolkningsutviklingen har vært, og hvordan befolkningsendringene er sammensatt av fødselsbalanse og flytting. Vi vil også se på hvordan flyttingen er sammensatt av innenlands flytting og innvandring. Til slutt introduserer vi begrepet relativt flytting, som vi vil bruke i analysene om bostedsattraktivitet i kapittel 4.

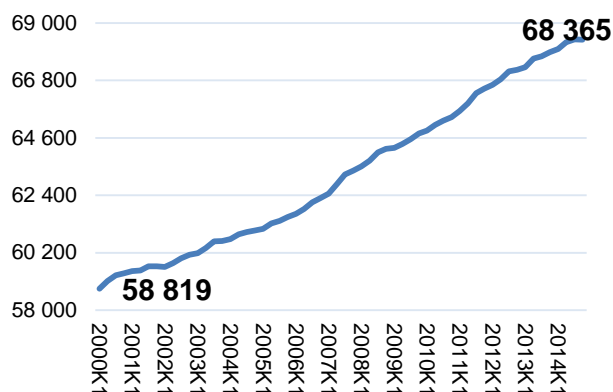
Befolkningsendringer er summen av fødselsbalansen og stedets samlede nettoflytting inkludert netto innvandring. I analysene vil vi nøye oss med å beskrive fødselsbalansen kort. I figuren har såkalt eksogene faktorer fått en grå farge, og fødselsbalansen har blitt definert som eksogen. Det er fordi vi ikke forsøker å forklare eller forstå stedenes fødselsbalanse. Det er ikke vanlig å forsøke å påvirke fødselsbalansen i regionalt utviklingsarbeid, og da er det heller ikke så stor betydning å forstå bakenforliggende årsaker. Vi vet at fødselsbalansen er et resultat av stedets alders- og kjønnsfordeling og fruktbarhet blant stedets kvinner, men vil ikke gå nærmere inn på disse faktorene.

I stedet vil vi fokusere på nettoflyttingen. Steder, kommuner og regioner som ønsker å stimulere sin befolkningsvekst fokuserer på å tiltrekke seg innflyttere eller begrense utflyttingen. I begge tilfeller blir nettoflyttingen bedre. Derfor er det flyttingen som det er behov for å forstå. Nettoflyttingen er derfor en sentral komponent i Attraktivitetsmodellen. I dette kapitlet beskrives nettoflyttingen. Senere i notatet, etter at vi har behandlet arbeidsplassveksten og pendlingsmønstrene, vil vi analysere nettoflyttingen med bakgrunn i disse variablene, for å avdekke drivkrefter og forklaringer til at nettoflyttingen varierer fra sted til sted.

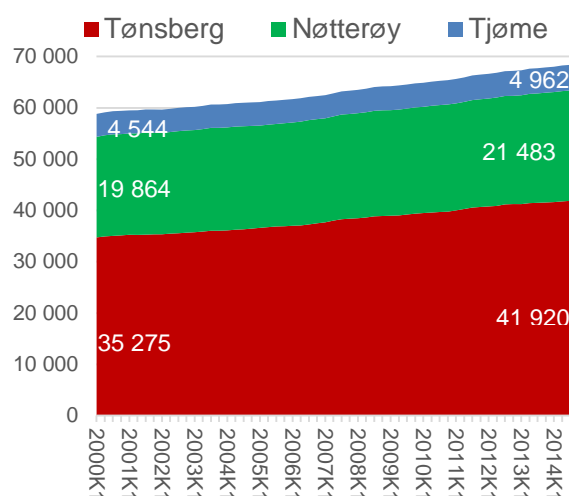
1.1.1 Folkemengden

Tønsberg, Nøtterøy og Tjøme (heretter kalt TNT) hadde 68 365 innbyggere ved utgangen av 2014. Det er en øking på over 10 000 siden 2000.

Tønsberg er den mest folkerike kommunen, med 41 920 innbyggere. Deretter følger Nøtterøy med 21 483. Tjøme er minst, og hadde 4 962 innbyggere ved utgangen av 2014.

Figur 2: Befolkningen i TNT, 2000 t.o.m. 31. desember 2014

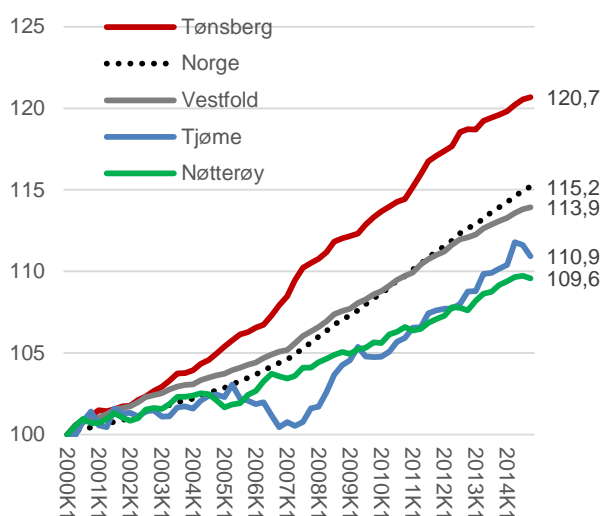

Figur 3: Innbyggertall i kommunene i TNT, 31. mars 2000 – 31. desember 2014.

1.1.2 Indeksert vekst

I figuren til høyre er antall innbyggere i 2000 indeksert til å være lik 100. Tønsbergs befolkning har økt med over 20 prosent. Det er en høy vekst, og fem prosentpoeng høyere enn befolkningsveksten nasjonalt.

Vestfold fylke som helhet har hatt en befolkningsvekst som er nesten like høy som Norge. Veksten i Tjøme og Nøtterøy har vært på hhv. 11 og 10 prosent. Det er noe lavere enn landsgjennomsnittet og fylkessnittet.

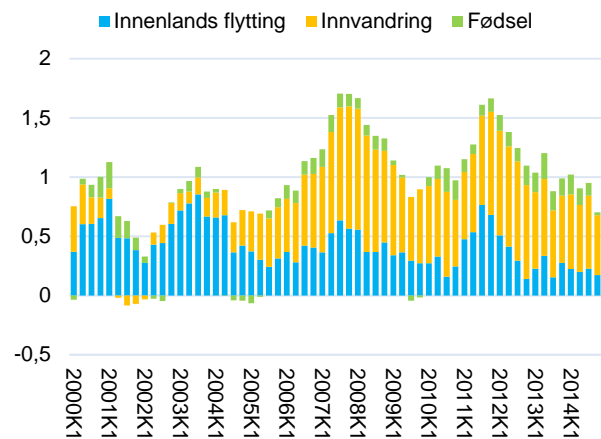

Figur 4: Indeksert befolkningsvekst i kommunene i TNT, Vestfold og Norge fra 31. mars 2000 til utgangen av 2014.

1.1.3 Befolkningsutviklingen i TNT

Vi kan dekomponere befolkningsutviklingen i innenlands flytting, fødselsbalanse og innvandring.

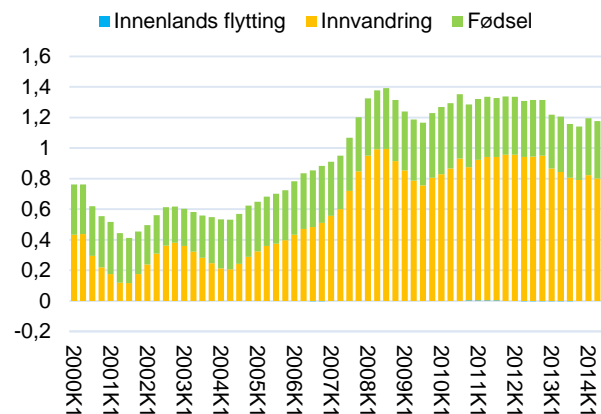
TNT har positiv innenlands flytting. Det vil si at det er flere som flytter til TNT fra andre steder i Norge enn andre veien. Den innenlandske flyttingen var høyere på begynnelsen av 2000-tallet enn i dag. Siden 2005 har nettoinnvandringen utgjort en stadig større del av befolkningsveksten og i de siste årene, er det innvandringen som har bidratt mest til befolkningsveksten. Fødselsbalansen er positiv, men utgjør kun en beskjeden del av befolkningsveksten.

Figur 5: Befolkningsendringer for TNT siste 12 måneder målt hvert kvartal, overlappende perioder, dekomponert.

1.1.4 Befolkningsutviklingen i Norge

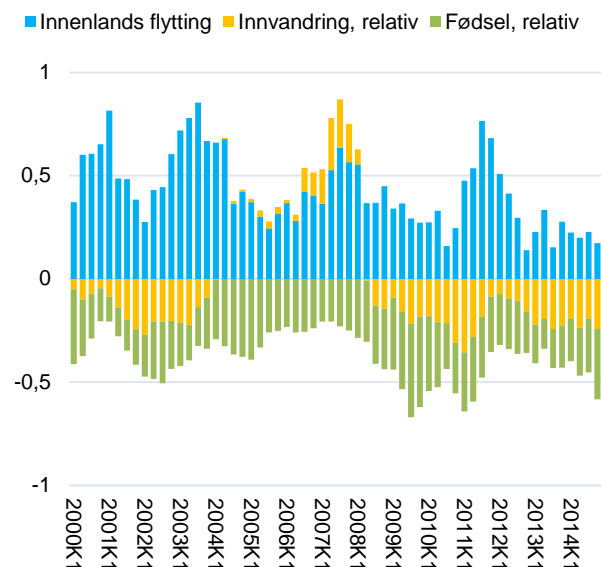
I figur 6 ser vi hvordan befolkningen i Norge har utviklet seg. Nettoinnvandringen økte mye fram til 2008 og har holdt seg høy siden. Det skyldes i hovedsak økt arbeidsinnvandring fra Øst-Europa. I Norge er det et positivt fødselsoverskudd som også bidrar til veksten. Innenlands flytting er et nullsumspill mellom regionene og forsvinner derfor når vi ser på hele landet. Innvandringen bidrar mest til befolkningsutviklingen nasjonalt. Siden Norge har høy netto innvandring, kan alle steder i Norge forvente positiv nettoflytting.

Figur 6: Befolkningsendringer for Norge siste 12 måneder målt hvert kvartal, overlappende perioder, dekomponert.

1.1.5 Relativ utvikling

For å se på hvordan befolkningsutviklingen i TNT er relativt til landet som helhet, ser vi på den relative befolkningsutviklingen, som er utviklingen i TNT (figur 5) fratrukket utviklingen på landsbasis (figur 6). Innvandringen til TNT er lavere enn innvandringen til landet som helhet. Det har den vært helt siden 2009. Fødselsbalansen i TNT er også lavere enn i landet som helhet. Det er den innenlandske flyttingen som relativt sett bidrar til befolkningsvekst i TNT.

Figur 7: Relative endringer i TNT i forhold til Norge.

1.1.6 Relativ flytting

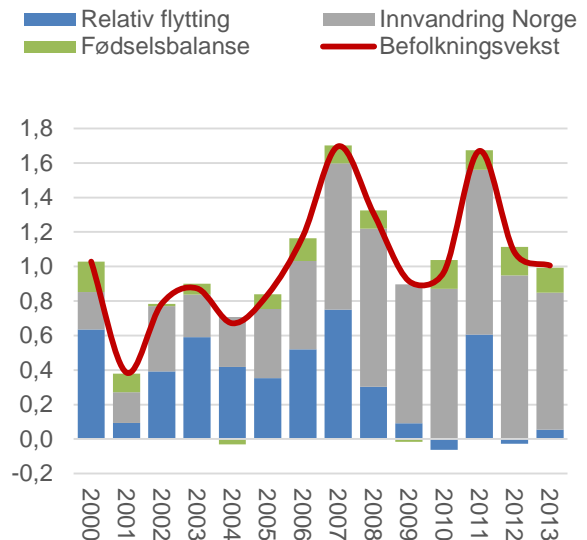
På de forrige sidene så vi hvordan utviklingen i TNT er dekomponert i innenlands flytting, innvandring og fødselsbalanse. I regional utvikling er vi spesielt opptatt av flyttingen. Et sted kan gjøre tiltak for å bedre tilflyttingen til stedet. Fødselsbalansen kan man kun påvirke indirekte ved å sørge for å trekke til seg kvinner i fruktbar alder. Derfor er flyttingen et overordnet mål og avhengig variabel i attraktivitetsmodellen.

På de forrige sidene så vi at det har vært høy innvandring til Norge i de seneste årene. Det er innvandringen som står for mesteparten av befolkningsøkningen. Alle kommuner i Norge kan dermed forvente økt befolkningsvekst på grunn av en generell høy nettoinnvandring til landet.

Relativ nettoflytting er et mål som sier noe om stedenes nettoflytting over tid sammenliknet med andre steder. Relativ flytting er nettoflyttingen inklusive innvandring til stedet vi studerer, minus nettoflyttingen på landsbasis. Den relative flyttingen blir et godt mål på om stedet har hatt en positiv befolkningsutvikling utover det den generelle innvandringen på landsbasis skulle tilsi. Vi kan finne den relative flyttingen fra figur 7 på forrige side gjennom å legge sammen innenlands flytting og relativ innvandring.

Videre i rapporten vil vi fokusere spesielt på den relative flyttingen. Det er den relative flyttingen vi antar at et sted kan påvirke gjennom sin attraktivitet for bedrift, besøk og bosted. De kommunene som har hatt en høyere nettoflytting enn Norge, sier vi at har hatt en positiv relativ flytting. Kommunene som har hatt en lavere nettoflytting enn landet som helhet, har hatt en negativ relativ flytting.

Figur 8 høyre viser den relative nettoflyttingen i TNT i hvert år siden 2000, og vi har satt inn fødselsbalansen og Norges innvandring i tillegg, for å få fram den relative betydningen. Summen av de tre er lik befolkningsveksten.

Figur 8: Årlig befolkningsvekst i TNT dekomponert i fødselsbalanse, relativ flytting og forventet innvandring pga. generell innvandring til Norge, 2000 – 2013.

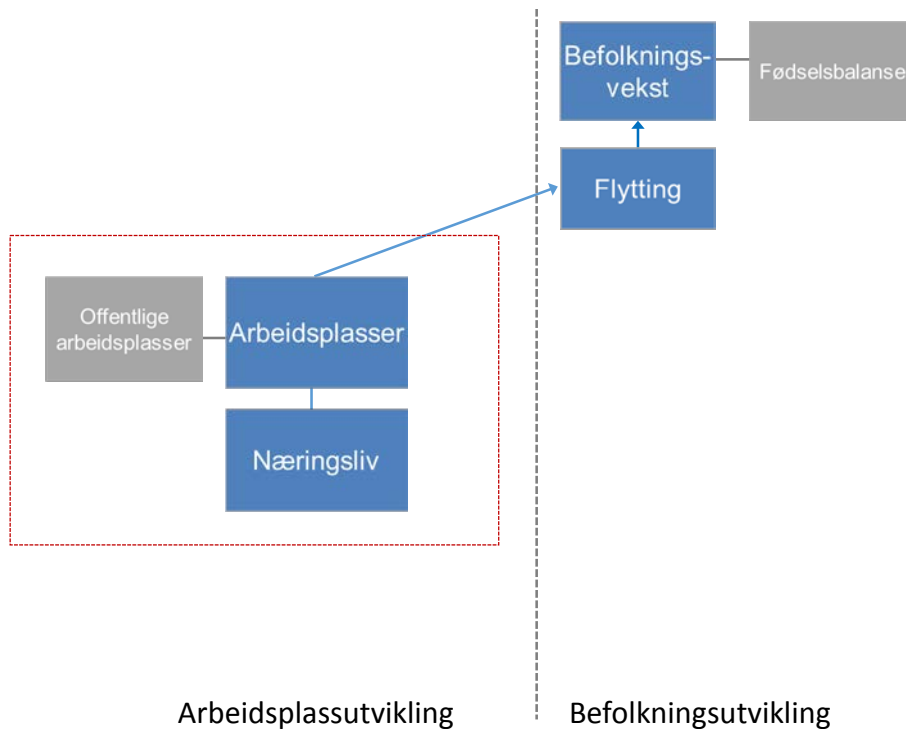
De siste to årene har den relative flyttingen vært tilnærmet lik null. Det betyr at nettoflyttingen til TNT har vært omtrent like høy som nettoflyttingen til landet som helhet. TNTs positive innenlandske flytting kompensere for den manglende innvandringen.

Fram til 2008 og i 2011 var den relative flyttingen positiv. Da fikk TNT relativt flere innflyttere enn Norge. Fram til 2004 skyldes det da meget høy innenlands flytting som oversteg den manglende innvandringen. I perioden mellom 2005 og 2008 var både innvandringen til TNT høyere enn på landsbasis og den innenlandske flyttingen var positiv.

2. Arbeidsplasser

I dette kapitlet skal vi beskrive og analysere utviklingen av antall arbeidsplasser.

Arbeidsplassutviklingen er sammen med befolkningsutviklingen de to sentrale størrelsene som vi må beskrive, analysere og forstå i den regionale utviklingen. Vi vil starte med en beskrivelse av utviklingen av antall arbeidsplasser samlet, og sektorvis. Deretter ser vi nærmere på hvordan de enkelte delene av næringslivet har utviklet seg. Til slutt analyserer vi utviklingen i den enkelte delene av næringslivet for å finne ut hvor mye som kan forklares av strukturelle forhold og hvor stor del av utviklingen som synes å komme fra spesielle forhold i regionen.

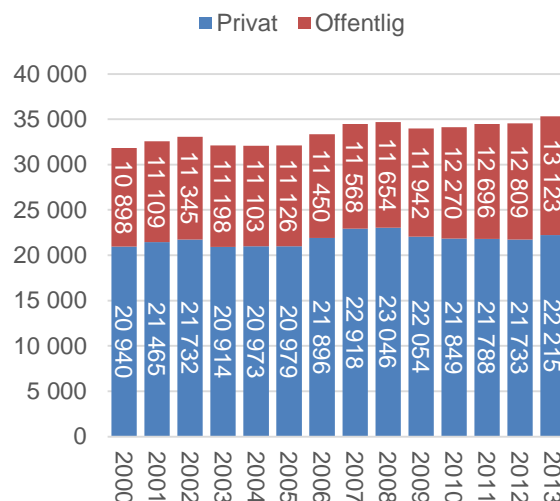

Figur 9: Attraktivitetsmodellen

Vi skal starte med å beskrive den samlede arbeidsplassutviklingen, for deretter å se på hvordan utviklingen er i privat og offentlig sektor.

2.1.1 Antall arbeidsplasser

Med antall arbeidsplasser mener vi antall sysselsatte etter arbeidssted – dvs. antall personer som jobber på et sted. I TNT var det 22 215 arbeidsplasser i privat sektor i 2013, en øking på over 1 200 arbeidsplasser siden tusenårsskiftet. Offentlig sektor hadde 13 123 arbeidsplasser i 2013, en øking på over 2 200 arbeidsplasser siden år 2000.

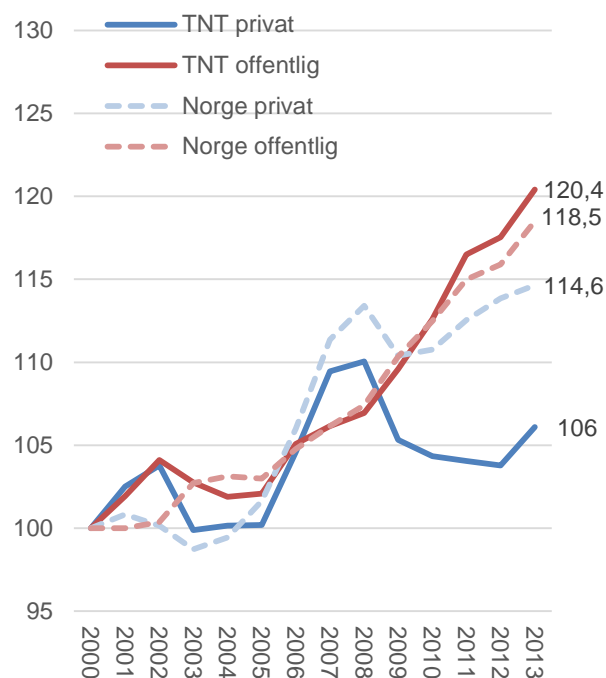

Figur 10: Antall arbeidsplasser i offentlig og privat sektor i TNT fra 2000 til 2013.

2.1.2 Indeksert vekst

I figuren til høyre er veksten i offentlig og privat sektor indeksert, slik at antall arbeidsplasser i 2000 = 100. Antall arbeidsplasser i offentlig sektor i TNT har økt med over 20 prosent siden 2000. Det har vært en spesielt sterk øking siden 2005. Veksten har vært høyere enn den nasjonale veksten i offentlig sektor.

Antall arbeidsplasser i privat sektor har økt med 6,1 prosent. Det er lavt sammenliknet med landet som har hatt en vekst på 14,6 prosent. TNT hadde like høy vekst som Norge fram til 2007. Etter finanskrisen hadde TNT fortsatt nedgang fram til 2012, mens landet fikk vekst igjen etter knekken i 2009. I det siste året ser det imidlertid ut til å gå rett vei i TNT igjen. Det var vekst i antall arbeidsplasser i privat sektor det siste året.

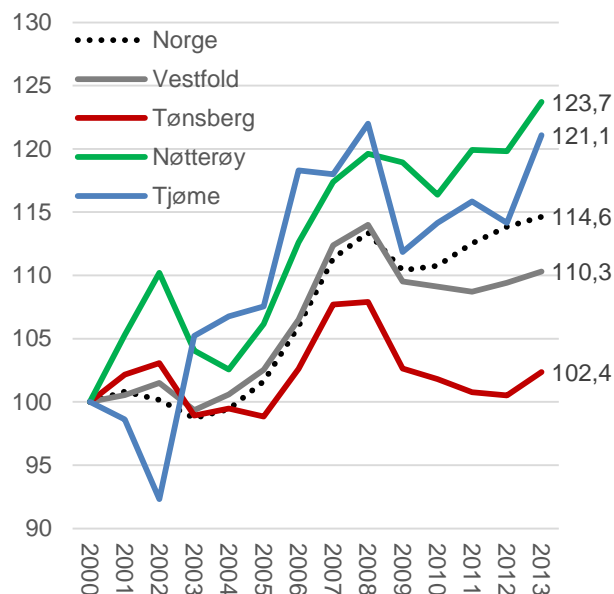

Figur 11: Indeksert vekst i antall arbeidsplasser i offentlig og privat sektor i TNT og Norge, fra 2000 til 2013. Antall arbeidsplasser i 2000 = 100.

2.1.3 Indeksert vekst i privat sektor

På forrige side så vi at TNT har hatt svak vekst i privat sektor. Det skyldes utviklingen i Tønsberg. Nøtterøy og Tjøme har hatt sterk vekst i privat sektor. Tønsberg hadde på slutten av 2013 bare 2,4 prosent flere arbeidsplasser i privat sektor enn i 2000. Nøtterøy og Tjøme hadde derimot over 20 prosent flere arbeidsplasser i privat sektor.

Vestfold hadde like god vekst i næringslivet som Norge fram til 2008. Etter finanskrisen har veksten vært noe svakere enn i Norge.

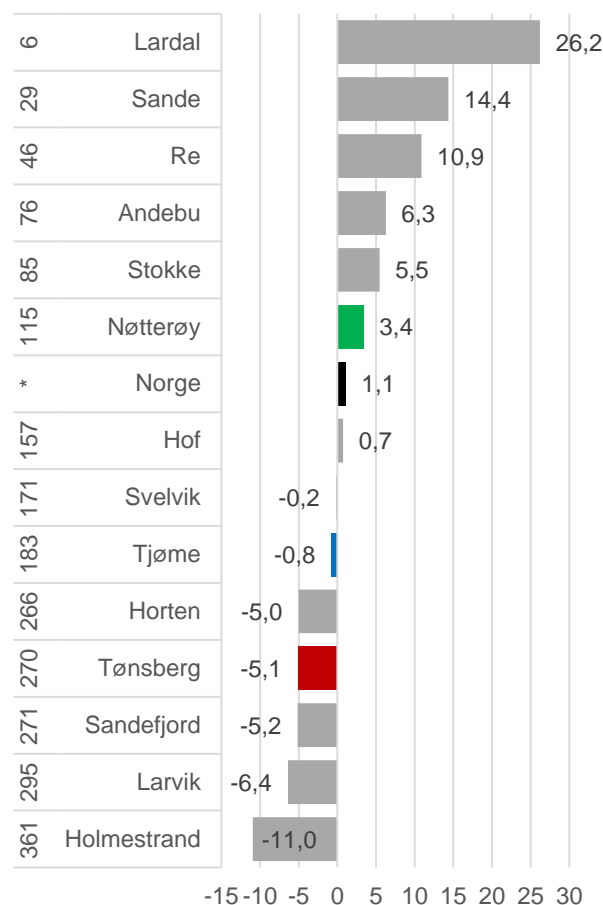
Figur 12: Indeksert arbeidsplassutvikling i næringslivet i kommunene i TNT, Vestfold og Norge. Antall arbeidsplasser i 2000 = 100.

2.1.4 Vekst i privat sektor etter finanskrisen

Vi vil ha et fokus på utviklingen etter finanskrisen i denne rapporten. Før finanskrisen var hele Norge preget av høykonjunktur, og nesten alle steder opplevde høy arbeidsplassvekst. Etter finanskrisen har veksten vært svært ujevnt fordelt. Mange steder på Vestlandet har hatt vekst, mens mange steder på Østlandet har hatt nedgang. Landet som helhet har hatt en moderat arbeidsplassvekst på 1,1 prosent etter finanskrisen. Det er denne veksten vi bruker som benchmark for om veksten i en kommune har vært god eller dårlig.

Nøtterøy har hatt en vekst på 3,4 prosent i privat sektor etter 2008, og rangerer som nummer 115 blant landets 428 kommuner.

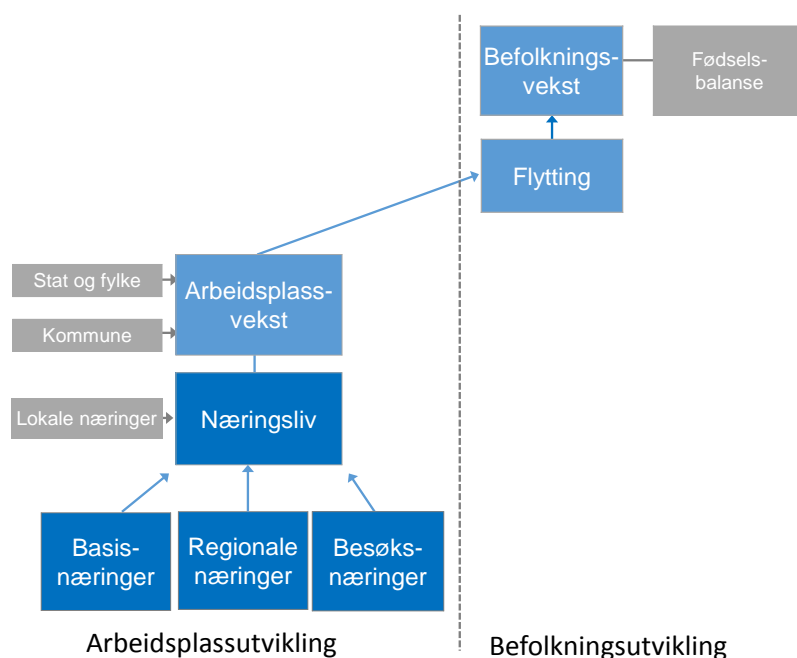
Tjøme og Tønsberg har hatt negativ utvikling i næringslivet etter finanskrisen. Det har vært spesielt dårlig for Tønsberg som har tapt 5,1 prosent av arbeidsplassene sine i privat sektor. I Vestfold har imidlertid både Sandefjord og Larvik hatt svakere vekst i næringslivet enn Tønsberg.

Figur 13: Vekst i antall arbeidsplasser i privat sektor i Norge og kommunene i Vestfold, 2008-2013. Kommunene er rangert mht. arbeidsplassvekst blant de 428 kommunene i Norge.

2.2 Næringstyper

Vi har nå beskrevet utviklingen i antall arbeidsplasser i næringslivet. Det er utviklingen i næringslivet vi ønsker å analysere og forstå. Det er fordi det først og fremst er næringsutviklingen som er i fokus når en ønsker å stimulere til vekst.

Figur 14: Attraktivitetsmodellen. Privat sektor deles inn i fire næringstyper: Lokale næringer, basisnæringer, regionale næringer og besøksnæringer

Det finnes mange forskjellige bransjeinndelinger¹. For vårt formål har vi del opp næringslivet i fire strategiske næringstyper.

Basisnæringer er næringsliv som konkurrerer på et nasjonalt eller internasjonalt marked. Basisnæringene produserer varer eller tjenester på et sted, som selges og konsumeres hovedsakelig utenfor stedet der produksjonen foregår. Primærnæringer som landbruk og gruver og industri, tilhører basisnæringene. Samtidig er det en del tjenesteproduksjon som også defineres som basisnæringer. Dette er tjenester som IT, telekom og teknologiske tjenester. Basisnæringene regnes ofte som «motoren» i økonomien. Det er ut ifra basisnæringene mye annen næringsvirksomhet blir skapt.

Besøksnæringer er næringsliv som kjennetegnes av at kunden må være personlig til stede. Besøksnæringene inkluderer all turisme, men også butikkhandel og en del personlige tjenester. Stedets egne innbyggere og besøkende er kunder hos besøksnæringene.

De *regionale* næringene består av bransjer som både har annet næringsliv og offentlige institusjoner og befolkningen som kunder, og som hovedsakelig retter seg mot et regionalt marked. Det er bransjer som bygg og anlegg, transport og forretningsmessig tjenesteyting. Vi finner ofte en konsentrasjon av de regionale næringene i byer og sentra. Det er en sammensatt næringstype, og vi antar at det er ulike drivere for vekst i de regionale næringene.

Lokale næringer er næringsliv som leverer tjenester til den lokale befolkningen, og som i stor grad substituerer tjenester fra offentlig sektor. Dette er tjenester som barnehager, skoler, primærhelsetjenester og renovasjon. De lokale næringene er som regel substitutter for offentlige tjenester. I analysene framover vil vi derfor slå kommunal sektor og lokale næringer sammen. Vi ser at lokale næringer har fått en grå farge i diagrammet.

2.2.1 Bransjer

I tabellen under ser vi hvilke bransjer som inngår i de strategiske næringstypene, og vi ser antall arbeidsplasser i hver bransje. Det er denne utviklingen i antall ansatte i disse bransjene og næringstypene som til sammen utgjør hele næringslivet, og som vi ønsker å analysere og forstå. Rutene i tabellen er fargekodet på en skala fra mørk blå til mørkerød. Mørkeblå er flest antall arbeidsplasser, og mørkerød er færrest antall arbeidsplasser.

Tabell 1: Antall arbeidsplasser i de strategiske næringstypene og i de enkelte bransjene i TNT. De siste tre kolonnene viser antall arbeidsplasser i hver kommune i 2013.

		TNT						Tønsberg	Nøtterøy	Tjøme	
Bransje		2000	2005	2008	2011	2012	2013	2013	2013	2013	
Basis	Industri	Anna industri	536	389	470	352	337	336	308	18	10
		Næringsmidler	1 451	1 319	1 315	1 287	1 255	1 281	1 232	46	3
		Olje- og gassutvinning									
		Prosessindustri	738	453	457	421	414	422	290	131	1
		Verkstedindustri	1 362	791	892	861	954	940	498	429	13
	Natur	Fisk	24	16	19	16	16	14	4	4	6
		Gruve	25	19	12	28	36	36	36		
		Landbruk	398	333	300	265	244	216	134	72	10
	Tekn	Olje og gass	1	1							
		Teknisk/vitenskap	420	637	728	746	832	814	704	92	18
Tele og IKT		406	470	542	737	783	827	739	73	15	
Besøk	Aktivitet	512	578	624	667	664	679	503	127	49	
	Handel	3 702	4 092	4 147	3 824	3 648	3 843	3 205	501	137	
	Overnatting	225	393	382	347	352	412	235	17	160	
	Servering	604	604	618	659	654	695	609	59	27	
Lokal	Lokal	1 094	1 342	1 531	1 606	1 583	1 605	1 098	453	54	
Regional	Agentur og Engros	1 609	1 640	1 694	1 459	1 451	1 440	1 154	259	27	
	Bygg og anlegg	2 044	2 371	2 901	2 535	2 460	2 546	1 810	621	115	
	Diverse	1 583	1 474	1 719	1 633	1 719	1 725	1 435	252	38	
	Finans, eiendom, utleie	1 025	1 086	1 035	1 001	926	981	845	125	11	
	Forr tjenesteyting	1 223	1 347	1 989	1 976	2 039	1 992	1 708	246	38	
	Transport	1 488	1 276	935	868	833	771	534	184	53	
	Utleie av arbeidskraft	470	348	736	500	533	640	532	106	2	
Totalsum		20 940	20 979	23 046	21 788	21 733	22 215	17 613	3 815	787	

Basisnæringene deles inn i tre underkategorier, industri, naturbaserte næringer og teknologiske tjenester. Næringsmiddelindustrien er den største bransjen innenfor industrien. De naturbaserte næringene inkluderer fiske, gruvedrift og landbruk. Det er forholdsvis lite naturbaserte næringer i TNT, og det meste av det som er, er knyttet til landbruket. De teknologiske tjenestene inkluderer tjenesteleveranser til olje- og gassindustrien, tekniske og vitenskapelige tjenester og tele og IKT. De to sistnevnte har hatt en sterk øking i antall arbeidsplasser siden 2000, men bransjene er bare middels store.

Besøksnæringene inkluderer aktivitetsnæringer, handel, overnatting og servering. Handelen er den desidert største bransjen. Den er spesielt stor i Tønsberg. De lokale næringene legger vi ikke så mye vekt på i regional utvikling, siden de er en funksjon av innbyggertallet og tjenestebehovet på stedet.

De regionale næringene er en sammensatt gruppe og består av fysisk tunge yrker som bygg og anlegg og transport, og kontoryrker som forretningsmessig tjenesteyting og finans. Bygg og anlegg er den største bransjen, og den har også økt siden 2000. De regionale næringene er forholdsvis jevnt fordelt på de ulike bransjene. Utleie av arbeidskraft er den minste bransjen. De regionale næringene inkluderer en diverse-kategori som inkluderer bl.a. frivillige organisasjoner, arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjoner og trafikkskoler.

2.2.2 Næringstyper i TNT og i Norge

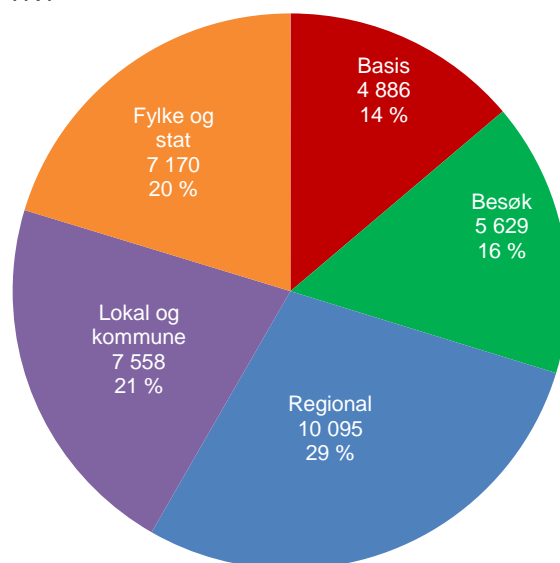
Figurene til høyre viser antall arbeidsplasser i TNT og i Norge, og hvordan de er fordelt på de ulike sektorene og næringstypene.

Basisnæringene utgjør 14 prosent av arbeidsplassene i TNT. Andelen er lavere enn på landsbasis. Besøksnæringene i TNT er imidlertid noe større enn i landet som helhet.

De regionale næringene er den største næringstypen, både i TNT og på landsbasis, og utgjør til sammen nesten like mange arbeidsplasser som basis- og besøksnæringene til sammen. De regionale næringene i TNT er noe mindre enn i Norge.

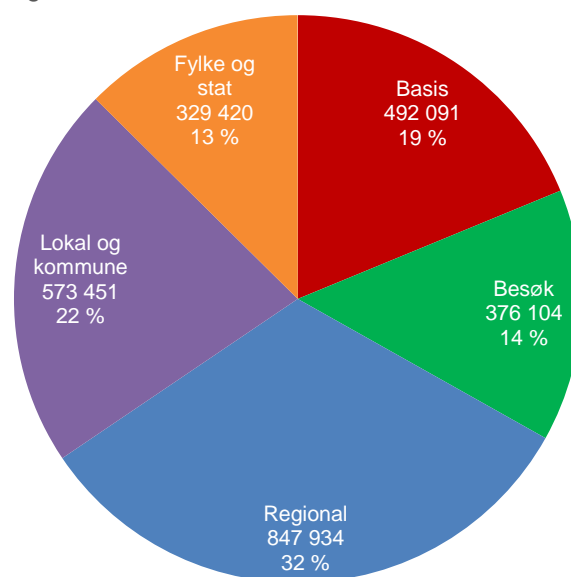
Fylkeskommunal og statlig sektor er forholdsvis store i TNT. Hver femte arbeidsplass er i disse sektorene. Det er spesielt statlig sektor som er stor i TNT. På landsbasis utgjør disse sektorene tilsammen 13 prosent av arbeidsplassene. Kommunal sektor og lokale næringer er litt mindre i TNT enn i Norge.

TNT

Figur 15: Antall arbeidsplasser i de ulike næringstypene samt i offentlig sektor i TNT i 2013.

Norge

Figur 16: Antall arbeidsplasser i offentlig og privat sektor i Norge i 2013. På landsbasis er antall arbeidsplasser lik sysselsettingen.

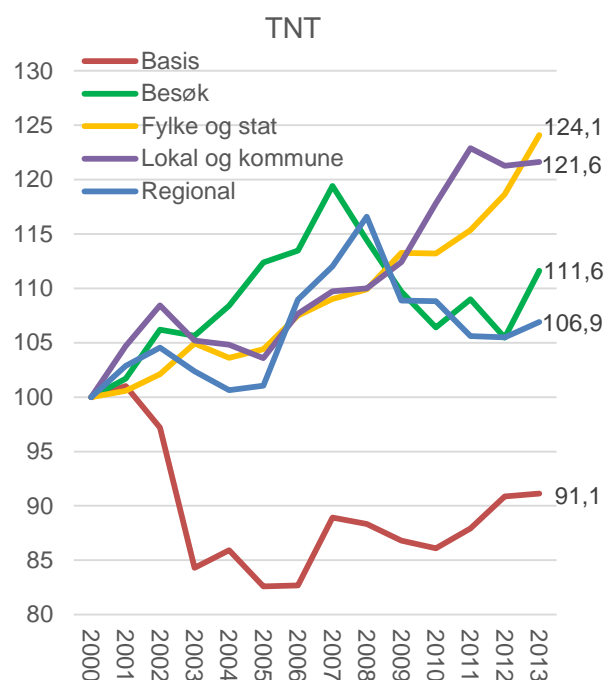
2.2.3 Vekst i næringsstypene og offentlig sektor

Vi så status for 2013 på forrige side. På denne siden viser vi hvordan arbeidsplassutviklingen har vært i de ulike sektorene og næringsstypene fra 2000 til 2013. Antall arbeidsplasser i 2000 er indeksert til å være lik 100.

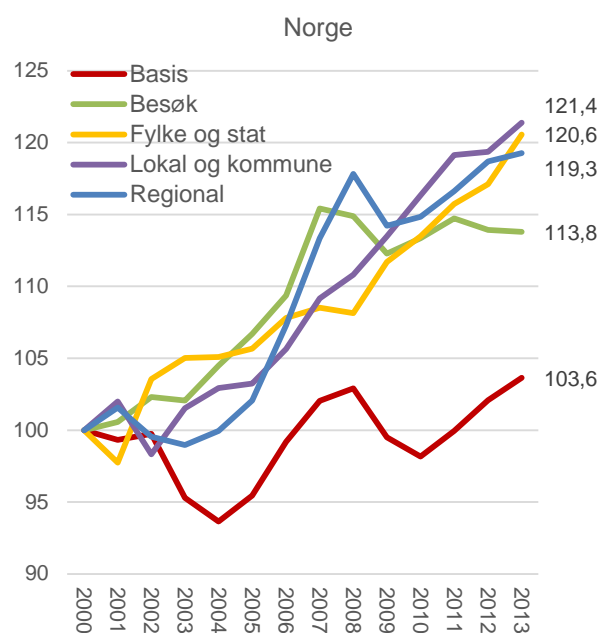
Basisnæringene har hatt arbeidsplassnedgang i TNT. Nedgangen var spesielt stor fra 2000 til 2003. De siste tre årene har det vært vekst igjen. Men det er likevel færre arbeidsplasser i basisnæringene i dag enn det var i 2000. På landsbasis har basisnæringene hatt svak vekst, og det er denne næringsstypen som har hatt størst svingninger.

Besøksnæringene hadde sterk nedgang etter finanskrisen, men har hatt vekst igjen det siste året. Fra 2000 til 2013 har veksten i besøksnæringene vært litt svakere i TNT enn i landet som helhet.

På landsbasis er det de regionale næringene som har vokst mest – blant næringsstypene i privat sektor. I TNT har denne næringsstypen hatt relativt svak vekst. Etter finanskrisen var det sterk nedgang. Det er først i det siste året det har vært en moderat vekst igjen. Veksten i denne næringsstypen har vært under halvparten av veksten på landsbasis. Denne næringsstypen er stor, slik vi så av figurene på forrige side. Derfor betyr høy vekst i denne næringsstypen høy vekst i antall arbeidsplasser og vice versa. Det er derfor en ulempe for TNT at de ikke har hatt like høy vekst i denne næringsstypen som det landet som helhet har.

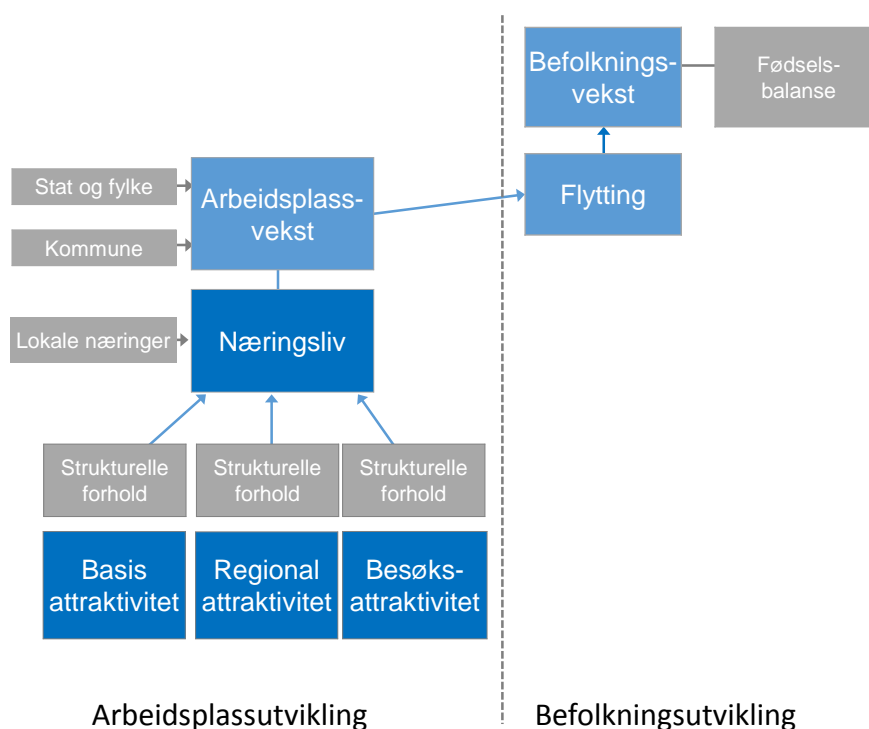
Figur 17: Indeksert arbeidsplassvekst i de ulike næringsstypene og i offentlig sektor i TNT fra 2000 til 2013. Antall arbeidsplasser i 2000 = 100.

Figur 18: Indeksert arbeidsplassvekst i de ulike næringsstypene og i offentlig sektor i Norge fra 2000 til 2013. Antall arbeidsplasser i 2000 = 100.

2.3 Strukturelle forhold og attraktivitet

Vi har nå beskrevet utviklingen i de enkelte strategiske næringstypene. Det neste spørsmålet er hvorfor utviklingen har vært slik. Kan vi avdekke de viktigste drivkreftene bak den faktiske utviklingen?

Figur 19: Attraktivitetsmodellen – den delen av modellen som tar for seg arbeidsplassutviklingen

Vi vil i resten av dette kapitlet analysere hvor mye av utviklingen i de tre næringstypene som kan forklares av strukturelle forhold, og hvor mye som har sin forklaring i interne forhold. Strukturelle forhold som ikke kan påvirkes i særlig grad i regionen, men som har en signifikant påvirkning på næringslivets utvikling. Hvis utviklingen kan forklares fullt ut av de strukturelle forholdene, betyr det at utviklingen er «som normalt» i regionen. Det vil si at næringslivet utvikler seg som statistisk forventet ut fra forutsetningene. Dersom utviklingen avviker fra det statistisk normale, tyder det på at det har skjedd noe spesielt i regionen som ikke skyldes ytre forhold. Dersom en har et spesielt godt og effektivt næringsarbeid i regionen, vil det kunne føre til at utviklingen blir bedre enn de strukturelle forutsetningene tilsier. Da vil målingene vise at attraktiviteten er høy. Høy attraktivitet kan også skyldes at de største bedriftene har vært spesielt dyktige. Og så kan det være spesielle forhold i regionen som har hatt betydning, men som ikke fanges opp i de statistiske analysene. Attraktivitetsanalysene vil derfor gi en pekepinn, men må tolkes med varsomhet, og helst på bakgrunn av lokalt kjennskap til utviklingen på stedet.

2.4 Bransjestrukturen

Vi skal nå se nærmere på bransjestrukturen.

Bransjestrukturen er et forhold som har stor betydning for utviklingen, og da spesielt i basisnæringene. Det er fordi basisnæringene er svært ujevnt fordelt mellom regioner, og fordi utviklingen i den enkelte bransjen i basisnæringene svinger sterkt.

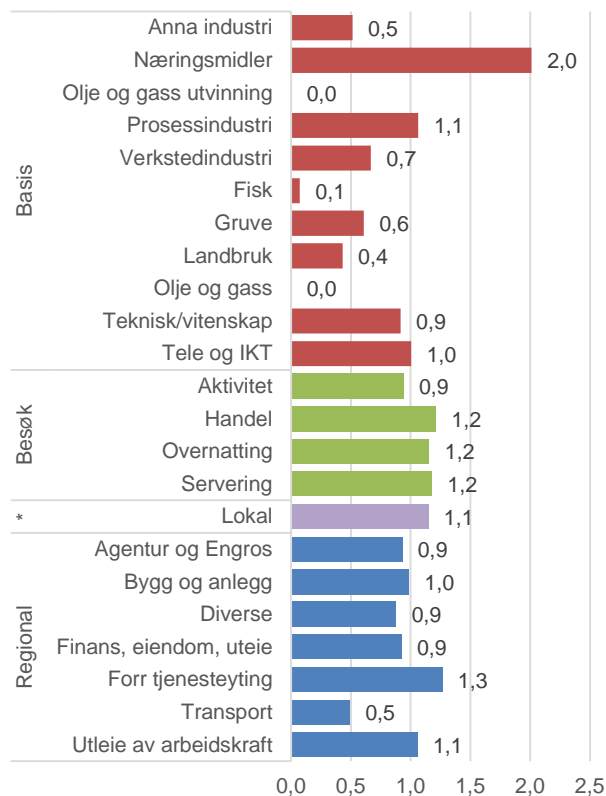
Hvilke bransjer har TNT mye av, relativt til landet som helhet? For å få fram dette bruker vi lokaliseringkvotienter (LQ). LQ for en bransje beregnes gjennom å ta andelen av antall arbeidsplasser i bransjen i forhold til sysselsettingen på stedet, og dele på tilsvarende andel på landsbasis. Hvis tallet er større enn 1,0 betyr det at der er relativt mye av denne bransjen på stedet. Er tallet mindre enn 1,0 betyr det at det er lite av denne bransjen. Dersom LQ er lik 1, er bransjen relativt sett like stor som i landet som helhet.

Næringsmiddelindustrien er dobbelt så stor i TNT som i landet som helhet. Denne bransjen har vært i nedgang på landsbasis de siste årene, slik det kommer fram av figuren under, som viser Norges vekst i de ulike bransjene siden 2000.

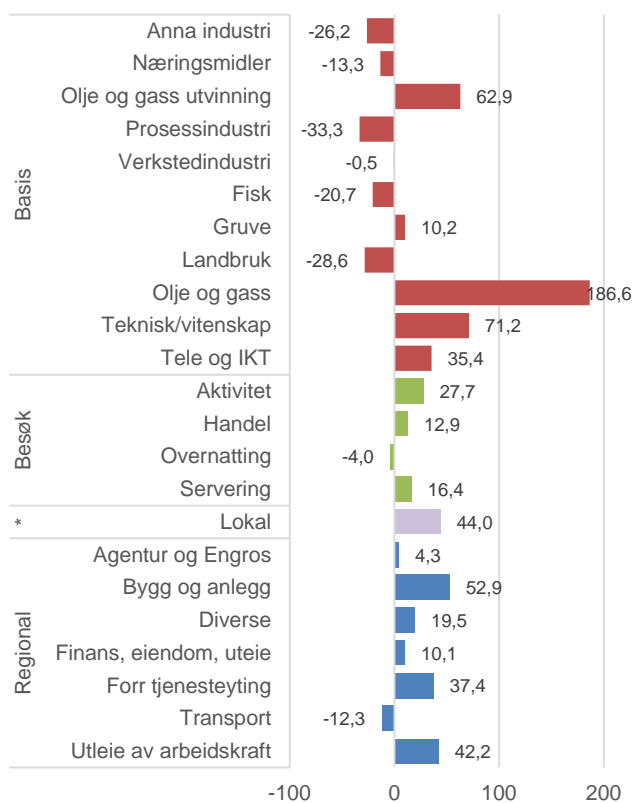
Prosessindustrien er omtrent like stor som i landet som helhet, mens de øvrige bransjene innen industrien er forholdsvis små. De naturbaserte næringene er mindre i TNT enn i Norge. Tele og IKT er like stor.

Handelen, overnattingsbransjen og serveringsbransjen er større i TNT enn i landet som helhet.

Forretningsmessig tjenesteyting er større i TNT enn i landet som helhet. Denne bransjen har vært i vekst i Norge de siste årene. Bygg- og anleggsbransjen er like stor som i landet som helhet. Dette er en bransje som har vært i vekst. Mange bransjer innenfor de regionale næringene er omtrent like store i TNT som i Norge. Unntaket er transportbransjen, som bare er halvparten så stor som i landet som helhet. Transportbransjen er en nedgangsbransje på landsbasis.

Figur 20: Lokaliseringkvotienter for de ulike bransjene i TNT 2013.

Figur 21: Prosentvis vekst i antall arbeidsplasser fra 2000 til 2013 i Norge.

2.5 Basisnæringer, strukturelle forhold og attraktivitet

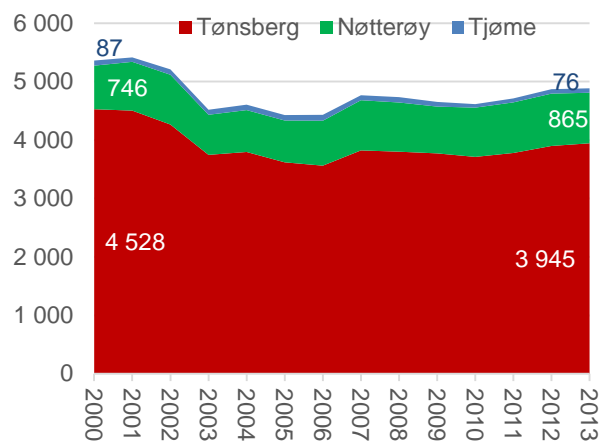
Basisnæringene betyr mye for den regionale utviklingen. Basisnæringene skaffer inntekter til regionen gjennom å selge varer og tjenester ut av regionen. Basisnæringene er også mest utsatt for konjunkturer og konkurranse. Samtidig har basisnæringene stort potensiale gjennom at de leverer varer på et nasjonalt og internasjonalt marked, og ikke er begrenset av etterspørsel i egen region.

Tabellen under viser antall arbeidsplasser i bransjene i basisnæringene i 2000 og 2013. Tabellen viser også endring i absolutte tall, prosentvis endring og vekstimpuls. Vekstimpulsen er endringen målt som andel av samlet sysselsetting, og er sammenliknet med vekstimpulsen nasjonalt. Begrepet vekstimpuls er ikke like intuitivt som arbeidsplassvekst, men den sier mer om hvordan veksten har bidratt til vekst i samlet sysselsetting enn det arbeidsplassveksten alene gjør. Gitt at et sted har én arbeidsplass innen en bransje, og at antall arbeidsplasser øker til to. Da har den prosentvise veksten vært på 100 prosent, men den ekstra arbeidsplassen har neppe bidratt til mye sysselsettingsvekst. Når vi ser på vekstimpulser, ser vi hvordan veksten bidrar i forhold til samlet vekst på stedet.

Tabell 2: Antall arbeidsplasser i bransjene i basisnæringene i TNT i 2000 og 2013. Absolutt og prosentvis endring, vekstimpuls i TNT og vekstimpuls på landsbasis.

	SubNæring	Bransje	2000	2013	Endring antall	Endring %	Vekstimpuls	Vekstimpuls Norge
Basis	Industri	Anna industri	536	336	-200	-37,3	-0,7	-0,8
		Næringsmidler	1 451	1 281	-170	-11,7	-0,6	-0,3
		Olje- og gassutvinning			0		0,0	0,4
		Prosessindustri	738	422	-316	-42,8	-1,1	-0,7
		Verkstedindustri	1 362	940	-422	-31,0	-1,4	0,0
	Natur	Fisk	24	14	-10	-41,7	0,0	-0,2
		Gruve	25	36	11	44,0	0,0	0,0
		Landbruk	398	216	-182	-45,7	-0,6	-0,7
	Tekn tjenester	Olje og gass	1		-1	-100,0	0,0	1,0
		Teknisk/vitenskap	420	814	394	93,8	1,4	1,3
		Tele og IKT	406	827	421	103,7	1,4	0,7
	Totalsum			5 361	4 886	-475	-8,9	-1,6

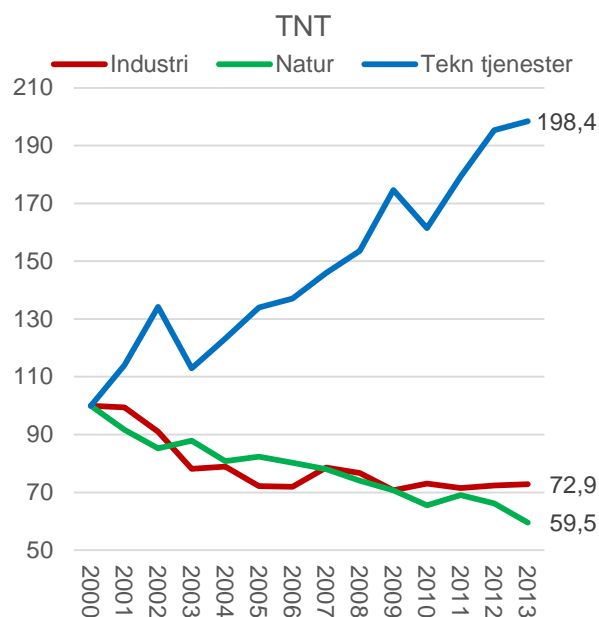
Mesteparten av nedgangen i basisnæringene i TNT kommer fra verkstedindustrien. Denne bransjen har mistet 422 arbeidsplasser fra 2000 til 2013. Også prosessindustrien har hatt sterk nedgang, og tapet av arbeidsplasser har vært på 316. På den annen side har tekniske og vitenskapelige tjenester og tele og IKT hatt vekst, og dette har til en viss grad kompensert for nedgangen i industrien. Dessverre har samtlige bransjer i industrien og landbruket hatt nedgang, og det har bidratt til at basisnæringene som helhet har tapt hele 475 arbeidsplasser siden 2000. Figuren til høyre viser at det er få arbeidsplasser i basisnæringene på Tjøme, og flest i Tønsberg.

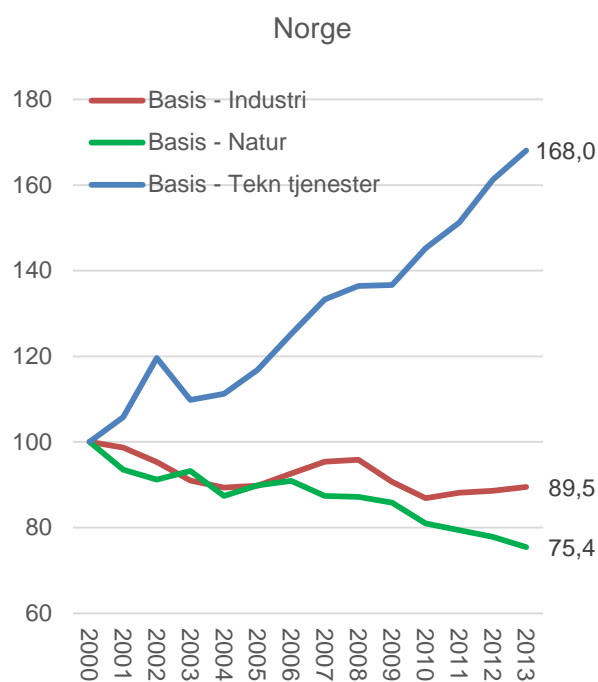
Figur 22: Antall arbeidsplasser i basisnæringene i kommunene i TNT, 2000-2013.

2.5.1 Indeksert vekst i basisnæringene

Landet som helhet har hatt arbeidsplassnedgang i industrien og i de naturbaserte næringene. Nedgangen har imidlertid vært større i TNT. De teknologiske tjenestene har hatt kraftig vekst på landsbasis. I TNT har den prosentvise veksten vært enda høyere. Antall arbeidsplasser i de teknologiske tjenestene har nesten doblet seg siden 2000.

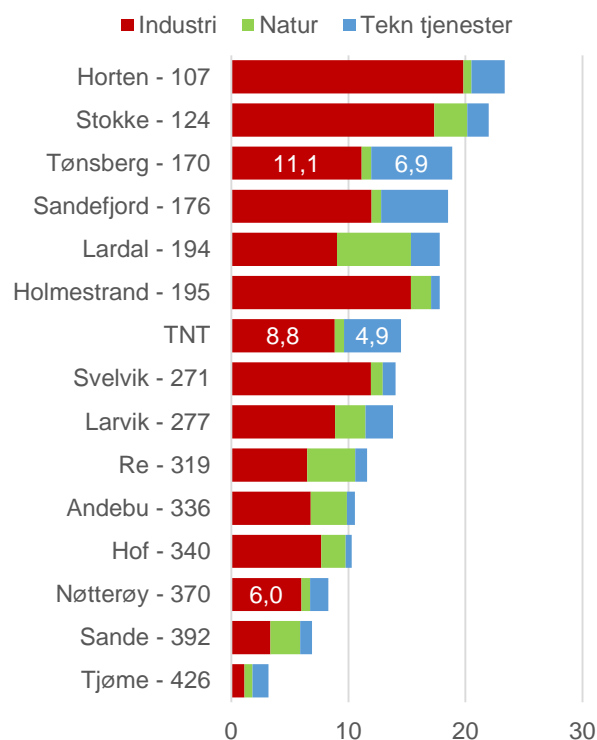
Figur 23: Indeksert vekst i sub-næringene til basisnæringene i TNT, 2000-2013. Antall arbeidsplasser i 2000 = 100.

Figur 24: Indeksert vekst i sub-næringene til basisnæringene i Norge, 2000-2013

2.5.2 Nivå basisnæringer

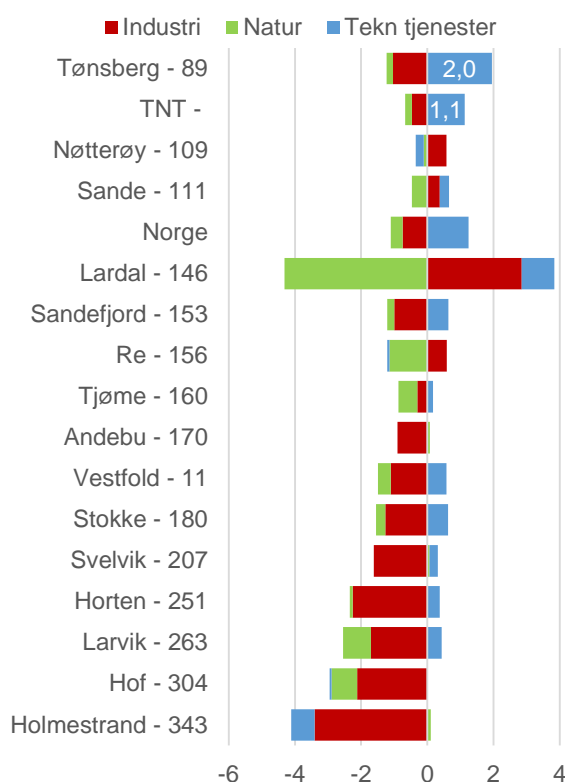
Vi måler nivået som antall arbeidsplasser som prosentvis andel av sysselsettingen. Blant kommunene i TNT har Tønsberg et høyt nivå på basisnæringerne, mens Tjøme knapt har basisnæringer i det hele tatt. Tønsberg har mye industri og teknologiske tjenester, og rangerer over middels blant norske kommuner mht. nivå på basisnæringer. Nøtterøy på sin side har under middels nivå på basisnæringerne. Det meste av det som er i basisnæringerne er i industrien. Bare to kommuner i Norge har mindre næringsliv knyttet til basisnæringerne enn Tjøme. TNT samlet sett har en middels høy andel næringsliv knyttet til basisnæringerne.

Figur 25: Nivå, dvs. antall arbeidsplasser som prosentvis andel av sysselsettingen, i basisnæringerne i kommunene i Vestfold i 2013.

2.5.3 Vekstimpulser etter finanskrisen

Tønsberg og Nøtterøy er blant de få kommunene i Vestfold som har hatt over gjennomsnittlig vekst i basisnæringerne etter finanskrisen. TNT som helhet har hatt vekst, og det skyldes veksten i de teknologiske tjenestene i Tønsberg.

Figur 26: Endring i antall arbeidsplasser som prosent av sysselsetting, kommunene i Vestfold, TNT og Norge, 2008-2013. Kommunene er rangert blant landets 428 kommuner. Vestfold er rangert blant de 19 fylkene.

2.5.4 Bransjustert vekst

Vi kan dekomponere veksten i basisnæringene i tre faktorer: For det første vil den nasjonale veksten i basisnæringene prege utviklingen. Vi ser i figuren at det var høy nasjonal vekst i årene 2006-2008. Deretter kom finanskrisen og reduserte den nasjonale veksten. Den nasjonale veksten viser hvordan konjunktorene har påvirket veksten i basisnæringene i TNT. Deretter har vi målt hvor mye av veksten som skyldes bransjestrukturen. I TNT har bransjestrukturen virket negativt siden 2005. Vi har sett at TNT har mye av bransjer som har hatt nedgang og ikke noe næringsliv i de bransjene som har vokst mest nasjonalt. I figuren har vi regnet ut nøyaktig hvor mye denne bransjestrukturen har påvirket arbeidsplassutviklingen i basisnæringene.

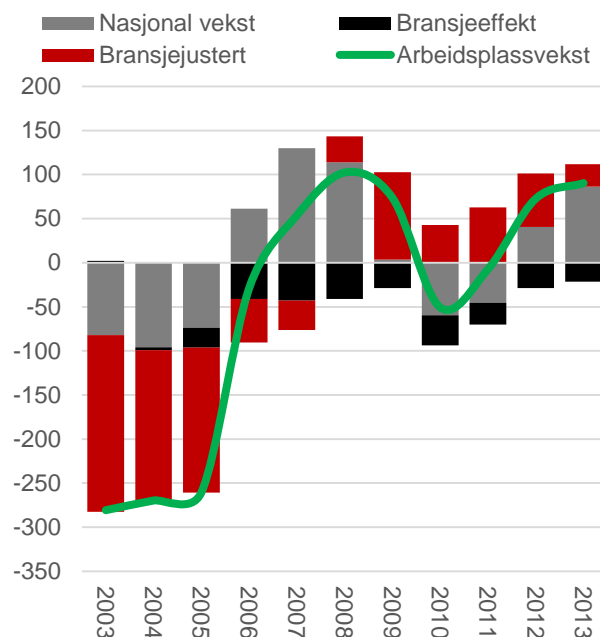
Den bransjusterte veksten viser hvor mye av utviklingen i basisnæringene som ikke skyldes nasjonale konjunkturer eller bransjestrukturen. Dette er forhold som ikke kan forklares av ytre forhold, og som må finne sin forklaring innad i regionen.

Etter finanskrisen har TNT hatt høyere vekst i basisnæringene enn den nasjonale veksten og bransjestrukturen skulle tilsi. TNT har dermed vært attraktiv for basisnæringer. Fram til 2007 var den bransjusterte veksten negativ, og i denne perioden var TNT ikke attraktiv for basisnæringer.

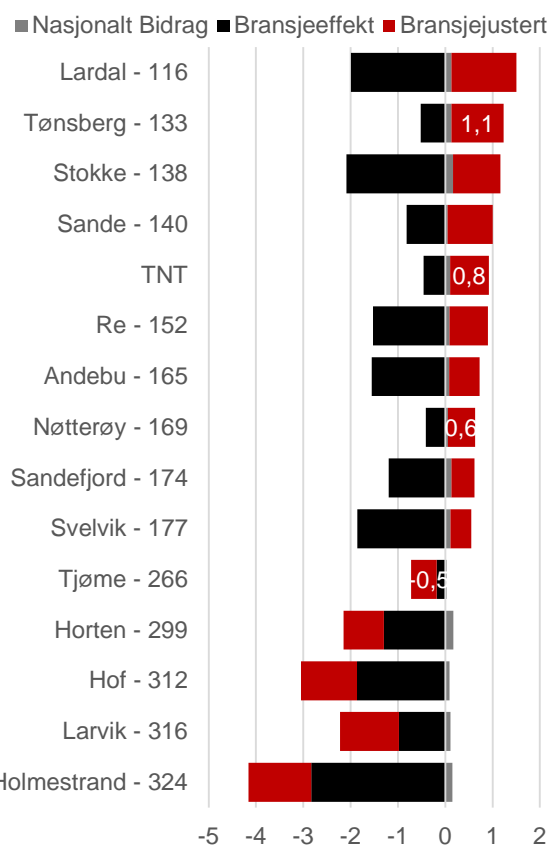
2.5.5 Bransjustert vekst i kommunene etter finanskrisen

Både Tønsberg og Nøtterøy har hatt positiv bransjustert vekst i basisnæringene etter finanskrisen. Det har bidratt til at TNT som helhet har hatt positiv bransjustert vekst og vært attraktiv for basisnæringer. TNTs bransjusterte vekst rangerer over middels blant kommunene i Norge.

Tjøme har hatt negativ bransjustert vekst og har dermed ikke vært attraktiv for basisnæringer.

Figur 27: Årlig endring i antall arbeidsplasser i basisnæringene i TNT, dekomponert i nasjonalt bidrag, bransjeeffekt og bransjustert vekst. Tre års glidende gjennomsnitt.

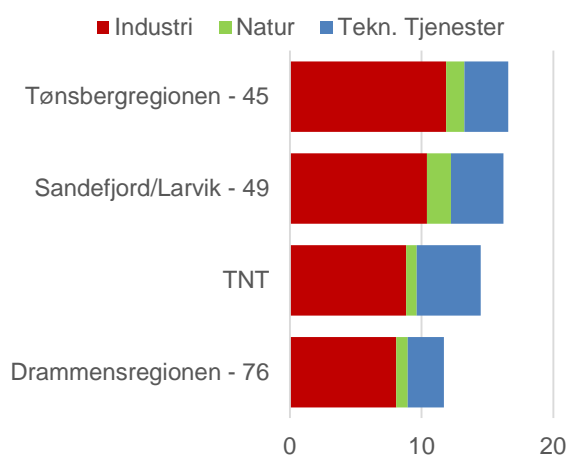

Figur 28: Vekstimpulser i basisnæringene i kommunene i Vestfold og TNT fra 2008 til 2013, dekomponert i nasjonalt bidrag, bransjeeffekt og bransjustert vekst. Rangering mht. bransjustert vekst blant de 428 kommunene.

2.5.6 Basisnæringenes nivå i regionene

Kommunene i TNT inngår alle i Tønsbergregionen. På denne siden vil si se på hvordan TNT kommer ut som «region» sammenliknet med de øvrige regionene i Vestfold. Sande og Svelvik inngår i Drammensregionen sammen med andre kommuner fra Buskerud.

Tønsbergregionen og Sandefjord/Larvik har et litt under middels nivå på basisnæringene. TNT har enda mindre basisnæringer. Drammensregionen er blant regionene i Norge med lavest nivå på basisnæringene.

Figur 29: Nivå, dvs. antall arbeidsplasser som prosentvis andel av sysselsettingen, basisnæringer, regionene i Vestfold og TNT. Rangering blant 84 regioner.

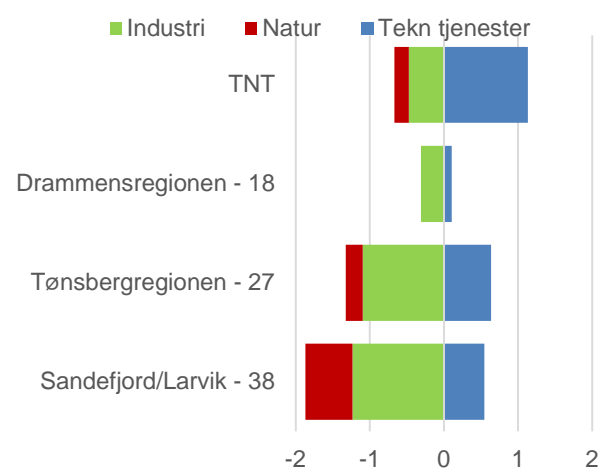
2.5.7 Vekstimpulser etter finanskrisen

Etter finanskrisen har, som vi har sett på de forrige sidene, TNT hatt vekst i basisnæringene og at denne veksten kommer fra de teknologiske tjenestene. De øvrige regionene i Vestfold har hatt nedgang.

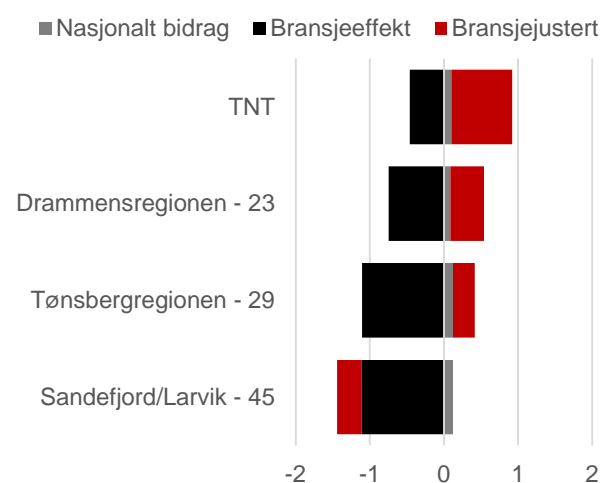
2.5.8 Bransjejustert vekst etter finanskrisen

Selv om TNT har en bransjestruktur som tilsier nedgang, har veksten vært positiv. Den bransjejusterte veksten har altså vært positiv, og den har vært høyere enn i regionene i Vestfold. Både Drammensregionen og Tønsbergregionen har imidlertid hatt en over middels bransjejustert vekst i basisnæringene også.

TNT skiller seg ut fra Tønsbergregionen gjennom å ha mindre ugunstige strukturelle forhold for vekst og bedre bransjejustert vekst.

Figur 30: Vekstimpulser fra basisnæringene i perioden 2008-2013. Regionene er rangert blant landets 84 regioner.

Figur 31: Vekstimpulser fra basisnæringene, 2008-2013, dekomponert i nasjonal vekst, bransjeeffekt og bransjejustert vekst. Regionene er rangert blant landets 84 regioner.

2.6 Besøksnæringer, befolkningseffekt og besøksattraktivitet

Besøksnæringer er ikke bare turisme. Handelsbransjen er størst blant besøksnæringene.

Besøksnæringene omsetter mest til egen befolkning. Steder med befolkningsvekst kan derfor forvente arbeidsplassvekst i besøksnæringene. Dette må vi justere for når vi skal analysere arbeidsplassutviklingen i besøksnæringene.

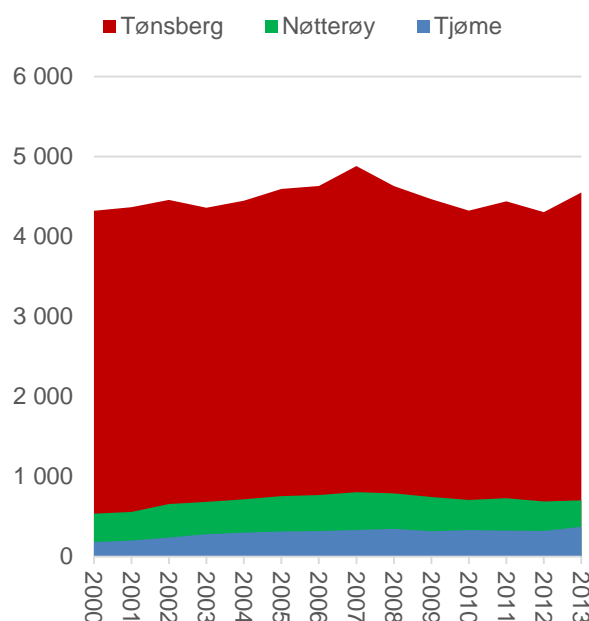
I tabellen under presenterer vi hovedtallene for besøksnæringene i TNT.

Tabell 3: Antall arbeidsplasser i besøksnæringene i TNT i 2000 og 2013, absolutt og prosentvis endring, vekstimpuls og vekstimpuls på landsbasis i samme periode.

Næring	Bransje	2000	2013	Endring antall	Endring %	Vekstimpuls	Vekstimpuls Norge
Besøk	Aktivitet	512	679	167	32,6	0,6	0,5
	Handel	3 702	3 843	141	3,8	0,5	1,2
	Overnatting	225	412	187	83,1	0,6	-0,1
	Servering	604	695	91	15,1	0,3	0,3
	Totalsum	5 043	5 629	586	11,6	2,0	2,0

Vekstimpulsene fra besøksnæringene i TNT har vært like høye som på landsbasis. Veksten har tilsvart 2 prosent av sysselsettingen. Mens landet som helhet har hatt nedgang i overnattingsbransjen, har denne bransjen hatt vekst i TNT. Det har til sammen blitt skapt 586 nye arbeidsplasser i besøksnæringene i TNT fra 2000 til 2013.

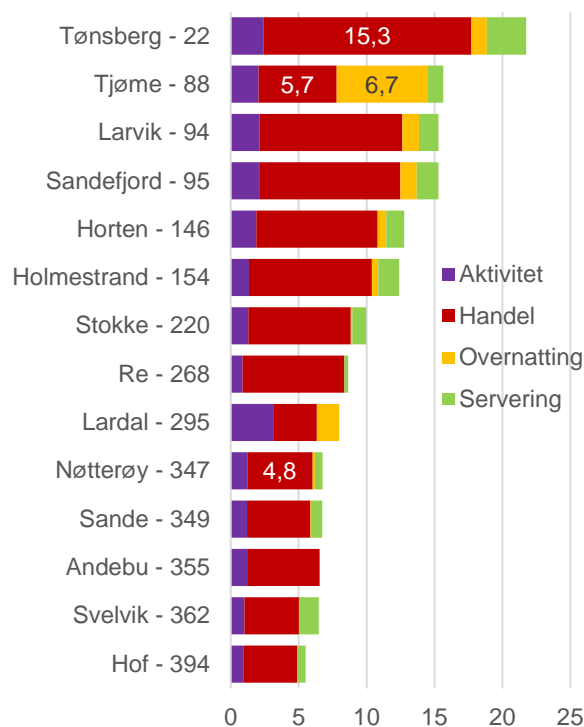
Som det kommer fram av figuren til høyre er de fleste arbeidsplassene i besøksnæringene i Tønsberg. Besøksnæringer konsentrerer seg ofte til byer og sentra.

Figur 32: Antall arbeidsplasser i besøksnæringene i kommunene i TNT.

2.6.1 Besøksnæringer nivå

Tønsberg er kommunen i Vestfold med høyest konsentrasjon av besøksnæringer. Det meste er innenfor handel. Tjøme har også mye besøksnæringer, og en betydelig del av dette er knyttet til overnattingsbransjen. Nøtterøy har forholdsvis lite besøksnæringer.

Figur 33: Nivå, antall arbeidsplasser i besøksnæringene som andel av sysselsettingen, i kommunene i Vestfold i 2013. Rangering blant landets 428 kommuner.

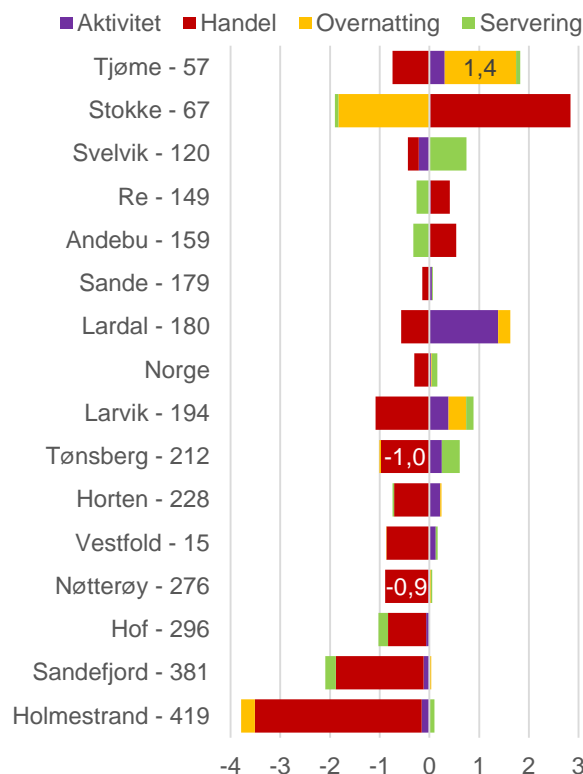
2.6.2 Vekstimpulser etter finanskrisen

Tjøme har hatt sterke vekstimpulser fra besøksnæringene blant kommunene i Vestfold. Mye av veksten kommer fra overnattingsbransjen. Veksten i overnattingsbransjen har tilsvart 1,4 prosent av sysselsettingen. Tjøme har på den annen side hatt nedgang i handelsbransjen. Nedgangen i handelen har vært større enn på landsbasis.

Tønsberg har mistet mange arbeidsplasser i besøksnæringene etter finanskrisen, spesielt innenfor handelsbransjen.

Nøtterøy har også hatt nedgang, og nedgangen har vært under snittet for fylket. Nedgangen kommer hovedsakelig fra handelen.

Blant kommunene i Vestfold er det bare noen få som har hatt vekst innenfor handelen. Stokke er en av dem. Stokke har hatt en meget høy vekst innenfor handelsbransjen. Holmestrand på sin side, har mistet mange arbeidsplasser innenfor denne bransjen.

Figur 34: Vekstimpulser, dvs. endring i antall arbeidsplasser i besøksnæringene som andel av sysselsettingen, kommunene i Vestfold, 2008-2013. Rangering blant landets 428 kommuner.

2.6.3 Dekomponering av veksten i besøksnæringene

For å forklare hva veksten skyldes, har vi tidligere dekomponert veksten i nasjonalt bidrag, bransjeeffekt og bransjustert vekst. Det som kjennetegner besøksnæringene er at kunden må være personlig til stede. Handelen er den største av besøksnæringene, og besøksnæringene omsetter mye til egen befolkning. Da vil steder med befolkningsvekst kunne forvente en øking i besøksnæringene. Dette må vi justere for. Vekst utover det befolkningsutviklingen skulle tilsi kaller vi endring i besøksoverskudd, og dette er et mål på besøksattraktiviteten.

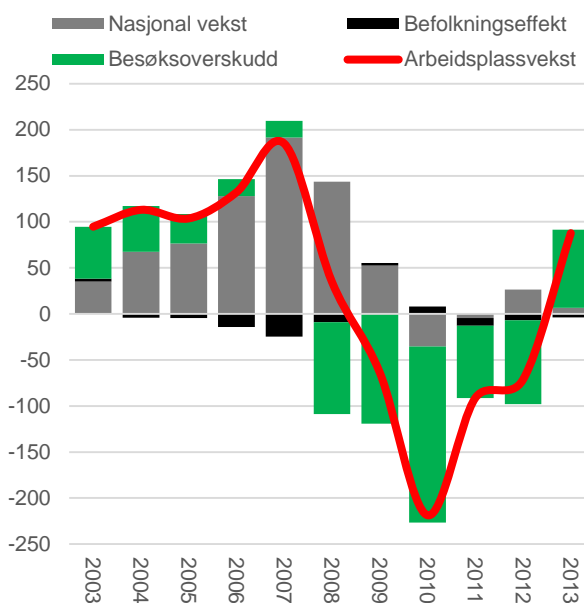
I figur 35 viser en røde linjen den årlige veksten i antall arbeidsplasser i besøksnæringene. Veksten er dekomponert i nasjonalt bidrag, befolkningseffekt og endring i besøksoverskudd.

Befolkningseffekten har vært tilnærmet nøytral i TNT de siste årene. Det er fordi befolkningsveksten i TNT har vært tilnærmet lik befolkningsveksten nasjonalt. TNT kan derfor forvente like høy vekst i besøksnæringene som landet som helhet. I den siste treårsperioden har den bransjusterte veksten vært positiv. TNT har dermed vært attraktiv for besøk den siste treårsperioden. I periodene etter finanskrisen var veksten mye svakere enn forventet – den bransjusterte veksten var negativ – og TNT var i denne perioden ikke attraktiv for besøk.

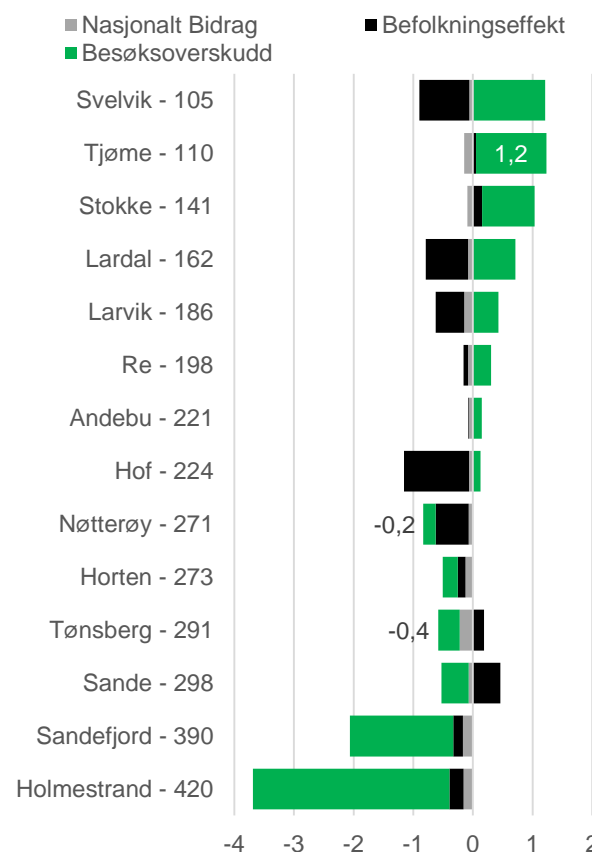
2.6.4 Bransjejustert vekst etter finanskrisen

Tjøme er blant kommunene i Vestfold med høyest bransjejustert vekst fra besøksnæringene. Tjøme har vært attraktiv for besøk i denne perioden. Nøtterøy har hatt en negativ befolkningsvekst, men veksten i besøksnæringene har vært enda dårligere enn befolkningsveksten skulle tilsi. Nøtterøy har dermed ikke vært attraktiv for besøk i perioden etter finanskrisen. Tønsberg har også hatt negativ bransjejustert vekst i besøksnæringene.

Når vi ser på perioden etter finanskrisen har da Tønsberg ikke vært attraktiv for besøk. Men det siste året har dette endret seg, og Tønsberg har igjen blitt en attraktiv besøkskommune.

Figur 35: Årlig vekst i besøksnæringene i TNT, dekomponert i nasjonalt bidrag, befolkningseffekt og endring i besøksoverskudd. Tre års glidende gjennomsnitt.

Figur 36: Vekstimpulser fra besøksnæringene fra 2008 til 2013 i kommunene i Vestfold dekomponert i nasjonalt bidrag, befolkningseffekt og befolkningsoverskudd. Kommunene er rangert mht. besøksoverskudd.

2.7 Regionale næringer, struktur og attraktivitet

De regionale næringene er sammensatt av mange ulike bransjer. På landsbasis er det de regionale næringene som er størst og vokser mest, hvis vi ser bort fra offentlig sektor. De regionale næringene er mest konsentrert i de store byene, men de aller fleste kommuner, også små, har en viss grad av regionale næringer, f.eks. bygg og anlegg, transport og forretningsmessige tjenester.

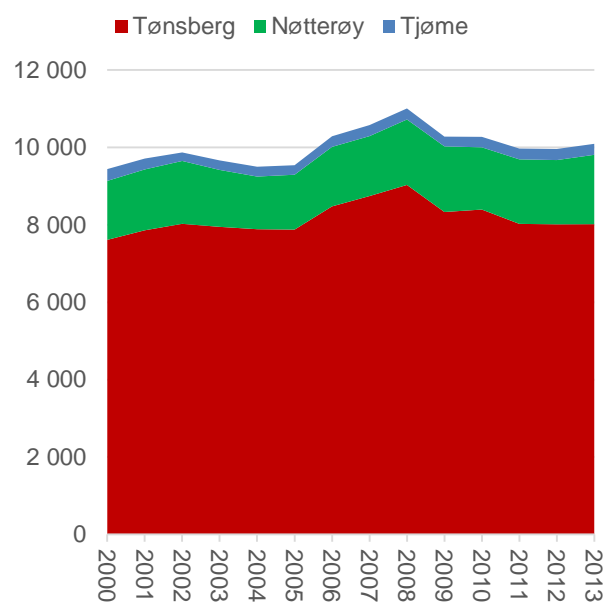
Tabell 4: Antall arbeidsplasser i de regionale næringene 2000 og 2013, absolutt endring, prosentvis endring, og vekstimpuls i TNT og Norge fra 2000 til 2013.

Næring	Bransje	2000	2013	Endring antall	Endring %	Vekstimpuls	Vekstimpuls Norge
Regional	Agentur og Engros	1 609	1 440	-169	-10,5	-0,6	0,2
	Bygg og anlegg	2 044	2 546	502	24,6	1,7	3,1
	Diverse	1 583	1 725	142	9,0	0,5	1,1
	Finans, eiendom, utleie	1 025	981	-44	-4,3	-0,2	0,3
	Forr tjenesteyting	1 223	1 992	769	62,9	2,6	1,5
	Transport	1 488	771	-717	-48,2	-2,5	-0,8
	Utleie av arbeidskraft	470	640	170	36,2	0,6	0,6
	Totalsum	9 442	10 095	653	6,9	2,2	6,1

De regionale næringene har hatt stor vekst i landet som helhet helt siden 2000, som er perioden vi har målt ut ifra. På landsbasis har veksten i de regionale næringene tilsvart 6,1 prosent av sysselsettingen. De regionale næringene har også vokst i TNT, men ikke like mye som i landet som helhet.

Vekstimpulsene har bare vært på 2,2 prosent i TNT. Transportbransjen har hatt stor nedgang. Hele 717 arbeidsplasser fra transportbransjen har gått tapt siden 2000. På den annen side har bygg- og anleggsbransjen og forretningsmessig tjenesteyting økt. Til sammen har det blitt skapt 653 arbeidsplasser i de regionale næringene fra 2000 til 2013.

Figuren til høyre viser at Tønsberg dominerer de regionale næringene blant kommunene i TNT.

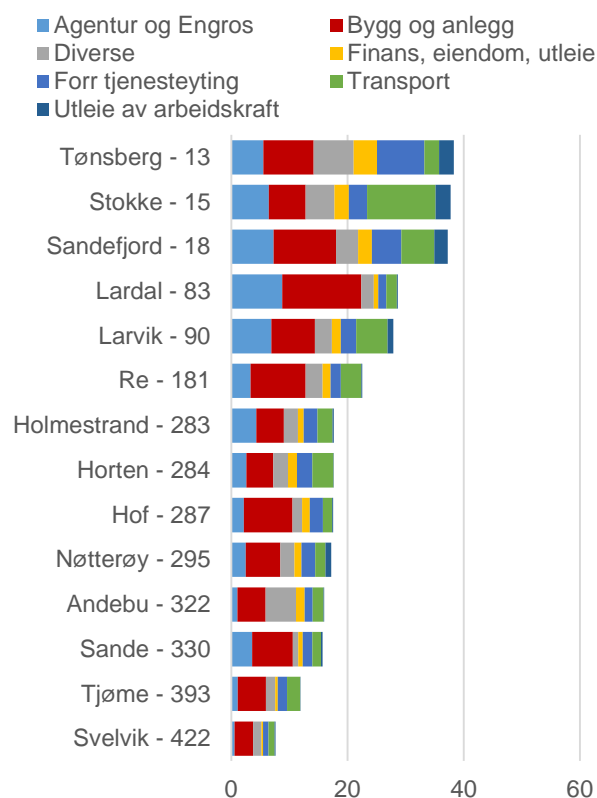

Figur 37: Antall arbeidsplasser i de regionale næringene i kommunene i TNT, 2000 - 2013

2.7.1 Nivå

Selv om de regionale næringene er representert i de fleste kommuner, er det som regel mest regionale næringer i byene eller på store tettsteder. Det er derfor ingen overraskelse at Tønsberg er kommunen i Vestfold med høyest konsentrasjon av regionale næringer. Bare 12 kommuner i Norge har mer næringsliv knyttet til de regionale næringene enn hva Tønsberg har. I motsetning til basis- og besøksnæringene er det ikke én bransje som skiller seg ut som spesielt dominerende blant de regionale næringene.

Nøtterøy og Tjøme har relativt lite næringsliv knyttet til de regionale næringene. Det er spesielt lite i Tjøme. I Vestfold er det bare Svelvik som har mindre.

Figur 38: Nivå, dvs. antall arbeidsplasser som prosentvis andel av sysselsettingen, på de regionale næringene i kommunene i Vestfold i 2013.

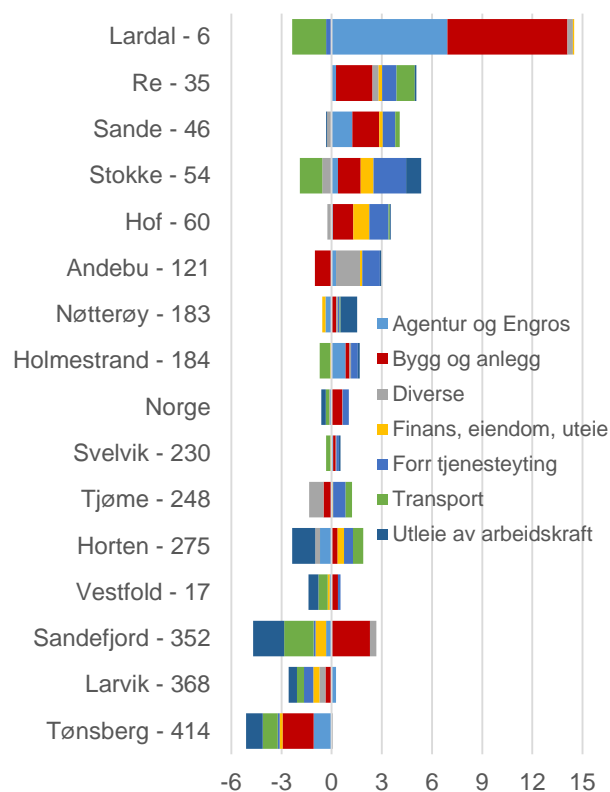
2.7.2 Vekstimpulser etter finanskrisen

De regionale næringenes bidrag til vekst i sysselsettingen er vist i figuren til høyre.

Tønsberg har mistet mange arbeidsplasser i de regionale næringene etter finanskrisen. Dette er uvanlig. De fleste steder har hatt vekst. Tønsberg har mistet arbeidsplasser i samtlige bransjer i de regionale næringene. Nedgangen har vært størst i bygg- og anleggsbransjen. I Norge er det bare fjorten kommuner som har hatt svakere vekstimpulser fra de regionale næringene.

Nøtterøy har hatt vekst. Mesteparten av veksten kommer fra utleie av arbeidskraft, dvs. bemanningsbyråer. Vekstimpulsene i Nøtterøy har vært høyere enn landsgjennomsnittet.

Tjøme har hatt en svak nedgang.

Figur 39: Vekstimpulser fra de regionale næringene fra 2008 til 2013, rangering blant landets 428 kommuner.

2.7.3 Dekomponering av veksten i de regionale næringene

Veksten i de regionale næringene er dekomponert i nasjonal vekst, bransjeeffekt og bransjustert vekst. I motsetning til basisnæringene har ikke bransjestrukturen så mye å si for utviklingen av de regionale næringene, men vi ser at den nasjonale veksten betyr mer.

TNT har en positiv bransjeeffekt. I kapittelet om lokaliseringkvotienter så vil at TNT har relativt mye næringsliv innen forretningsmessig tjenesteyting – og at dette er en bransje som har vært i vekst nasjonalt. Vi så også at TNT har lite næringsliv i transportbransjen, og dette har vært en nedgangsbransje nasjonalt.

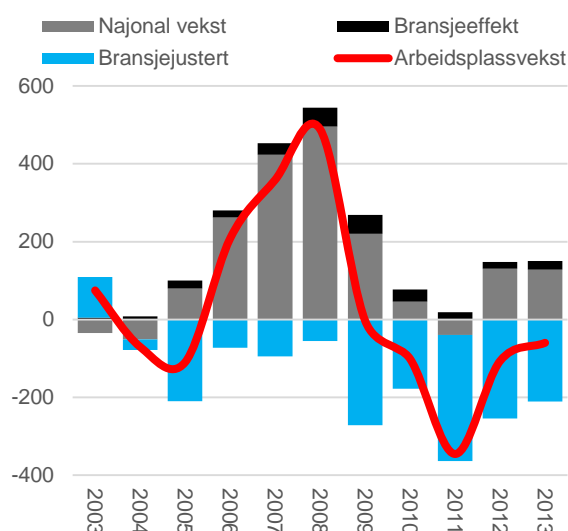
Bransjesammensetningen er gunstig mht. å oppnå vekst. TNT kan derfor forvente en noe høyere vekst i de regionale næringene enn landet som helhet.

Den faktiske veksten har imidlertid uteblitt. Helt siden 2004 har den bransjusterte veksten vært negativ. Den har også blitt dårligere etter finanskrisen. TNT har ikke vært attraktiv for regionale næringer. I den siste treårsperioden har det blitt skapt 211 færre arbeidsplasser per år enn forventet.

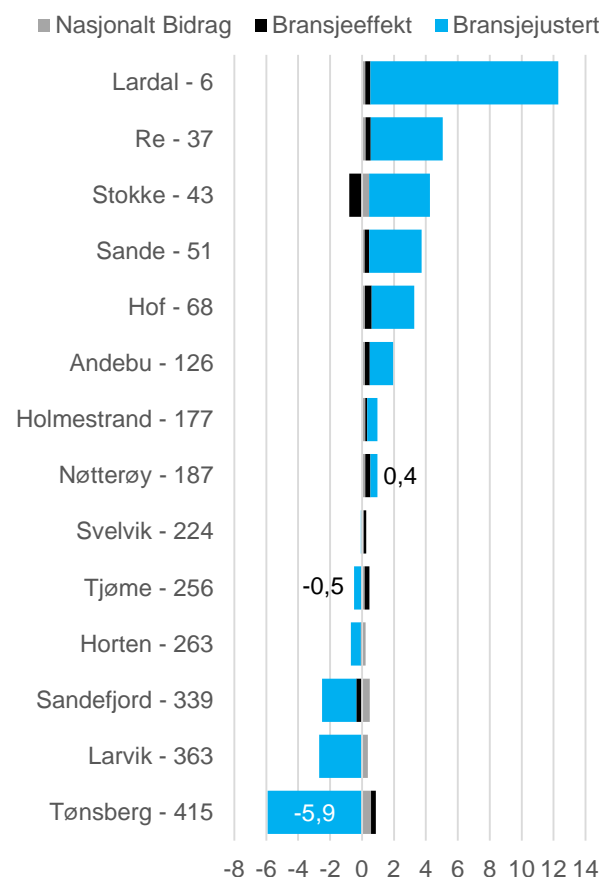
2.7.4 Bransjustert vekst etter finanskrisen

Nøtterøy har hatt en litt positiv bransjustert vekst og vært moderat attraktiv for regionale næringer i perioden etter finanskrisen. I motsatt fall har Tjøme hatt en moderat negativ bransjustert vekst. Både Nøtterøy og Tjøme har imidlertid hatt tilnærmet nullvekst i de regionale næringene.

Tønsberg, kommunen i TNT med mest regionale næringer, har hatt en veldig svak og negativ bransjustert vekst. Den manglende veksten i de regionale næringene har tilsvart nesten 6 prosent av sysselsettingen. Bare tretten kommuner i Norge har hatt dårligere bransjustert vekst. Tønsberg er kommunen i Vestfold med lavest bransjustert vekst – og er dermed den minst attraktive kommunen i fylket for regionale næringer.

Figur 40: Årlig vekst i de regionale næringene i TNT dekomponert i nasjonalt bidrag, bransjeeffekt og bransjustert vekst, tre års glidende gjennomsnitt.

Figur 41: Vekstimpulser fra de regionale næringene dekomponert i nasjonalt bidrag, bransjeeffekt og bransjustert vekst, 2008-2013. Rangering blant landets 428 kommuner mht. bransjustert vekst.

2.7.5 Oppsummering næringsattraktivitet

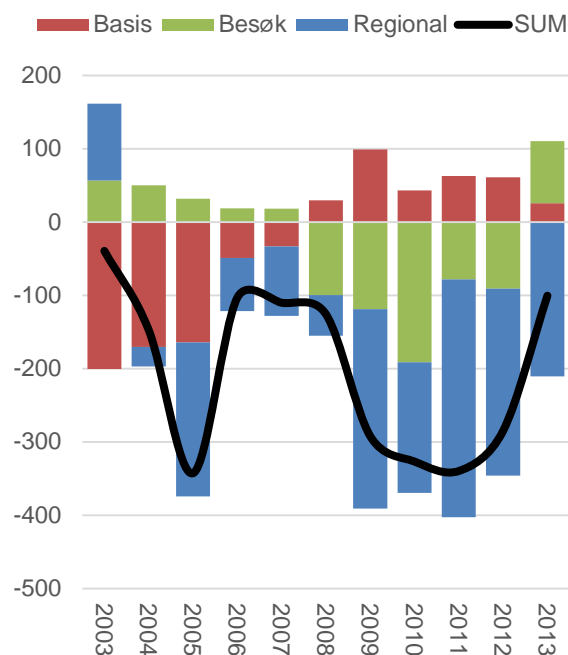
Vi har nå gått gjennom de tre strategiske næringstypene i detalj. Vi har splittet opp veksten i de ulike næringstypene i strukturelle forhold og i attraktivitet.

Den sorte linjen viser den bransjejusterte veksten fra næringslivet samlet (utenom de lokale næringene). I alle periodene vi har målt for har den samlede næringsattraktiviteten vært negativ, dvs. at veksten har vært svakere enn forventet. Med «forventet» mener vi det som er gjennomsnittet for Norge – *bransje for bransje*.

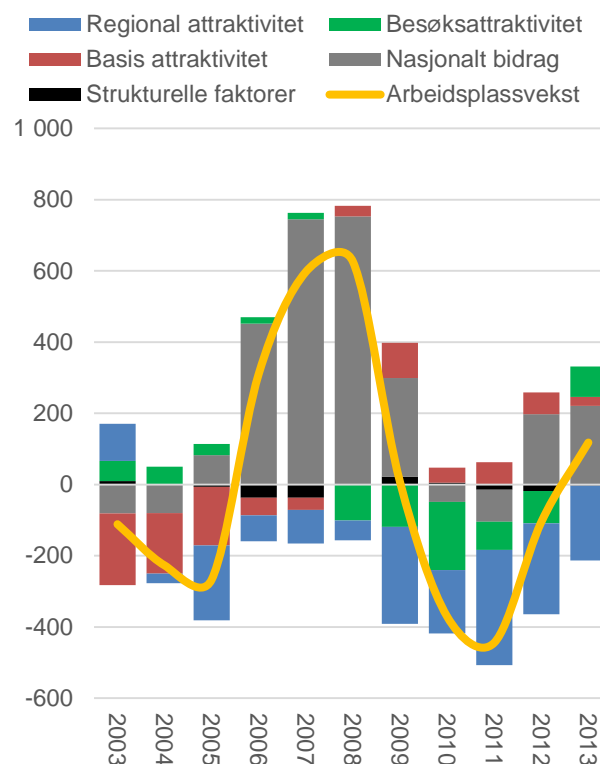
På sitt verste har TNT tapt 344 arbeidsplasser årlig på grunn av lav næringsattraktivitet (snittet av 2009, 2010 og 2011). Det som derimot er bra, er at siden 2011 har trenden gått oppover, og den svake næringsattraktiviteten ser ut til å avta. I den siste treårsperioden var tapet på «bare» 100 arbeidsplasser årlig. Det er fortsatt ikke bra når man vil oppnå vekst, men bedre enn årene før.

En annen positiv ting er at besøksnæringene nå har fått en positiv bransjejustert vekst den siste treårsperioden. Basisnæringene går bra. Den bransjejusterte veksten i basisnæringene har vært positiv hvert år etter finanskrisen. Det er den manglende veksten i de regionale næringene som bidrar til at TNT ikke er en attraktiv næringsregion. Dette kan imidlertid endres. Kanskje TNT klarer å sette inn et støt for å bli attraktiv for regionale næringer? I så fall vil TNT igjen bli attraktiv for bedrift.

Den nederste figuren viser vekstimpulsene fra næringslivet, men her har vi inkludert effekten av nasjonal vekst og strukturelle forhold. Den samlede struktureffekten i TNT er nøytral. Den positive bransjeeffekten i de regionale næringene veier opp for den negative bransjeeffekten i basisnæringene. TNT kan derfor forvente lik vekst i næringslivet som landet som helhet. Fram til 2008 var den nasjonale veksten høy og den forklarte mesteparten av veksten i TNT. Etter finanskrisen har den nasjonale veksten vært svakere, og den bransjejusterte veksten har betydning mer.

Figur 42: Samlet næringsattraktivitet i TNT målt i absolutte tall, tre års glidende gjennomsnitt.

Figur 43: Årlig vekst i basis-, besøks- og regionale næringer i absolutte tall i TNT dekomponert i nasjonal vekst, samlet struktureffekt og bransjejustert vekst. Tre års glidende gjennomsnitt.

2.7.6 Struktur og næringsattraktivitet etter finanskrisen

Figuren til høyre viser vekstimpulsene fra næringslivet i perioden etter finanskrisen. Vekstimpulsene er dekomponert i nasjonal vekst, samlet struktureffekt og bransjustert vekst. Den samlede struktureffekten er summen av bransjeeffekten i basisnæringene og de regionale næringene og befolkningseffekten i besøksnæringene. Den sier noe om hvilken vekst et sted kan forvente å få etter at den nasjonale veksten er trukket ifra.

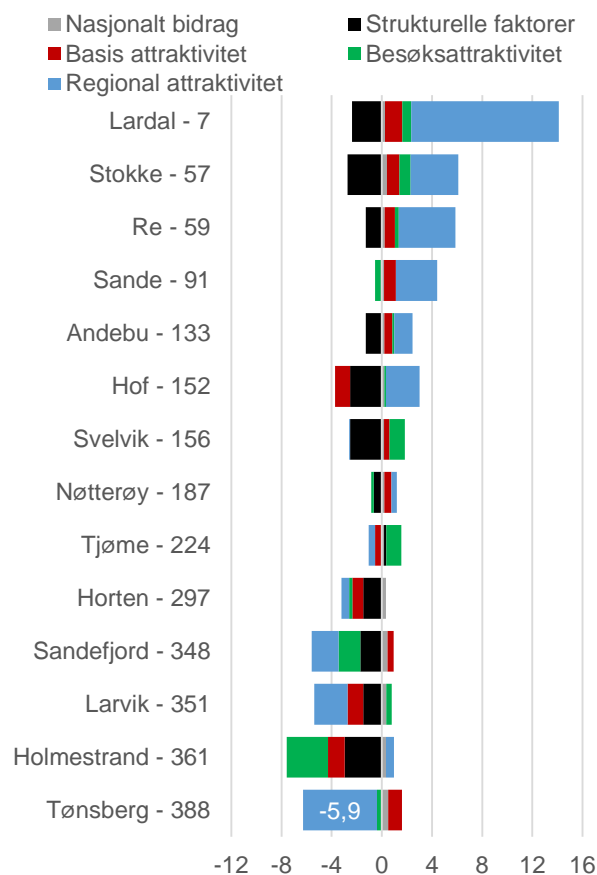
Tønsberg har helt nøytrale strukturelle forhold for vekst i næringslivet, og kan derfor forvente like høy vekst i næringslivet som Norge. Dessverre har ikke dette skjedd. Tønsbergs nedgang i de regionale næringen har ført til at kommunene kommer ut som en av de minst attraktive kommunene i Norge og den minst attraktive i Vestfold.

Nøtterøy har hatt en moderat vekst og rangerer som nummer 187 blant landets 428 kommuner mht. samlet næringsattraktivitet, dvs. litt høyere enn de fleste andre kommuner i Norge. Tjøme har en litt under middels samlet næringsattraktivitet.

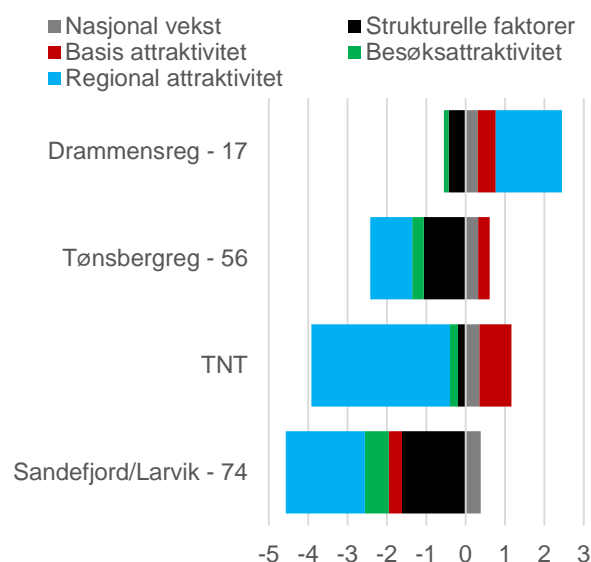
I den nederste figuren viser vi det samme som i figuren over, men på regionnivå. Vi har her inkludert TNT som om det var en selvstendig region.

TNT har svakere næringsattraktivitet enn Tønsbergregionen. Det er Tønsberg som trekker snittet for TNT ned. Næringsattraktiviteten i TNT er imidlertid noe bedre enn i Sandefjord/Larvik.

Vi anser den bransjusterte veksten for å være et rettferdig mål på næringsutviklingen, siden vi justerer for bransjeeffekten. På den måten stiller Stavanger og f.eks. Hallingdal likt i konkurransen om å skape flest arbeidsplasser i næringslivet. Den svake næringsutviklingen i TNT ser ikke ut til å skyldes strukturelle forhold og må derfor antageligvis finne sin forklaring i interne forhold. TNT har derfor et uutnyttet potensiale mht. å skape vekst i næringslivet – spesielt i de regionale næringene.

Figur 44: Vekstimpulser i privat sektor i kommunene i Vestfold, 2008-2013, dekomponert i samlet struktureffekt, nasjonal vekst og næringsattraktivitet. Rangering blant landets 428 kommuner mht. samlet næringsattraktivitet.

Figur 45: Vekstimpulser i privat sektor i regionene i Vestfold og TNT, 2008-2013, dekomponert i samlet struktureffekt, nasjonal vekst og næringsattraktivitet. Rangering blant landets 84 regioner mht. samlet næringsattraktivitet.

3. Pendling og arbeidsmarkedsintegrasjon

Et av de viktigste strukturelle forholdene er hvordan stedet henger sammen med området utenfor. Hvor lett er det å pendle ut og inn av stedet, og hvordan er arbeidsplassutviklingen i omkringliggende kommuner? Pendlingsstrømmene kan fortelle oss om disse forholdene.

I tabellen under viser vi en pendlingsmatrise for kommunene i TNT og de kommunene det pendles mest til og fra, fra TNT.

Tabell 5: Pendlingsmatrise for 2013. Øverste tabell er i antall ansatte, mens i nederste tabell er tallene gjort til andel av samlet sysselsetting.

		Arbeidssted								
		Oslo	Horten	Tønsberg	Sandefjord	Stokke	Nøtterøy	Tjøme	Utenfor	Sysselsatte
Bosted	Oslo	280 636	155	389	296	30	44	24	59 949	341 523
	Horten	594	7 265	2 005	264	227	206	13	1 787	12 361
	Tønsberg	1 246	1 326	12 619	769	822	1 363	93	2 686	20 924
	Sandefjord	922	228	1 528	14 089	874	109	9	3 411	21 170
	Stokke	261	160	1 740	579	2 148	186	14	918	6 006
	Nøtterøy	622	310	4 117	290	300	3 471	148	1 164	10 422
	Tjøme	160	53	592	54	46	314	949	217	2 385
	Utenfor	164 011	1 474	4 835	4 582	1 230	524	46		
Arbeidsplasser		448 452	10 971	27 825	20 923	5 677	6 217	1 296		

		Arbeidssted								
		Oslo	Horten	Tønsberg	Sandefjord	Stokke	Nøtterøy	Tjøme	Utenfor	Sysselsatte
Bosted	Oslo	82,2	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	17,6	341 523
	Horten	4,8	58,8	16,2	2,1	1,8	1,7	0,1	14,5	12 361
	Tønsberg	6,0	6,3	60,3	3,7	3,9	6,5	0,4	12,8	20 924
	Sandefjord	4,4	1,1	7,2	66,6	4,1	0,5	0,0	16,1	21 170
	Stokke	4,3	2,7	29,0	9,6	35,8	3,1	0,2	15,3	6 006
	Nøtterøy	6,0	3,0	39,5	2,8	2,9	33,3	1,4	11,2	10 422
	Tjøme	6,7	2,2	24,8	2,3	1,9	13,2	39,8	9,1	2 385
	Utenfor	36,6	13,4	17,4	21,9	21,7	8,4	3,5		
Arbeidsplasser		448 452	10 971	27 825	20 923	5 677	6 217	1 296		

Av den øverste tabellen ser vi at blant de som bor i Nøtterøy er det flere som jobber i Tønsberg enn i egen kommune. Det er mange som pendler til Tønsberg fra Horten, Sandefjord og Stokke, men ikke fullt så mange fra Tjøme. Av de som bor i Tønsberg er det over 1 000 personer som jobber i Horten og Nøtterøy. Tabellen under viser andelen av den sysselsatte befolkningen fordelt på hvor de jobber. 60 prosent av den sysselsatte befolkningen i Tønsberg jobber i samme kommune, mens 6,5 prosent jobber i Nøtterøy. Under én prosent jobber på Tjøme. Nesten 40 prosent av den sysselsatte befolkningen i Nøtterøy jobber i Tønsberg, mens bare hver tredje jobber i samme kommune. Under to prosent av den sysselsatte befolkningen på Nøtterøy jobber på Tjøme. Hver fjerde sysselsatte person som bor på Tjøme jobber i Tønsberg og 13,2 prosent jobber på Nøtterøy. Under 40 prosent jobber i samme kommune. Tønsberg ser ut til å være en slags «magnet» i Vestfold. En stor andel av den sysselsatte befolkningen i nabokommunene jobber i Tønsberg. Det er ingen tydelig trend den andre veien. Pendlingen ut av Tønsberg er spredt forholdsvis likt på Oslo, Horten og Nøtterøy og for øvrig til kommuner som ikke er tatt med i tabellen.

3.1.1 Hvordan har pendlingen endret seg siden 2000?

Tabellen under viser hvordan pendlingen har endret seg fra 2000 til 2013.

Tabell 6: Endring i pendling fra 2000 til 2013. Endringen er målt i prosentpoeng. Endringen i antall sysselsatte og antall arbeidsplasser, dvs. siste kolonne og siste rad, er målt i prosent.

		Arbeidssted								
		Oslo	Horten	Tønsberg	Sandefjord	Stokke	Nøtterøy	Tjøme	Utenfor	Sysselsatte
Bosted	Oslo	-5,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	4,9	25,9
	Horten	-1,0	-4,3	0,8	0,9	0,9	0,3	0,0	2,4	7,9
	Tønsberg	-0,4	1,8	-7,1	1,5	0,9	0,8	-0,1	2,5	19,6
	Sandefjord	-0,7	0,5	1,2	-5,6	2,3	0,1	0,0	2,2	12,1
	Stokke	-0,4	0,5	-6,2	2,4	-0,3	0,2	0,1	3,7	21,4
	Nøtterøy	-0,7	0,3	-5,1	0,9	0,8	2,2	0,1	1,5	9,4
	Tjøme	-0,2	-0,2	-2,4	0,8	0,4	3,2	-2,2	0,5	14,4
	Utenfor	-4,9	2,6	0,9	5,3	3,9	1,3	-1,4	0,0	
	Arbeidsplasser	9,3	13,8	8,2	17,5	55,7	26,0	8,9		

Andelen av den sysselsatte befolkningen i Tønsberg som jobber i egen kommune har gått ned med over 7 prosentpoeng fra 2000 til 2013. I samme periode har pendlingen økt til Horten, Sandefjord og kommuner som ikke er med i tabellen. Andelen som pendler til Tønsberg fra Nøtterøy og Tjøme har også avtatt i perioden fra 2000 til 2013. Tønsberg ser derfor ut til å ha minsket sin rolle som arbeidsplassmagnet i løpet av perioden mellom 2000 og 2013.

Andelen som pendler fra Tjøme til Nøtterøy har økt samtidig som andelen som bor og jobber i Tjøme har gått ned. På Nøtterøy har andelen som jobber i samme kommune økt.

I mange kommuner har andelen som bor og jobber i samme kommune gått ned. Det må da bety at pendlingen har økt. Det er en generell trend vi ser. Det har blitt mer og mer vanlig å pendle de siste årene. Senere i rapporten vil vi også se at det er vanligere å pendle blant de med høyere utdanning.

Det vi kan se av tabellen over er at Nøtterøy og Tjøme til en viss grad har blitt bedre integrert i perioden mellom 2000 og 2013, mens integrasjonen med Tønsberg har avtatt.

3.2 Arbeidsmarkedsintegrasjon

Arbeidsmarkedsintegrasjon er et mål for hvor godt arbeidsmarkedet på et sted er integrert med arbeidsmarkedet utenfor stedet. Vi måler arbeidsmarkedsintegrasjonen med å legge sammen den prosentvise andelen av de sysselsatte som pendler ut med den prosentvise andelen av arbeidsplassene som det pendles inn til.

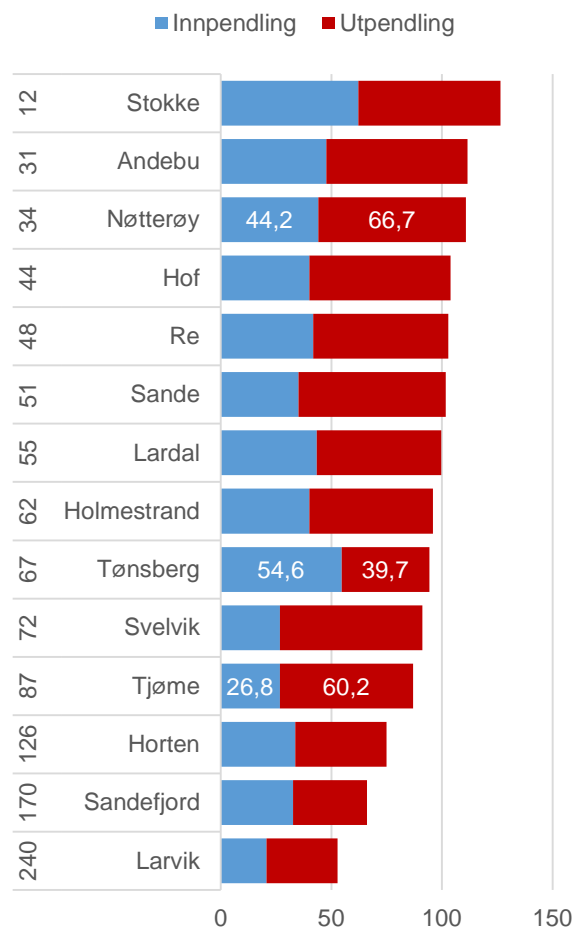
Vi skal se senere at arbeidsmarkedsintegrasjonen betyr en del for nettoflyttingen til steder, og dette begrepet er sentralt i Attraktivitetsmodellen, og er også strategisk viktig for steder.

Over halvparten av arbeidsplassene i Tønsberg er besatt av noen som bor utenfor kommunen. Samtidig jobber nesten 40 prosent av de som bor i Tønsberg utenfor kommunen. Tønsberg rangerer med dette som nummer 67 blant de norske kommunene mht. arbeidsmarkedsintegrasjon. Det er godt over middels.

Nøtterøy er preget av enda høyere arbeidsmarkedsintegrasjon, men pendlingen går for det meste andre veien. To av tre som bor i Nøtterøy jobber utenfor kommunen, mens over 40 prosent av arbeidsplassene på stedet blir pendlet inn til. Bare 32 kommuner i Norge har høyere arbeidsmarkedsintegrasjon.

Det pendles litt mindre til og fra Tjøme. Bare 26 prosent av arbeidsplassene på Tjøme er besatt av noen som bor utenfor kommunen, mens hele 60 prosent av de som bor i Tjøme pendler ut. Tjøme rangerer med det som nummer 87 blant landets 428 kommuner, også det godt over middels.

TNT er dermed en region med kommuner som er preget av høy arbeidsmarkedsintegrasjon. De fleste kommunene i Vestfold har høy arbeidsmarkedsintegrasjon. Som vi vil se senere i rapporten, regnes dette for å være et positivt strukturelt forhold, og det bidrar isolert sett til høyere nettoinnflytting.

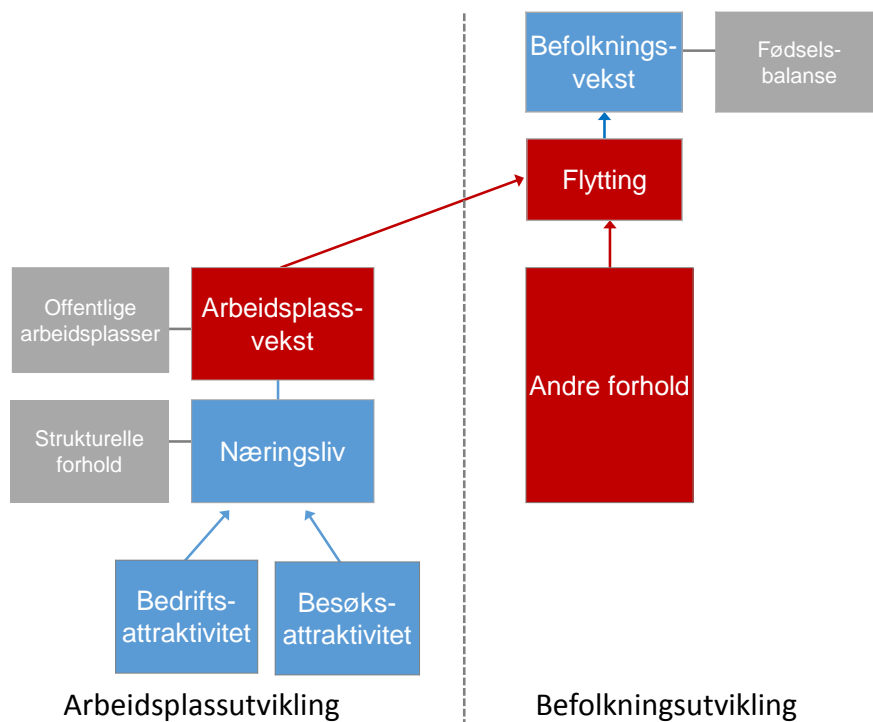

Figur 46: Arbeidsmarkedsintegrasjonen i kommunene i Vestfold, rangert blant de 428 kommunene i Norge.

4. Bostedsattraktivitet

Vi har nå beskrevet og analysert utviklingen når det gjelder arbeidsplasser. I dette kapitlet skal se spesielt på bostedsattraktivitet. Steder som er attraktive som bosted trekker til seg innflyttere og holder på de som allerede bor på stedet. Slike steder får bedre befolkningsutvikling enn arbeidsplassveksten tilsier. Høy bostedsattraktivitet gjør det også lettere for næringslivet å rekruttere ansatte.

Vi skal nå analysere flyttingen på bakgrunn av arbeidsplassveksten. Hvordan er sammenhengen mellom arbeidsplassveksten og flyttingen? Er det andre forhold enn arbeidsplassveksten som har vært drivkrefter, og som har ført til at stedet har fått flere innflyttere?

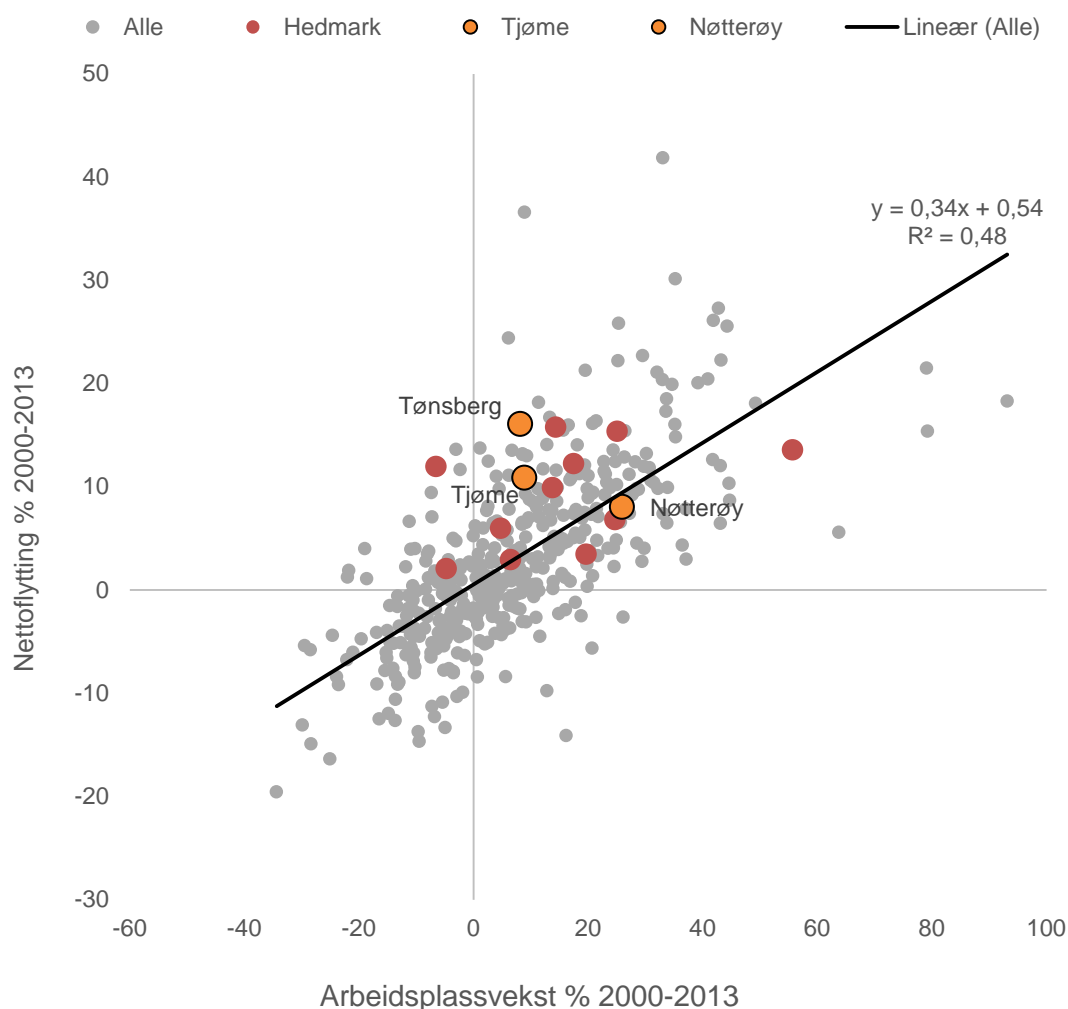

Figur 47: Attraktivitetsmodellen, og de delene vi skal fokusere på i dette kapitlet.

Det er viktig å avdekke sammenhengen mellom arbeidsplassvekst og nettoflyttingen. Når vi kjenner denne sammenhengen kan vi finne ut av hvor mye av flyttingen som skyldes andre forhold. Etterpå skal vi se nærmere på disse andre forholdene. Det er noen strukturelle forhold som påvirker nettoflyttingen i stor grad. Til slutt kan vi finne ut om stedene er attraktive som bosteder.

4.1 Arbeidsplassvekst og flytting

Hvordan har sammenhengen vært mellom arbeidsplassvekst og nettoflytting i norske kommuner? Det kan vi se gjennom å lage et plott over arbeidsplassvekst og nettoflytting i kommunene i perioden 2000-2013.

Figur 48: Kommunene i Norge, plassert etter arbeidsplassvekst og nettoflytting i perioden 2000-2013. De røde er andre kommuner i Vestfold. De oransje er kommunene i TNT.

Det er en klart sammenheng mellom arbeidsplassvekst i kommunene og deres nettoflytting, som vi kan se av figuren over. Linjen viser den statistiske sammenheng mellom disse to størrelsen i perioden etter 2000.

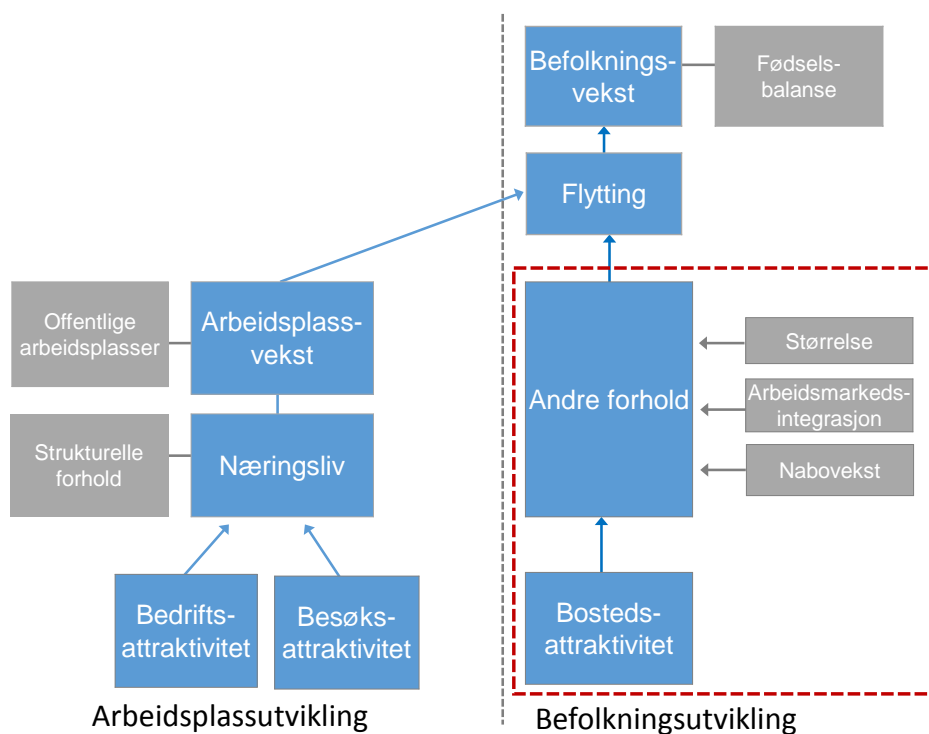
Nøtterøy er kommunene med høyest arbeidsplassvekst blant kommunene i TNT, og nettoflyttingen har vært som forventet ut ifra arbeidsplassveksten.

Tønsberg og Tjøme har hatt høyere nettoflytting enn hva arbeidsplassveksten isolert sett skulle tilsi. Den har vært spesielt høy i Tønsberg.

Avvikene er ikke tilfeldige, det er drivkrefter som påvirker nettoflyttingen til steder i den ene eller den andre retningen. Vi skal nå se nærmere på hvilke strukturelle forhold vi har identifisert, og hvordan de har påvirket nettoflyttingen. Det er også forhold i kommunen som kan påvirkes lokalt. Det kaller vi bostedsattraktivitet, og vi vil også vise hvordan vi har beregnet tall for bostedsattraktiviteten i kommunene.

4.2 Strukturelle forhold og bostedsattraktivitet

Vi viste på forrige side at noen kommuner har hatt bedre nettoflytting enn arbeidsplassveksten tilsier, mens andre kommuner har mindre nettoflytting. Nå skal vi analysere årsakene til disse avvikene.

Figur 49: Attraktivitetsmodellen.

Strukturelle forhold er faktorer som har en signifikant betydning for utviklingen, men som vanskelig kan påvirkes lokalt. Det er tre strukturelle forhold som har signifikant betydning for steders nettoflytting, etter at effekten av arbeidsplassveksten er korrigert for.

Den første er stedets *størrelse*, målt i innbyggertall. Steder med mange innbyggere har systematisk høyere nettoflytting, uavhengig av arbeidsplassveksten.

Den andre faktoren er *arbeidsmarkedsintegrasjon*. Steder som inngår i større arbeidsmarkeder, og som derfor har bedre pendlingsmuligheter for befolkningen har systematisk høyere nettoflytting. Disse to faktorene er statiske, ved at de forandrer seg svært langsomt.

Den tredje faktoren, *nabovekst*, er mer dynamisk og kan være helt forskjellig fra år til år. Det er arbeidsplassveksten i omkringliggende steder, veid med andelen som pendler til hvert sted. Dersom de omkringliggende stedene har arbeidsplassvekst blir nettoflyttingen påvirket positivt.

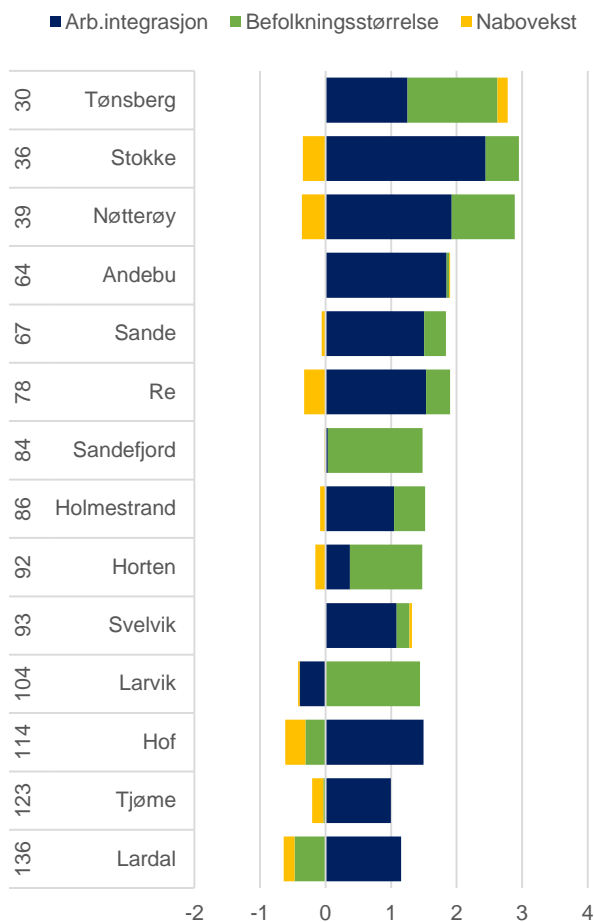
4.2.1 Strukturelle flyttefaktorer

Tønsberg er kommunene i Vestfold med best positive strukturelle forhold for flytting. Tønsbergs høye befolkningsstørrelse har bidratt til positiv nettoflytting – etter at effekten av arbeidsplassvekst er trukket ifra. Også arbeidsmarkedsintegrasjonen har isolert sett bidratt til positiv nettoflytting. Tønsberg har også vært velsignet med arbeidsplassvekst i nabokommunene, og dette har til en viss grad også bidratt til at Tønsberg har vunnet innflyttere. Tønsberg rangerer som nummer 30 i nasjonal sammenheng – og vil derfor uavhengig av arbeidsplassutviklingen vært den 30. mest foretrukne bostedskommunen i Norge – statistisk sett.

Nøtterøy har også veldig gode strukturelle forhold for positiv nettoflytting og rangerer som nummer 39 blant de 428 kommunene i Norge. Nøtterøys nabokommuner har ikke hatt høy arbeidsplassvekst, slik at Nøtterøy har ikke vunnet innflyttere på dette. Arbeidsmarkedsintegrasjonen og den høye befolkningsstørrelsen har imidlertid gjort sitt for at Nøtterøy statistisk sett skal få høy nettoflytting.

Tjøme rangerer litt lavere – nest lavest i Vestfold og som nummer 123 i nasjonal sammenheng. Tjømes befolkning er ikke stor nok til å trekke til seg folk, men arbeidsmarkedsintegrasjonen er god, og den skulle isolert sett bidratt til positiv nettoflytting.

Figuren til høyre viser hva som er forventet nettoflytting til kommunene når effekten av arbeidsplassveksten er trukket ifra. Men vi vet jo at det også er andre forhold som påvirker nettoflyttingen. Andre forhold som kan skyldes tilgjengelig boligareal, kvaliteten på de kommunale tjenestene, omdømme og den lokale kulturen på stedet. I hvilken grad har slik andre interne forhold preget nettoflyttingen til kommunene? Det ser vi på neste side.

Figur 50: Effekten av de strukturelle flyttefaktorene på kommunenes nettoflytting 2000-2013. Rangering blant landets 428 kommuner.

4.2.2 Årsaker til nettoflytting – arbeidsplassvekst, strukturelle forhold og bostedsattraktivitet

Nå har vi analysert nettoflyttingen, og regnet ut hva som skyldes arbeidsplassvekst og hva som skyldes strukturelle faktorer. Det er imidlertid fremdeles en del av nettoflyttingen som ikke kan forklares av disse faktorene. Når det ikke finnes en ytre forklaring, antar vi at det skyldes forhold som er spesielle for regionen. Denne restfaktoren blir da en indikator for *bostedsattraktiviteten*. Den viser om nettoflyttingen har vært unormalt høy eller lav, gitt de forholdene som vi vet påvirker nettoflyttingen.

Figurene til høyre viser hvordan nettoflyttingen til kommunene i TNT kan dekomponeres i effekt av arbeidsplassvekst, strukturelle forhold og bostedsattraktivitet.

4.2.3 Tønsberg

Tønsberg har fått høy nettoflytting de siste årene av to årsaker: Gode strukturelle forhold og høy bostedsattraktivitet. Arbeidsplassutviklingen har bidratt minimalt til nettoflyttingen.

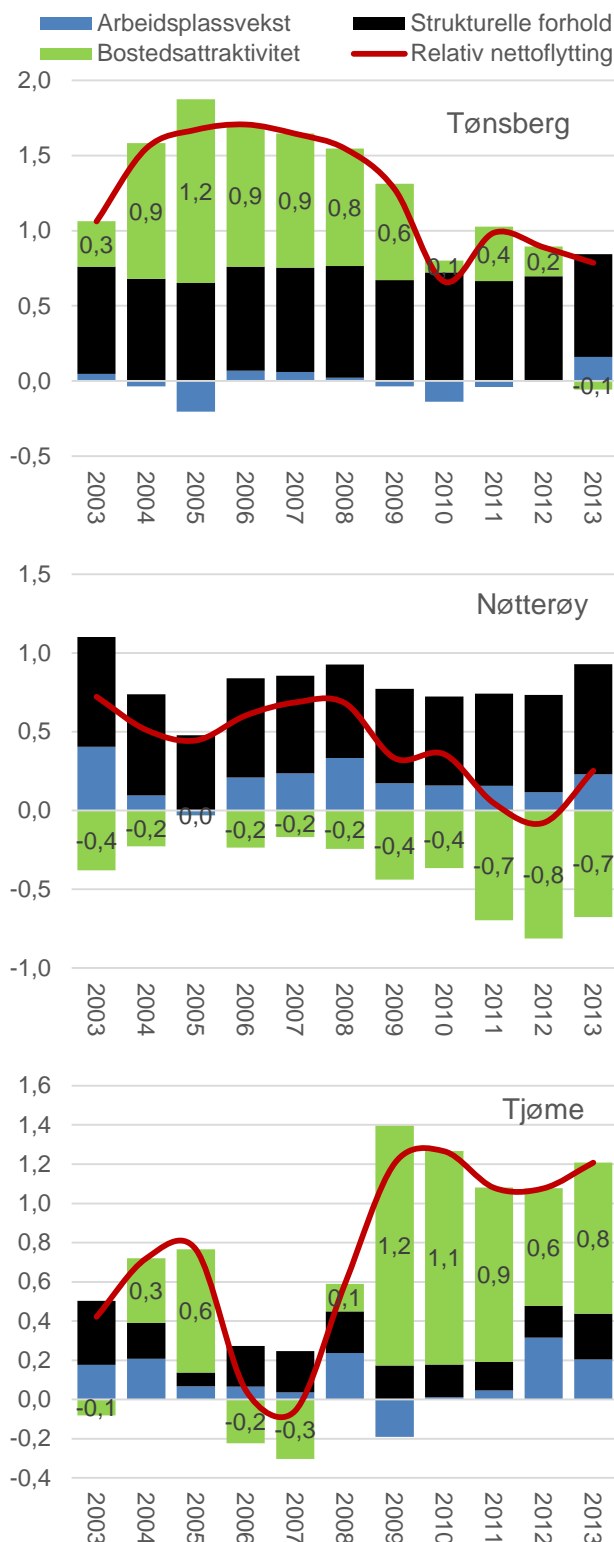
Bostedsattraktiviteten har imidlertid avtatt, og den var til og med negativ den siste treårsperioden. Tønsberg ser dermed ut til å ha mistet noe av tiltrekningskraften den hadde på bosettere tidligere på 2000-tallet.

4.2.4 Nøtterøy

Nøtterøy har fått positiv nettoflytting på grunn av gode strukturelle forhold og arbeidsplassvekst. Nettoflyttingen har imidlertid vært lavere enn normalt – dvs. det som er snittet for Norge, gitt arbeidsplassvekst og strukturelle forhold. Nøtterøy har hatt negativ bostedsattraktivitet. Kommunen har et utnyttet potensiale mht. å få flere tilflyttere.

4.2.5 Tjøme

Tjøme derimot har klart å tiltrekke seg mange flere tilflyttere enn kommunen normalt sett skulle, og er derfor meget attraktiv som bosted. Spesielt etter 2009 har kommunen trukket til seg lang flere innflyttere (og beholdt sine innbyggere) enn normalt. Tjøme er en av Norges mest attraktive bostedskommuner.

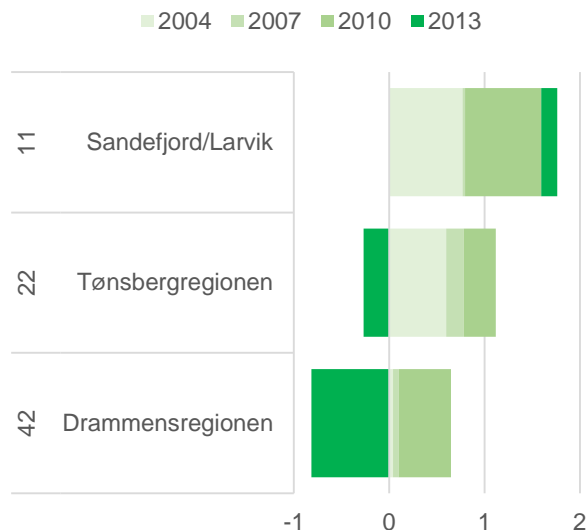
Figur 51: Den relative nettoflyttingen til kommunene i TNT, dekomponert i effekt av arbeidsplassutvikling, strukturelle flyttefaktorer og bostedsattraktivitet. Tre års glidende gjennomsnitt. Enhet er standardavvik fra gjennomsnittet.

4.2.6 Bostedsattraktivitet i regionene

Figurene til høyre viser bostedsattraktiviteten de fire siste ikke-overlappende treårsperiodene. De er rangert blant hhv. regionene og kommunene i Norge.

I Vestfold har Sandefjord/Larvik vært preget av positiv bostedsattraktivitet de siste tolv årene.

Tønsbergregionen var attraktiv før, men ikke i de siste tre årene. Drammensregionen har ikke vært attraktiv som bosted de siste tre årene.

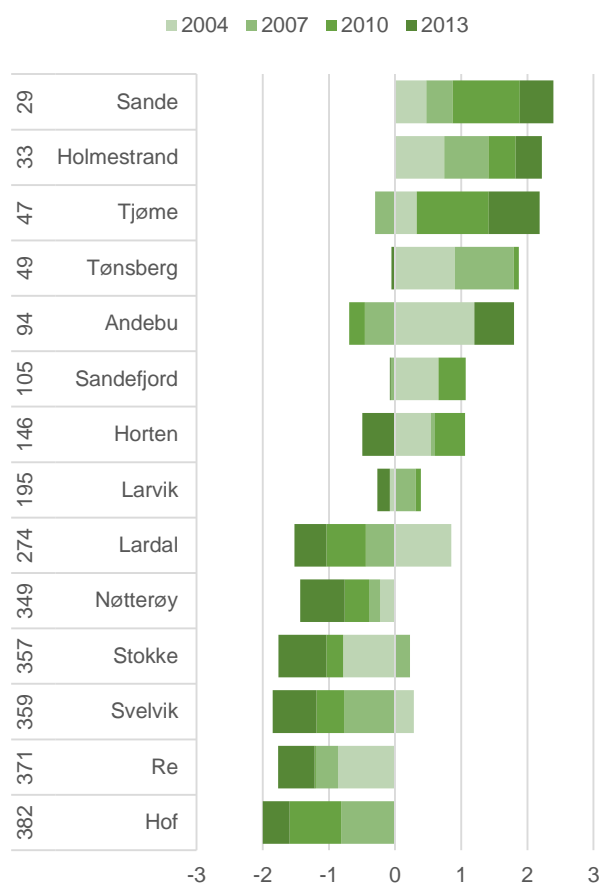

Figur 52: Bostedsattraktivitet fire siste treårsperioder i regionene i Vestfold (Svelvik og Sande er med i Drammensregionen). Rangering blant 80 regioner.

4.2.7 Bostedsattraktivitet i kommunene

Tjøme er rangert som Norges 47ende mest attraktive bostedskommune, der attraktiviteten er målt som nettoflytting som ikke skyldes arbeidsplassvekst eller strukturelle forhold. Tønsberg følger etter Tjøme på en 49. plass. Tønsbergs bostedsattraktivitet har, som vi også så på forrige side, tapt seg de siste tre årene.

Nøtterøy rangerer under middels blant kommunene i Norge mht. bostedsattraktivitet.

Figur 53: Bostedsattraktiviteten i kommunene i Vestfold for de siste fire treårsperiodene. Rangering blant landets 428 kommuner.

5. Scenarier for framtidig vekst

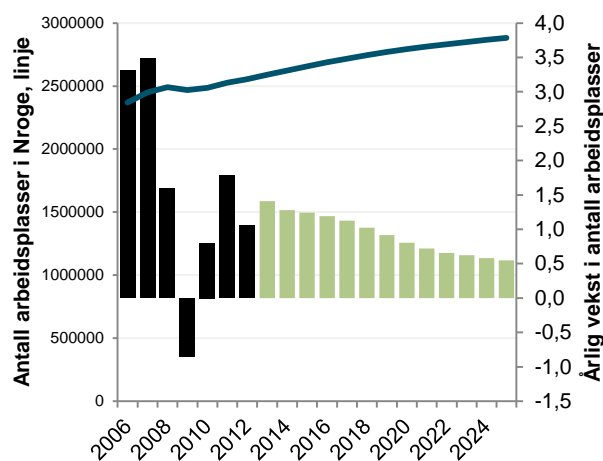
Vi skal avslutte denne rapporten med å se på hva som er sannsynlige og mulige scenarier for framtidig utvikling. Framtidsscenariene er basert på at de strukturelle forholdene vil fortsette, men at kommunene kan påvirke sin egen attraktivitet.

5.1 Strukturelle forhold

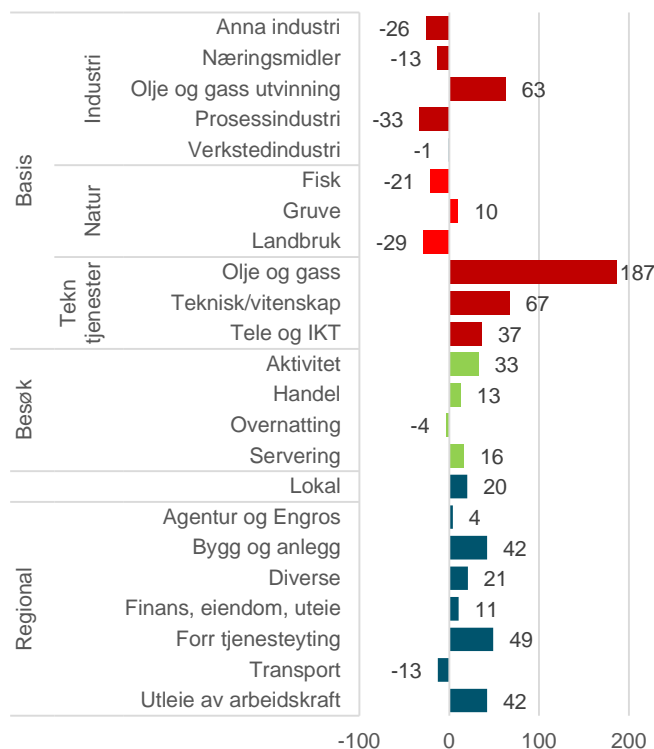
De strukturelle forholdene som kommer til å påvirke hver enkelt kommune vil være et resultat av hvor sterk veksten i hele Norge blir, med hensyn til befolknings- og arbeidsplassvekst. Dessuten vil veksten i en enkeltkommune også bli påvirket av hvilke sektorer og bransjer som kommer til å vokse i framtiden. Vi skal innledningsvis gjøre rede for hvordan vi kommer fram til et sannsynlig normalscenario for den nasjonale veksten og hvordan den fordeles.

Vi baserer oss på SSBs middelframskrivning for befolkningsveksten i Norge. Det forventes sterk innvandring de neste årene, som fører til tilsvarende sterk befolkningsvekst. Deretter antas det at nettoinnvandringen til Norge faller, slik at befolkningsveksten også faller. Framskrivningen gjelder for befolkningsvekst, men vi kan også bruke disse framskrivningene til å beregne sannsynlig arbeidsplassutvikling. Vi forutsetter da ganske enkelt at andelen av befolkningen som er sysselsatt vil være konstantⁱⁱ, slik at befolkning og arbeidsplasser vil vokse i samme takt.

Strukturelle endringer er en av de viktigste drivkreftene for framtidig fordeling av veksten i antall arbeidsplasser mellom kommuner. Kommuner med konsentrasjon i vekstbransjer får vekstimpulser, mens kommuner med mange arbeidsplasser i næringer med nedgang vil bli negativt påvirket. I våre scenarier har vi lagt inn at vekstmønsteret mellom sektorer og bransjer vil fortsette med den samme tendensen i de kommende årene som i perioden 2000-2013. Vi ser hvordan veksten har variert i de ulike bransjene i figur 55.

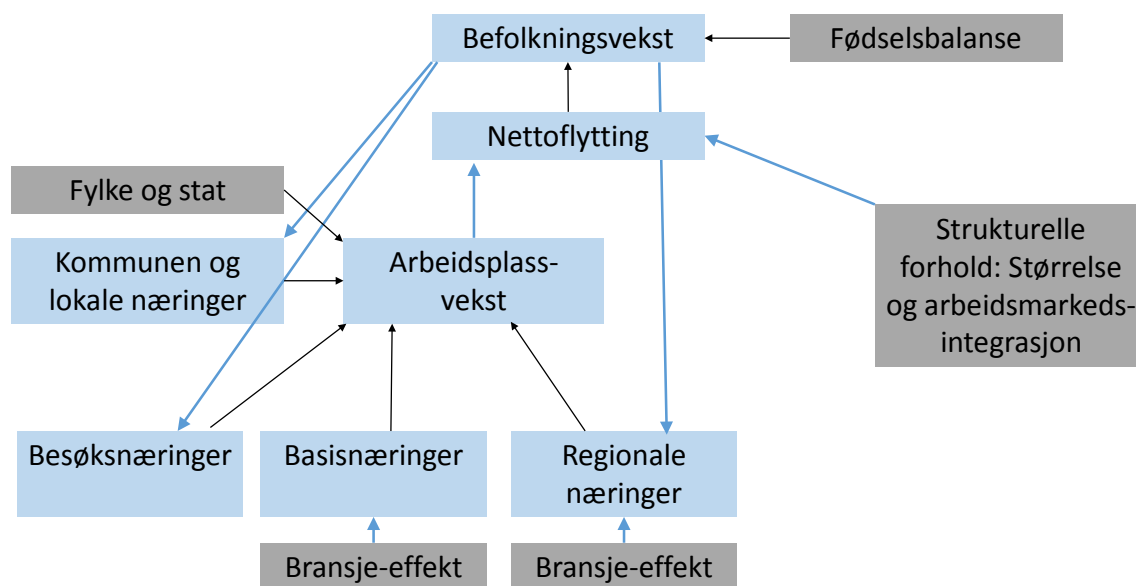
Figur 54: Arbeidsplassveksten i Norge fram til 2013, og beregnet arbeidsplassvekst ut fra at sysselsetingsandelen skal være konstant og SSBs middelprognose for befolkningsveksten.

Figur 55: Prosentvis vekst i antall arbeidsplasser fra 2000 til 2013 i Norge.

5.2 Modellens dynamikk

I scenariomodellen bruker vi den samme modellen som vi brukte for å analysere den historiske utviklingen. Det er først og fremst utviklingen i befolkning og antall arbeidsplasser som modellen vil vise. Samtidig viser modellen hvordan antall arbeidsplasser vil fordele seg mellom sektorer og næringstyper.

Figur 56: Scenariomodellens oppbygging. De grå boksene er eksogene variabler, som baserer seg på historiske tall. De blå boksene blir bestemt i modellen. De sorte pilene viser definisjonsmessige sammenhenger, som at befolkningsveksten er summen av fødselsbalansen og nettoflytting, og at arbeidsplassveksten er summen av veksten i alle sektorer og næringstyper. De blå pilene viser sammenhenger som er lagt inn i modellen, og som er basert på regresjonsanalyser av historiske sammenhenger.

I modellen blir framtidig vekst i antall arbeidsplasser i basisnæringer et resultat av forventet vekst i de ulike bransjene på landsbasis, og vi legger da til grunn at veksten i de ulike bransjene i kommunen blir den samme som på landsbasis. Veksten i besøksnæringene er antatt å være den samme som på landsbasis i utgangspunktet, men justert for befolkningsveksten. De regionale næringene blir positivt påvirket av både befolkningsvekst og samtidig påvirket av bransjestrukturen.

Utviklingen i antall arbeidsplasser i statlig sektor og i fylker antas å fortsette som før, og vil ikke være påvirket av kommunens egen arbeidsplassvekst.

Den relative arbeidsplassveksten i kommunen vil få en effekt på nettoflyttingen. Her baserer vi modellen på den empiriske sammenhengen mellom arbeidsplassvekst og nettoflytting i norske kommuner de ti siste årene. Nettoflyttingen blir også påvirket av strukturelle forhold som kommunens befolkningsstørrelse og arbeidsmarkedsintegrasjon, som antas å ha samme effekt i framtiden som historiske data viser.

Denne modellen representerer «business as usual», der de strukturelle endringene de siste årene framskrives. Samtidig baserer dette scenariet seg på at regionen har en utvikling «som normalt», dvs. at regionen har helt nøytral attraktivitet.

5.3 Normal-scenario for TNT

Et normalscenario innebærer at de strukturelle forholdene fortsetter som før og at stedene får en normal utvikling, gitt de strukturelle forholdene.

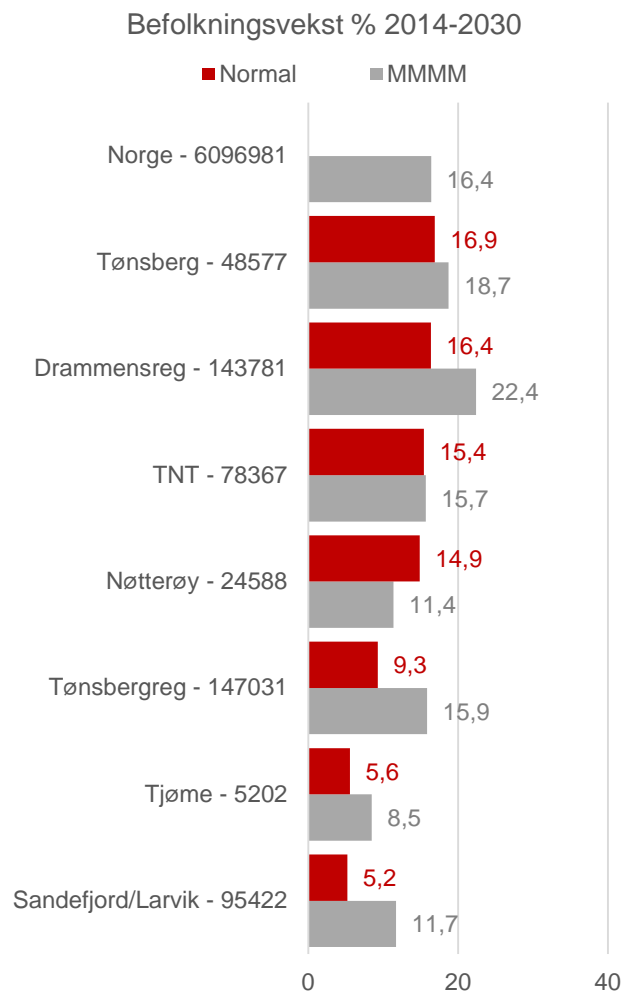
Dersom befolkningen utvikler seg som normalt ut ifra de strukturelle forholdene, vil TNT få en befolkningsvekst på 15 prosent innen 2030. TNT vil da få ca. 78 400 innbyggere, en oppgang på rundt 10 000 innbyggere fra dagens nivå. Vår modell og SSBs middelframskrivning (MMMM) spår omtrent like høy befolkningsvekst i TNT.

I de enkelte kommunene i TNT er imidlertid vår modell og SSBs middelframskrivning noe ulik. Vår modell spår høyere vekst i Nøtterøy enn SSB. Vi har som nevnt lagt til grunn at de strukturelle forholdene vil fortsette som før, og vi har sett at Nøtterøy har gode strukturelle forhold for flytting, spesielt gjennom høy arbeidsmarkedsintegrasjon og en relativt høy befolkning.

SSB er imidlertid mer optimistisk på vegne av Tjømes fremtidige befolkning enn det vår modell er. SSB har i sine framskrivninger lagt inn en dempingsfaktor som innebærer at sentraliseringsmønsteret vil avta på sikt. Vi har ikke lagt inn en slik dempingsfaktor, da vi antar at flyttmønstrene vil fortsette som før. Vår modell er derfor mer optimistisk på vegne av Oslo og Akershus, og mer pessimistisk på vegne av distriktene, enn hva SSB er.

Tønsberg spås en like høy vekst som Norge fram til 2030. SSB spår en enda høyere vekst.

Totalt sett ser TNT ut til å få nesten en like høy vekst som landet som helhet fram til 2030. Det er riktig nok forutsatt at utviklingen går som normalt. Vi har sett at Nøtterøy har hatt lav bostedsattraktivitet og Tjøme høy de siste årene. Hvis dette fortsetter, hvordan vil det da gå?

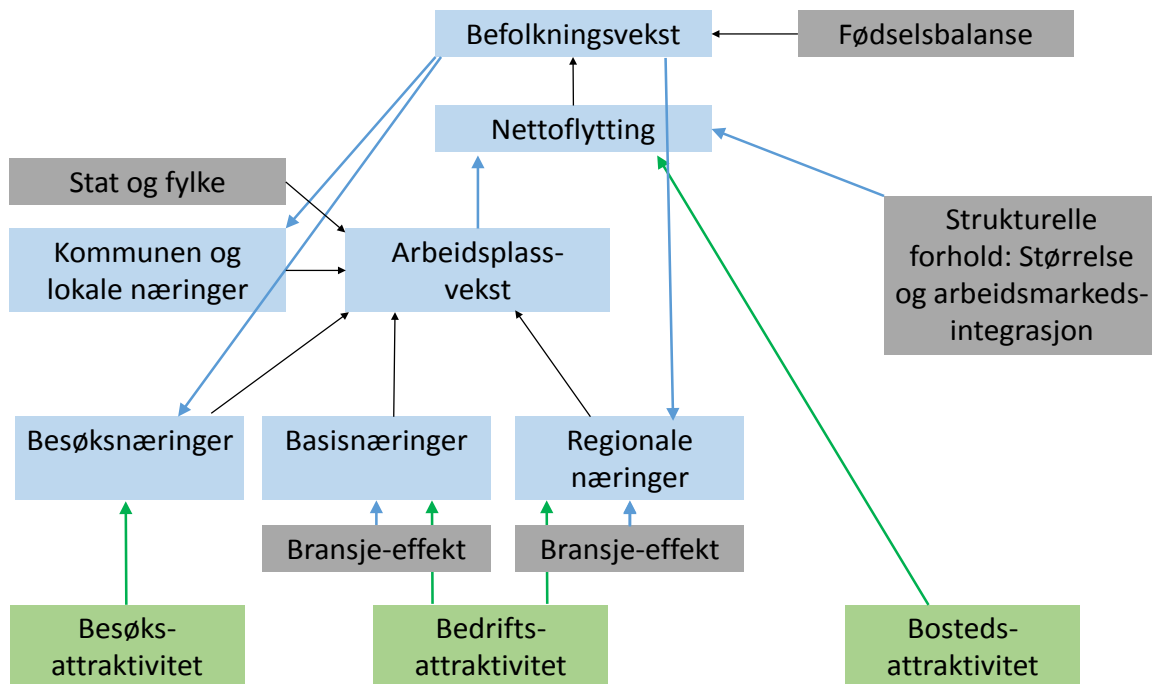

Figur 57: Befolkningsvekst fra 2014 til 2030 under normalscenarioet fra Attraktivitetsmodellen og SSBs middelframskrivning, MMMM. Befolkning i 2030 på stedet under normalscenarioet er angitt ved siden av stedsnavnet.

5.4 Alternative scenarier med ulik attraktivitet

Normalscenariet er basert på at utviklingen i kommunen er absolutt normal, både med hensyn til arbeidsplassvekst i de enkelte bransjene, og med hensyn til nettoflytting i forhold til arbeidsplassvekst og strukturelle forhold. Attraktivitetsmodellen er basert på at kommuner kan påvirke egen vekst, og oppnå en bedre utvikling enn slike framskrivninger tilsier. Attraktivitet er «statistisk unormal» vekst.

Vi vil derfor utvide scenariomodellen gjennom å legge inn historisk attraktivitet for regionen, og deretter legger vi inn ulike forutsetninger om framtidig attraktivitet som vil skape vekst i regionen.

Figur 58: Scenario-modellen utvidet med attraktivitet for besøk, bedrift og bosted.

I denne modellen kan vi legge inn verdiene for historisk attraktivitet, dvs. den attraktiviteten som regionen har hatt de siste årene. Da kan vi se hvilken utvikling regionen vil få dersom de fortsetter med den attraktiviteten de har hatt for bosted, bedrifter og besøk i de siste årene.

Tjøme har i den siste tiårsperioden vært en av de mest attraktive bostedskommunene i Norge. Kommunen har i tillegg vært preget av høy besøksattraktivitet, men dårlig næringsutvikling i basisnæringene. Nøtterøy har vært preget av tilsvarende dårlig bostedsattraktivitet, men basisnæringene har hatt god utvikling. Tønsberg har i snitt den siste tiårsperioden hatt høy bostedsattraktivitet, men ikke vært attraktiv for noen næringstyper. Dersom dette fortsetter, hvordan vil det da gå med befolkningen i TNT? Vil Tjøme og Tønsberg få høyere vekst og Nøtterøy få lavere vekst?

5.5 Scenarier for historisk attraktivitet

Vi kan legge inn de historiske verdieneⁱⁱⁱ for TNTs attraktivitet som bosted, og attraktiviteten for basisnæringer, besøksnæringer og regionale næringer i modellen, og se hvilken utvikling som det fører til.

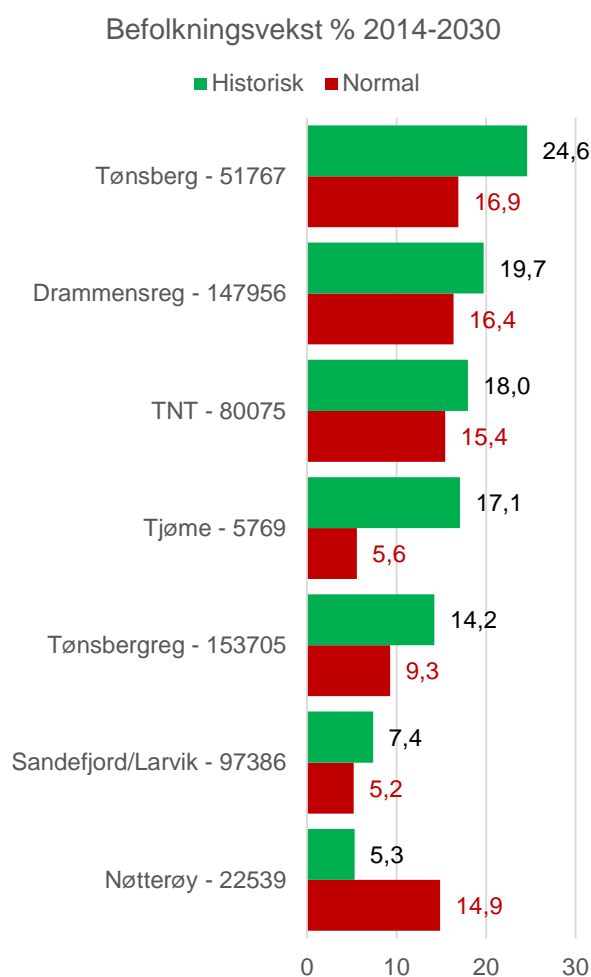
Tønsberg vil få over 50 000 innbyggere innen 2030 dersom kommunen fortsetter å være like attraktiv som bosted som kommunen har vært de siste ti årene. Det er en betydelig høyere vekst enn dersom kommunen har en normal utvikling, slik som normalscenariet angir.

TNT som helhet vil vokse med 18 prosent og nå 80 000 innbyggere. TNT som region vil derfor være tjent med å opprettholde den høye bostedsattraktiviteten som har preget Tønsberg og Tjøme.

Tjøme vil få en formidabel befolkningsvekst hvis kommunen klarer å fortsette å være like attraktiv som bosted som den har vært historisk sett. Tjømes befolkning forventes å øke med 17 prosent dersom de fortsetter å være like attraktive. Det er en stor forskjell fra veksten på 6 prosent som forventes dersom utviklingen går som normalt.

Nøtterøy, som har hatt lav bostedsattraktivitet historisk sett, vil bare vokse med 5,3 prosent dersom de fortsetter å ikke være attraktive. Normalt sett skal Nøtterøys befolkning vokse med nesten 15 prosent, så kommunen vil tape mange innbyggere dersom de ikke gjør noe med den lave bostedsattraktiviteten.

Vi ser at det å være attraktiv eller det å ikke være attraktiv som bosted kan få store konsekvenser for befolkningsutviklingen. Næringsattraktiviteten gir indirekte konsekvenser på befolkningsutviklingen, siden arbeidsplassvekst bidrar til høyre nettoflytting.

Figur 59: Befolkningsvekst fra 2014 til 2030 under normalscenariet og det historiske scenariet. Befolkning i 2030 på stedet under det historiske scenariet er angitt ved siden av stedsnavnet.

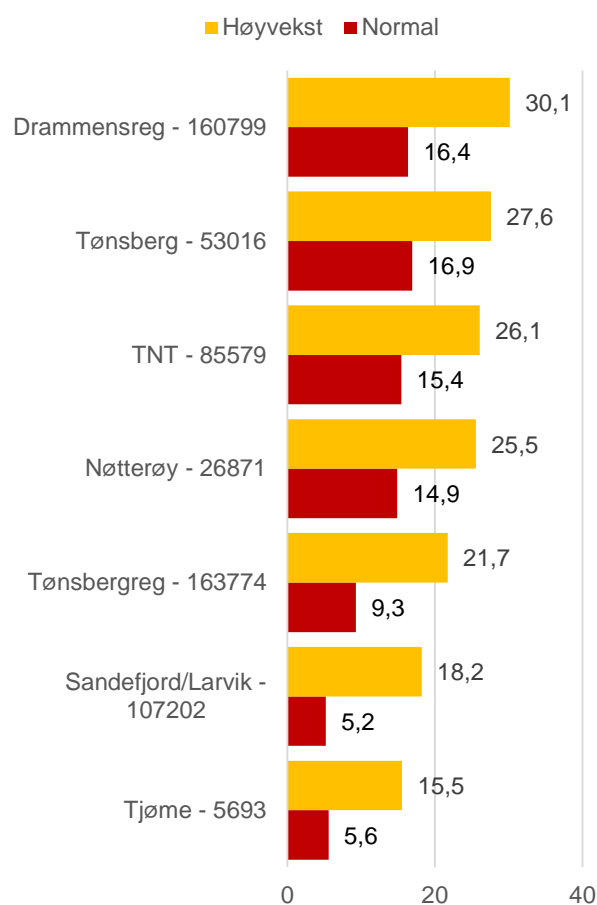
5.6 Scenario med høy attraktivitet for bosted, besøk og bedrift

Hva skjer om et sted klarer å bli attraktivt for bosted, besøk og bedrift? Vi har lagt inn et høyvekstscenario, der stedene er attraktive langs alle dimensjonene i alle årene til og med 2030. Dette scenariet innebærer at den bransjusterte veksten er på ett prosent årlig, og at bostedsattraktiviteten er bedre enn den til de fleste andre steder. Det er vanskelig, men ikke umulig å oppnå dette. Historisk sett har både Træna og Frøya klart å være attraktive langs alle dimensjonene over en periode på ti år. Både Tjøme og Tønsberg har historisk sett vært like attraktive som bosted som det vi legger inn i høyvekstscenarioet her. Tjøme har også historisk sett vært mer attraktivt for besøk enn det vi legger inn som et «best case». Det som dette scenariet derfor vil vise, er hva som skjer med befolkningsutviklingen i TNT dersom kommunene klarer å bli attraktive for basisnæringer og regionale næringer. (Og dersom Nøtterøy klarer å bli attraktivt som bosted i tillegg.)

Under et slikt scenario vil TNT som helhet vokse med 26 prosent, og folketallet vil komme opp i nesten 86 000 innbyggere. Tønsberg vil tjene mest på det, siden de vil få en sterk øking i arbeidsplasser, som i sin tur vil føre til høyre nettoflytting. Nøtterøys befolkning vil øke med 25 prosent og Tjøme med 15 prosent.

Den største endringen dette scenariet innebærer for TNT sin del er en bedring i næringsattraktiviteten. Vi ser her hvordan økt næringsattraktivitet kan gi seg utslag i økt befolkning.

Hvis TNT klarer å fortsette å være like attraktivt som bosted som før, men samtidig å bedre sin næringsutvikling, vil regionen kunne oppnå en befolkningsvekst som er langt høyere enn snittet for Norge, nesten ti prosentpoeng høyere.

Figur 60: Befolkningsvekst fra 2014 til 2030 under normal- og høyvekstscenarioet. Forventet antall innbyggere under høyvekstscenarioet i 2030 er angitt ved siden av stedsnavnet.

6. Utdanning

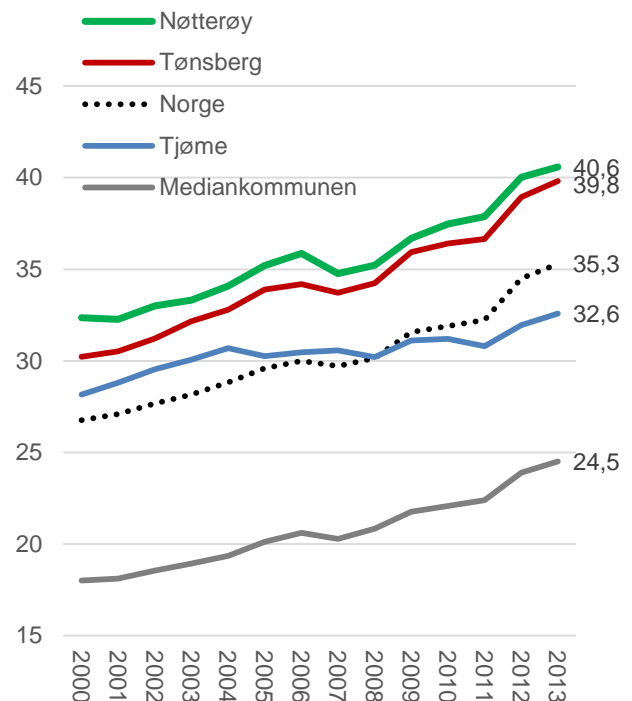
Det er stor interesse for utdanningsnivået, både generelt i befolkningen og i næringslivet. Et høyt utdanningsnivå regnes ofte som en kvalitet i seg selv, samtidig som mange antar at et høyt utdanningsnivå også er vekstfremmende for næringslivet. I regionale utviklingsstrategier, både blant fylkeskommuner og primærkommuner, er det ofte selvstendige målsettinger om å oppnå økt utdanningsnivå. Derfor har vi tatt med dette temaet i denne rapporten. Vi vil først presentere noen data om utdanningsnivå i befolkning. Deretter konsentrerer vi oss om utdanningsnivået i næringslivet.

6.1.1 Utdanning i befolkning

Utdanningsnivået i befolkningen varierer ganske mye mellom regionene. Akershus Vest har klart høyest utdanningsnivå i sin befolkning. 53,8 prosent av den sysselsatte befolkningen har høyere utdanning, dvs. minst tre år på universitet eller høyskole. Da regner vi ut andelen blant den delen av befolkningen som er registrert som sysselsatt.

Andelen med høy utdanning i Norge blir dratt kraftig opp av de største byene, og de fleste regionene ligger derfor under Norges andel.

Både Nøtterøy og Tønsberg har en høy andel høyt utdannede i sin befolkning. Andelen er høyere enn i landet som helhet. Tjøme hadde en høyere andel høyt utdannede enn landet som helhet fram til 2008. Deretter har utdanningsnivået avtatt relativt til landet som helhet. Samtlige kommuner i TNT har høyere utdanningsnivå i sin befolkning enn de fleste andre kommuner. Nivået er høyere enn for mediankommunen.

Figur 61: Andel med minst tre års høyskoleutdanning i den sysselsatte befolkningen i kommunene i TNT, Norge og mediankommunen, 2000-2013.

6.1.2 Utdanningsnivå blant pendlere

Det kan være interessant å se på utdanningsnivået til de som pendler ut og inn av kommunene, og differansen mellom disse.

Tabell 7: Andel med høy utdanning blant de som pendler ut, inn og de som bor og arbeider samme kommune, Vestfold, 2013. Rang mht. differanse blant de 428 kommunene i Norge.

Rang	Sted	Jobber samme sted	Innpendling	Utpendling	Differanse
53	Tønsberg	37,2	37,0	43,8	6,8
61	Sandefjord	28,9	31,3	37,6	6,3
67	Larvik	26,1	29,8	35,6	5,8
50	Stokke	23,1	24,8	32,3	7,5
76	Nøtterøy	35,4	38,3	43,2	4,9
77	Holmestrand	21,9	32,9	37,7	4,9
191	Tjøme	28,1	37,8	35,5	-2,2
197	Hof	16,1	31,7	29,2	-2,5
216	Lardal	17,4	27,9	24,9	-3,0
254	Sande	24,5	33,5	28,4	-5,1
271	Re	21,0	35,0	28,9	-6,1
327	Horten	32,1	49,8	39,7	-10,1
332	Svelvik	22,8	33,5	23,2	-10,3
413	Andebu	19,9	42,0	20,5	-21,5

Blant de som både bor og jobber i Tønsberg og blant de som pendler inn til Tønsberg har 37 prosent høyere utdanning. Blant de som pendler ut, er andelen høyt utdannede på nesten 44 prosent. Dette kan tyde på at Tønsberg er relativt attraktiv som bosted for de med høyere utdanning. Kanskje har de med høyere utdanning bedre råd til å bo sentralt?

Også i Nøtterøy er det flere høyt utdannede blant de som pendler ut enn hos de som pendler inn. Slik sett fremstår også Nøtterøy som en kommune som er relativt mer attraktiv som bosted enn som arbeidssted for de med høyere utdanning.

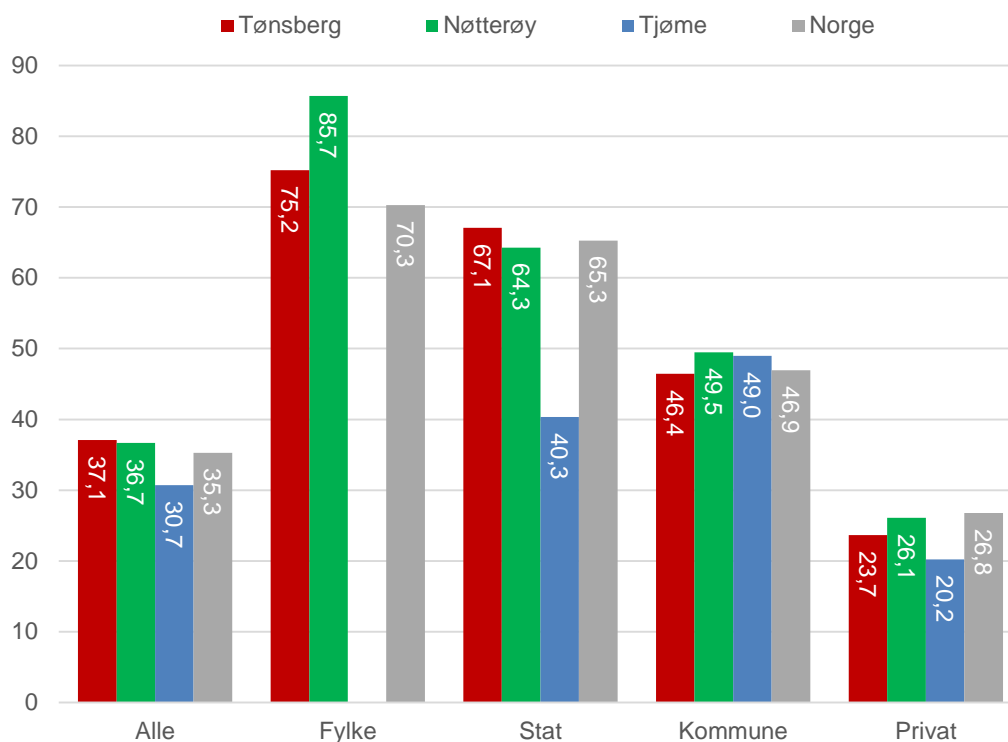
Tjøme på sin side ser ut til å være noe mer attraktiv som arbeidssted enn som bosted for de med høyere utdanning. Riktignok er det mange flere som pendler ut enn inn, slik at sammenlikningsgrunnlaget mellom de som pendler inn og de som pendler ut ikke blir helt «rettferdig».

De tre store byene i Vestfold er preget av at utdanningsnivået hos de som pendler ut er høyere enn hos de som pendler inn. Dette kan tyde på at de med høyere utdanning foretrekker å bo i de store byene.

6.1.3 Utdanningsnivå sektorer

Det er stor forskjell på utdanningsnivået i de ulike sektorene. Fylke og stat har mye høyere andel med høyere utdanning enn de andre sektorene. Utdanningsnivået i privat sektor er lavest.

Sektorsammensetningen har naturligvis stor betydning for den regionale variasjonen i utdanningsnivået. Steder hvor en stor andel av sysselsettingen er i offentlig sektor vil naturlig få et høyere utdanningsnivå i arbeidslivet, og sannsynligvis også i befolkningen.

Figur 62: Andel av arbeidsplassene med høyere utdanning i de ulike sektorene i kommunene i TNT og Norge, 2013.

I fylkeskommunal sektor er det flere med høyere utdanning i både Nøtterøy og Tønsberg enn i landet som helhet. Tjøme har ingen arbeidsplasser i fylkeskommunal sektor.

Andelen høyt utdannede i statlig sektor er høyere enn i landet som helhet i Tønsberg, og litt lavere enn landsgjennomsnittet i Nøtterøy. Tjøme har en relativt lav andel høyt utdannede i statlig sektor.

Andelen høyt utdannede blant de som jobber i kommunal sektor i Tønsberg er like høy som i landet som helhet, mens det er høyere utdanningsnivå hos kommunalt ansatte på Nøtterøy og Tjøme.

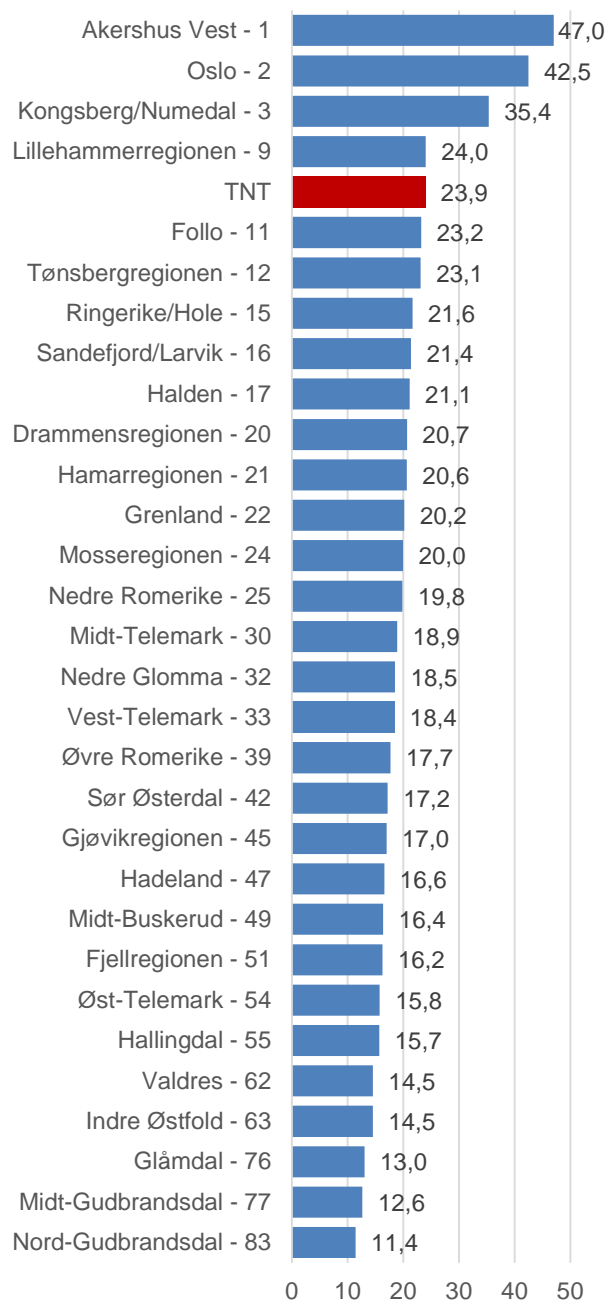
Privat sektor har færre ansatte med høyere utdanning enn det offentlig sektor har. På Nøtterøy er det omtrent like mange høyt utdannede i næringslivet som på landsbasis. I Tønsberg og på Tjøme er andelen lavere.

6.1.4 Utdanningsnivå næringslivet

I resten av rapporten skal vi se spesielt på utdanningsnivået i næringslivet. Variasjonen i utdanningsnivå i næringslivet blant regionene på Østlandet er vist i figuren ved siden av. Regionene er rangert blant landets 84 regioner. Vi har også inkludert TNT som en selvstendig «region».

Dersom TNT var en selvstendig region, ville det vært en av regionene i Norge med høyest andel høyt utdannede i næringslivet. Nesten 24 prosent av de som jobber i næringslivet har høyere utdanning. Dette er lavere enn landsgjennomsnittet, men høyere enn i de fleste andre regioner. Noen få regioner trekker landsgjennomsnittet kraftig opp, slik at de fleste regioner har et under gjennomsnittlig utdanningsnivå i næringslivet.

Tønsbergregionen er rangert som nummer 12 blant landets 84 regioner mht. utdanningsnivå i næringslivet.

Figur 63: Andel med høyere utdanning i næringslivet i regionene, etter arbeidssted, 2013. Rangering blant landets 84 regioner. TNT er inkludert som selvstendig region, TNT inngår også i regionen Tønsbergregionen.

6.1.5 Hvorfor varierer utdanningsnivået?

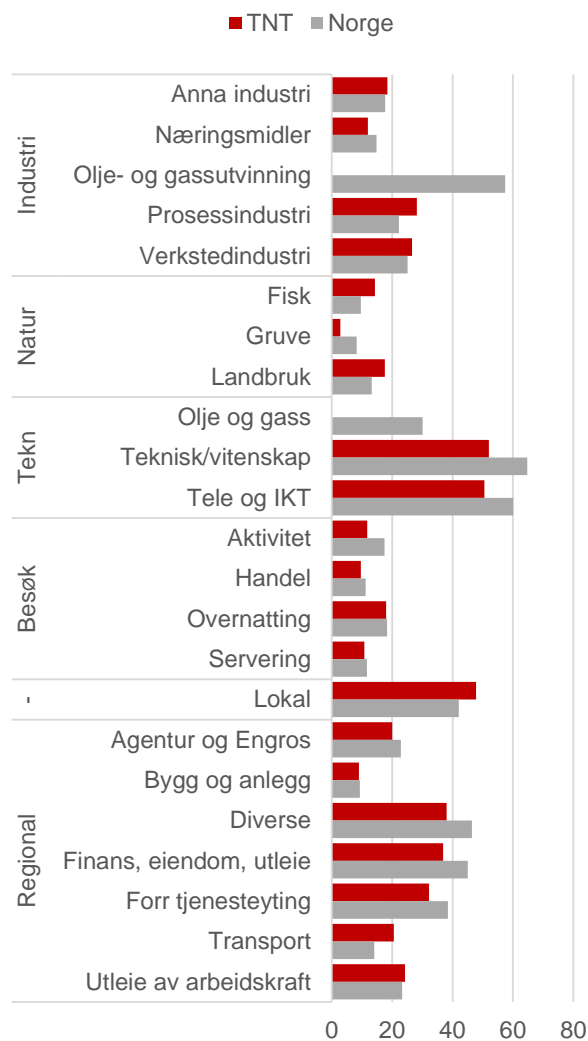
Det er store forskjeller mellom utdanningsnivået i de ulike bransjene. I figuren til høyre ser vi at i noen bransjer, som tele og IKT og teknisk/vitenskapelige tjenester, er andelen ansatte med høyere utdanning godt over 50 prosent. I bransjer som bygg og anlegg og handel er andelen rundt 10 prosent.

TNT har en litt høyere andel høyt utdannede innen prosessindustrien, verkstedindustrien og landbruket enn landet som helhet. Andelen høyt utdannede innen kompetanseintensive bransjer som tekniske og vitenskapelige tjenester og tele/IKT er noe lavere i TNT enn i landet som helhet. Utdanningsnivået i besøksnæringene er tilnærmet likt, men litt lavere enn på landsbasis. Utdanningsnivået i de mest kompetanseintensive bransjene i de regionale næringene er noe lavere i TNT enn i Norge.

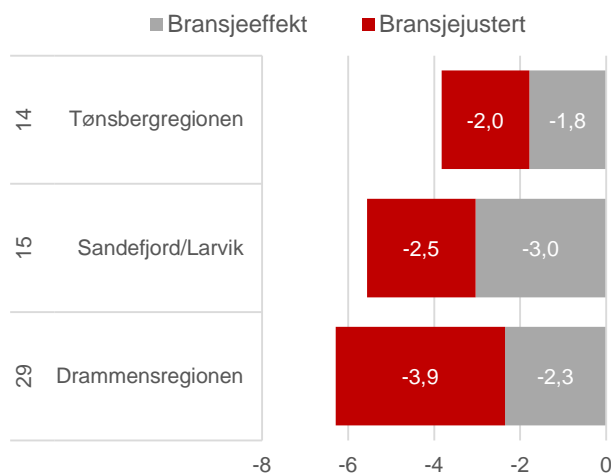
6.1.6 Bransjestruktur og bransjustert utdanningsnivå

Ettersom det er store forskjeller mellom utdanningsnivå mellom bransjene, vil det være interessant å undersøke om de regionale ulikhetene mellom utdanningsnivå i næringslivet skyldes at bransjestrukturen er forskjellig. Bransjeeffekten er beregnet gjennom å kalkulere hvilken andel ansatte med høy utdanning det ville vært dersom det var gjennomsnittlig utdanningsnivå i hver enkelt bransje, og deretter trekke fra næringslivets generelle utdanningsnivå.

Tønsbergregionen kan på grunn av sin bransjesammensetning forvente et utdanningsnivå i næringslivet som er omtrent 2 prosentpoeng lavere enn landsgjennomsnittet. I realiteten er imidlertid utdanningsnivået 4 prosentpoeng lavere. Det bransjusterte utdanningsnivået er dermed på minus 2 prosent, dvs. 2 prosentpoeng under forventet verdi. De fleste steder har imidlertid et negativt bransjustert utdanningsnivå. Det er fordi de store byene har et høyt og positivt bransjustert nivå. I praksis betyr det at det er relativt mange med høy utdanning som jobber som f.eks. servitører eller taxisjåfører. Disse stedene har et overskudd av høyt utdannede folk. Tønsbergregionens bransjusterte utdanningsnivå er negativt, men likevel bedre enn i de fleste andre regioner i Norge.

Figur 64: Andel av ansatte med minst tre års høyere utdanning i ulike bransjer i Norge og TNT, 2013.

Figur 65: Avvik mellom regionenes utdanningsnivå i næringslivet og nivået i Norges næringsliv, dekomponert i bransjeeffekt og bransjustert andel. Rangering blant landets 84 regioner mht. bransjustert andel.

6.1.7 Bransjejustert utdanningsnivå i kommunene

Vi kan gjøre den samme analysen for kommunene som vi gjorde for regionene på forrige side.

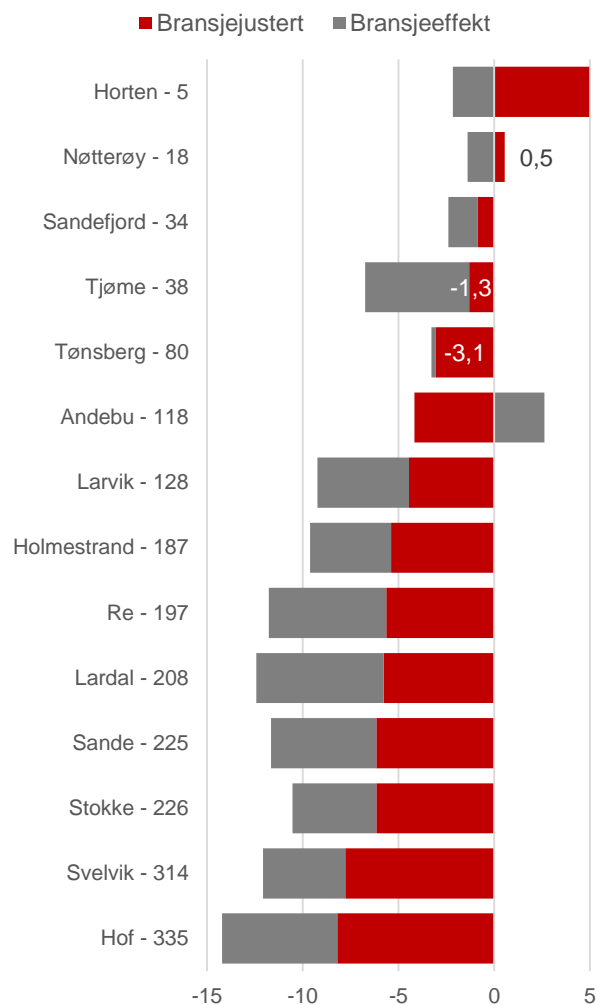
Blant kommunene i Vestfold er det bare Andebu som kan forvente et over gjennomsnittlig utdanningsnivå i næringslivet på grunn av sin bransjesammensetning. Tønsberg kan forvente et like høyt utdanningsnivå som Norge.

Nøtterøy har et høyere utdanningsnivå enn bransjestrukturen skulle tilsi. Nøtterøys bransjejusterte utdanningsnivå er rangert som nummer 18 blant landets 428 kommuner, dvs. forholdsvis høyt.

Tjøme og Tønsberg har et negativt bransjejustert utdanningsnivå. Det vil si at det faktiske utdanningsnivået er under landsgjennomsnittet også når bransjestrukturen er tatt hensyn til. Likevel rangerer begge kommunene forholdsvis høyt. Det er igjen fordi bare noen få og store kommuner har et unormalt høyt utdanningsnivå i næringslivet.

Det er et annet forhold som kommer fram i disse analysene. Stedene som har en gunstig bransjestruktur for å oppnå høyt utdanningsnivå har også generelt høyt bransjejustert utdanningsnivå. De høyt utdannede har en tendens til å klumpe seg på noen steder, og på slike steder er det forholdsvis høyt utdanningsnivå i alle bransjer. Steder med offentlige institusjoner som drar opp utdanningsnivået på stedet, som f.eks. høyskoler, har en tendens til å få høyt utdanningsnivå i alle bransjer i næringslivet.

En skulle tro at det å ha et høyt utdanningsnivå fører til bedre vekst og lønnsomhet i næringslivet, men denne sammenhengen har vi hatt problemer med å påvise.

Figur 66: Avvik mellom kommunenes utdanningsnivå i næringslivet og nivået i Norges næringsliv, dekomponert i bransjeeffekt og bransjejustert andel.

7. Innovasjon

Innovasjon er et sentralt begrep for å forklare global vekst. Nye produkter og forbedrede prosesser skaper økonomisk vekst. Det er derfor interessant å forsøke å måle regionale variasjoner i næringslivets innovasjon. Kan slike forskjeller være med på å forklare hvorfor regionene har ulik næringsutvikling?

Statistisk Sentralbyrå gjennomfører regelmessig en spørreundersøkelse om innovasjon i næringslivet, som vi har fått tilgang til. Siste utgave av denne undersøkelsen ble gjennomført i 2012 og omfattet 6 595 foretak. Mange av disse hadde virksomhet i flere bransjer og kommuner, og hadde til sammen 10 870 bedrifter. Undersøkelsen har en rekke spørsmål om FoU, innovasjon og samarbeid. Vi har konsentrert oss om spørsmål som går direkte på om bedriftene faktisk har gjennomført innovasjoner.

Tabell 8: Spørsmål fra innovasjonsundersøkelsen som er brukt i innovasjonsmålingen.

	Tekst: Verdi lik 1 hvis...	Kort navn	Vekt
Produkt-innovasjon	foretaket introduserte produktinnovasjon i form av nye eller vesentlig forbedrede varer i perioden 2010-2012	Vare	2
	foretaket introduserte produktinnovasjon i form av nye eller vesentlig forbedrede tjenester i perioden 2010-2012	Tjeneste	2
	foretaket hadde produktinnovasjoner nye for markedet i perioden 2010-2012	Nytt for markedet	4
	foretaket hadde produktinnovasjoner nye for verdensmarkedet i perioden 2010-2012	Nytt i verden	4
Prosess-innovasjon	foretaket har introdusert nye eller vesentlig forbedrede metoder for produksjon eller fremstilling av varer og tjenester i 2010-2012	Metode	2
	foretaket har introdusert nye eller vesentlig forbedrede metoder for lagring, levering eller distribusjon av varer og tjenester i 2010-2012	Distribusjon	1
	foretaket har introdusert nye eller vesentlig støttefunksjoner, som systemer for vedlikehold, innkjøp, regnskap eller IT i 2010-2012	Støttefunksjon	1
	noen av prosessinnovasjonene introdusert i perioden 2010-2012 var nye for foretakets marked	Ny metode for markedet	3
Markeds-innovasjon	foretaket i 2010-2012 introduserte markedsinnovasjoner i form av: vesentlige endringer i design (utseende/utforming) av en vare eller tjeneste	Design	2
	foretaket i 2010-2012 introduserte markedsinnovasjoner i form av: nye media eller nye måter for promotering av produktet	Media	1
	foretaket i 2010-2012 introduserte markedsinnovasjoner i form av: nye måter for produkt plassering eller salgskanaler	Markedskanal	0,5
	foretaket i 2010-2012 introduserte markedsinnovasjoner i form av: nye metoder for prising	Prising	0,5

I tabellen over ser vi de spørsmålene som danner grunnlag for indikatorer for innovasjon i regioner og fylker. De er samlet i tre typer av innovasjon: Produktinnovasjon, prosessinnovasjon og markedsinnovasjon. Det er også definert vekter for hvert av spørsmålene, som vi bruker når vi skal lage en samlet indeks for innovasjon. Vektingen er skjønnsmessig, og baserer seg på at noen av spørsmålene intuitivt virker å være viktigere enn andre. Spørsmål om produktinnovasjoner er nye for markedet og om produktinnovasjonene er nye for verdensmarkedet er tillagt størst vekt. Spørsmål om nye måter for produkt plassering eller nye metoder for prising er gitt lavest vekt.

Vi har ikke data for innovasjon på kommunenivå. Vi vil derfor i dette kapittelet fokusere på resultater fra Tønsbergregionen.

7.1 Innovasjonsfrekvens

Den enkleste og mest direkte metoden å måle regional innovasjon på er å se på andelen, eller frekvensen, av bedrifter som oppgir å ha gjennomført innovasjoner av de 12 ulike typer, basert på de 12 spørsmålene i tabellen på forrige side.

Tabell 9: Prosentvis andel av bedriftene som oppgir ulike typer av innovasjon, regionene på Østlandet. Kolonnen «N» viser antall bedrifter. Siste kolonne, «Innovasjonsgrad», viser en vektet sum. Rangering mht. vektet sum.

Rang	Region	N	Produkt				Prosess				Marked				Innovasjonsgrad
			Vare	Tjeneste	Nytt marked	Nytt Verden	Metode	Distribusjon	Støtte-funksjon	Ny metode for markedet	Design	Media	Markeds-kanal	Prising	
	Vekt		2	2	4	4	2	1	1	3	2	1	0,5	0,5	
2	Midt-Telemark	21	23,8	14,3	8,0	4,8	23,8	14,3	0,0	9,5	14,3	19,0	4,8	0,0	267,7
4	Akershus Vest	386	19,7	14,0	4,1	12,7	14,2	5,7	12,4	6,5	17,2	14,9	10,5	7,2	259,0
6	Fjellregionen	34	14,7	5,9	2,5	0,0	23,5	5,9	8,8	11,8	34,3	14,3	14,3	8,6	242,5
12	Ringerike/Hole	49	20,4	6,1	10,7	6,1	14,3	4,1	14,3	4,1	14,3	10,2	2,0	8,2	223,5
14	Gjøvikregionen	124	20,2	8,9	2,6	8,9	12,9	4,0	9,7	6,5	16,0	15,2	8,0	8,0	218,1
16	Grenland	236	19,1	14,0	3,9	7,2	13,1	7,2	10,2	4,7	11,8	16,4	6,3	10,1	216,1
17	Kongsberg/Numedal	59	22,0	5,1	2,8	16,9	11,9	1,7	10,2	6,8	6,7	8,3	3,3	6,7	215,7
18	Tønsbergregionen	240	18,3	9,2	4,2	8,3	9,6	4,6	7,5	7,5	16,0	14,3	10,2	8,6	214,4
19	Oslo	1475	15,3	14,2	4,3	7,1	8,0	5,8	9,6	5,6	17,2	15,4	10,9	10,0	213,3
20	Vestviken	85	22,4	8,2	2,9	10,6	8,2	3,5	4,7	5,9	13,8	16,1	10,3	10,3	211,4
36	Nedre Romerike	221	16,3	8,1	4,2	3,6	10,0	6,3	6,8	7,2	10,4	17,1	11,7	10,4	184,0
38	Vest-Telemark	29	10,3	6,9	3,1	6,9	6,9	3,4	17,2	10,3	13,8	3,4	6,9	13,8	181,5
40	Halden	41	14,6	9,8	2,0	4,9	9,8	0,0	7,3	9,8	12,2	14,6	7,3	7,3	178,9
41	Mossregionen	101	13,9	8,9	1,7	7,9	8,9	3,0	6,9	5,9	14,7	11,8	6,9	9,8	178,9
42	Nedre Glomma	258	14,0	7,4	4,4	3,5	10,9	5,4	10,1	4,3	14,6	15,8	10,4	8,8	178,7
43	Follo	162	13,6	9,9	2,6	3,7	10,5	6,8	8,6	6,8	14,2	12,3	8,0	6,2	176,9
45	Midt-Buskerud	27	14,8	0,0	0,0	7,4	18,5	0,0	3,7	7,4	14,8	14,8	7,4	3,7	172,2
47	Indre Østfold	68	19,1	2,9	1,3	1,5	10,3	5,9	2,9	7,4	17,6	20,6	8,8	8,8	171,2
48	Lillehammerregionen	84	10,7	10,7	1,0	3,6	11,9	3,6	9,5	8,3	12,8	12,8	9,3	8,1	170,1
50	Hamarregionen	198	10,1	8,6	3,1	0,5	8,6	7,6	9,6	9,1	13,5	14,0	13,0	9,0	165,4
52	Hadeland	25	12,0	16,0	10,7	0,0	4,0	0,0	12,0	0,0	4,0	24,0	12,0	8,0	160,9
54	Drammensregionen	237	12,7	9,3	3,3	3,8	7,6	3,0	5,9	4,6	11,7	14,6	10,4	8,8	157,7
57	Hallingdal	35	8,6	11,4	0,0	2,9	11,4	0,0	2,9	5,7	11,1	25,0	11,1	5,6	149,8
58	Sandefjord/Larvik	191	15,7	6,3	2,7	2,6	5,2	4,7	12,0	4,2	10,8	12,9	9,8	7,2	148,0
62	Sør Østerdal	39	10,3	2,6	4,8	0,0	5,1	10,3	2,6	10,3	10,3	10,3	7,7	5,1	135,7
64	Glåmdal	71	12,7	2,8	3,8	0,0	7,0	4,2	7,0	7,0	11,1	9,7	11,1	5,6	132,9
67	Øst-Telemark	34	11,8	5,9	0,0	2,9	5,9	5,9	2,9	5,9	11,4	8,6	0,0	8,6	121,0
68	Øvre Romerike	109	12,8	5,5	0,8	2,8	5,5	0,9	4,6	5,5	7,3	11,0	8,3	8,3	117,9
74	Midt-Gudbrandsdal	32	9,4	6,3	0,0	0,0	3,1	0,0	3,1	0,0	9,4	15,6	12,5	3,1	82,8
75	Nord-Gudbrandsdal	35	8,6	0,0	0,0	0,0	11,4	0,0	2,9	5,7	5,7	8,6	0,0	2,9	81,4
80	Valdres	25	8,0	0,0	3,8	0,0	8,0	0,0	0,0	0,0	8,0	12,0	4,0	0,0	77,4
	Norge	10124	14,7	10,1	3,3	6,5	10,3	5,2	8,9	6,3	13,8	14,2	9,5	8,0	192,6

240 foretak i Tønsbergregionen har svart på undersøkelsen. Av disse oppgir en over gjennomsnittlig andel at de har introdusert innovasjoner i form av nye eller forbedrede varer og produktinnovasjoner som er nye for markedet nasjonalt og internasjonalt. En over gjennomsnittlig høy andel oppgir også å ha introdusert markedsinnovasjoner i form av vesentlige endringer i design (utseende/utforming). Samlet sett har Tønsbergregionen en innovasjonsgrad som er høyere enn landsgjennomsnittet, men lavere enn f.eks. Kongsberg/Numedal, Grenland, Gjøvikregionen og Akershus Vest.

7.1.1 Innovasjonsfrekvens – enbedriftsforetak og flerbedriftsforetak

Et kompliserende forhold er at vi har en del foretak som har bedrifter i flere kommuner. Store industriforetak som f.eks. Hydro, Orkla og Statoil har virksomhet i en rekke kommuner. I tallene på forrige side har vi regnet hver enkelt bedrift i slike flerbedriftsforetak som innovative dersom foretaket har oppgitt å ha innovasjon. Spørsmålet er om ikke statistikken over innovasjon i enbedriftsforetakene er et bedre mål på regional innovasjon, enn statistikk som tar med avdelinger av større foretak. Hvis vi tar ut en tabell som på forrige side, men bare med enbedriftsforetak får vi følgende tall:

Tabell 10: Andel av enbedriftsforetakene som oppgir ulike typer av innovasjon.

Rang	Region	N	Produkt				Prosess				Marked				Innovasjons-grad
			Vare	Tjeneste	Nytt marked	Nytt Verden	Metode	Distribusjon	Støtte-funksjon	Ny metode for markedet	Design	Media	Markeds-kanal	Prising	
	Vekt		2	2	4	4	2	1	1	3	2	1	0,5	0,5	
4	Gjøvikregionen	72	29,2	6,9	2,6	12,5	16,7	5,6	6,9	8,3	13,9	16,7	9,7	9,6	257,6
8	Akershus Vest	240	17,9	12,1	4,1	10,8	12,1	3,8	8,8	7,1	17,1	13,3	10,0	7,0	233,9
11	Fjellregionen	17	17,6	11,8	2,5	0,0	23,5	5,9	17,6	5,9	23,5	11,8	5,9	16,7	227,2
14	Vestviken	54	24,1	7,4	2,9	14,8	7,4	0,0	3,7	5,6	13,0	13,0	11,1	9,3	218,0
17	Vest-Telemark	16	18,8	6,3	3,1	12,5	0,0	6,3	12,5	0,0	25,0	6,3	12,5	12,5	200,0
19	Midt-Buskerud	19	15,8	0,0	0,0	10,5	26,3	0,0	0,0	10,5	10,5	10,5	5,3	5,3	194,7
20	Tønsbergregionen	136	17,6	6,6	4,2	8,8	8,1	3,7	4,4	5,1	14,7	11,0	11,0	8,7	190,4
21	Midt-Telemark	14	21,4	0,0	8,0	7,1	14,3	0,0	0,0	14,3	7,1	0,0	0,0	0,0	189,1
23	Oslo	963	13,0	12,7	4,3	5,9	5,7	4,9	7,0	4,8	16,4	14,4	10,5	9,3	187,0
25	Kongsberg/Numedal	30	23,3	0,0	2,8	16,7	10,0	0,0	0,0	3,3	10,0	6,7	6,7	3,3	186,1
26	Ringerike/Hole	28	14,3	3,6	10,7	3,6	7,1	0,0	7,1	7,1	17,9	3,6	0,0	7,1	178,6
31	Nedre Romerike	119	16,8	5,0	4,2	4,2	10,1	4,2	5,9	5,9	9,2	13,4	10,9	5,9	165,7
33	Lillehammerregionen	27	3,7	11,1	1,0	3,7	11,1	11,1	11,1	7,4	14,8	11,1	3,7	7,4	161,4
37	Follo	96	14,6	7,3	2,6	5,2	8,3	6,3	5,2	3,1	13,5	10,4	4,2	5,2	154,8
40	Grenland	102	14,7	4,9	3,9	4,9	10,8	2,0	3,9	2,9	9,8	12,7	7,8	8,7	151,2
41	Sandefjord/Larvik	97	17,5	7,2	2,7	3,1	5,2	0,0	8,2	4,1	12,4	11,3	11,3	6,2	148,3
44	Drammensregionen	131	13,7	4,6	3,3	5,3	5,3	2,3	3,1	3,8	10,7	12,2	8,4	7,6	140,2
45	Indre Østfold	47	17,0	2,1	1,3	2,1	6,4	2,1	0,0	4,3	17,0	17,0	10,6	8,5	140,1
47	Mossregionen	46	13,0	6,5	1,7	6,5	4,3	0,0	4,3	2,2	15,2	8,7	6,5	6,5	137,0
49	Hamarregionen	71	9,9	7,0	3,1	1,4	8,5	1,4	5,6	4,2	14,1	11,3	7,0	8,3	135,6
50	Halden	24	4,2	8,3	2,0	0,0	8,3	0,0	8,3	12,5	8,3	16,7	4,2	4,2	133,2
53	Nedre Glomma	125	13,6	1,6	4,4	4,8	7,2	2,4	4,0	0,0	8,8	14,4	8,0	6,3	127,1
56	Øvre Romerike	50	16,0	6,0	0,8	6,0	0,0	0,0	4,0	2,0	8,0	10,0	2,0	8,0	112,2
58	Nord-Gudbrandsdal	15	13,3	0,0	0,0	0,0	20,0	0,0	6,7	6,7	0,0	13,3	0,0	6,7	110,0
63	Hallingdal	15	6,7	6,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	13,3	26,7	20,0	13,3	96,7
68	Midt-Gudbrandsdal	15	6,7	13,3	0,0	0,0	6,7	0,0	6,7	0,0	6,7	6,7	0,0	6,7	83,3
73	Hadeland	18	11,1	0,0	10,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	5,6	5,6	0,0	73,4
77	Glåmdal	36	5,6	0,0	3,8	0,0	2,8	0,0	0,0	0,0	8,3	8,3	5,6	0,0	59,6
79	Valdres	17	0,0	0,0	3,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	11,8	11,8	5,9	0,0	53,6
80	Øst-Telemark	19	5,3	0,0	0,0	5,3	0,0	0,0	0,0	0,0	5,3	5,3	0,0	10,5	52,6
81	Sør Østerdal	15	6,7	0,0	4,8	0,0	6,7	0,0	0,0	0,0	0,0	6,7	0,0	0,0	52,4
	Norge	5274	14,6	7,2	3,3	6,2	8,5	3,2	6,0	4,7	12,7	12,1	8,5	7,4	167,2

136 av de 240 foretakene fra Tønsbergregionen som deltok i undersøkelsen er enbedriftsforetak.

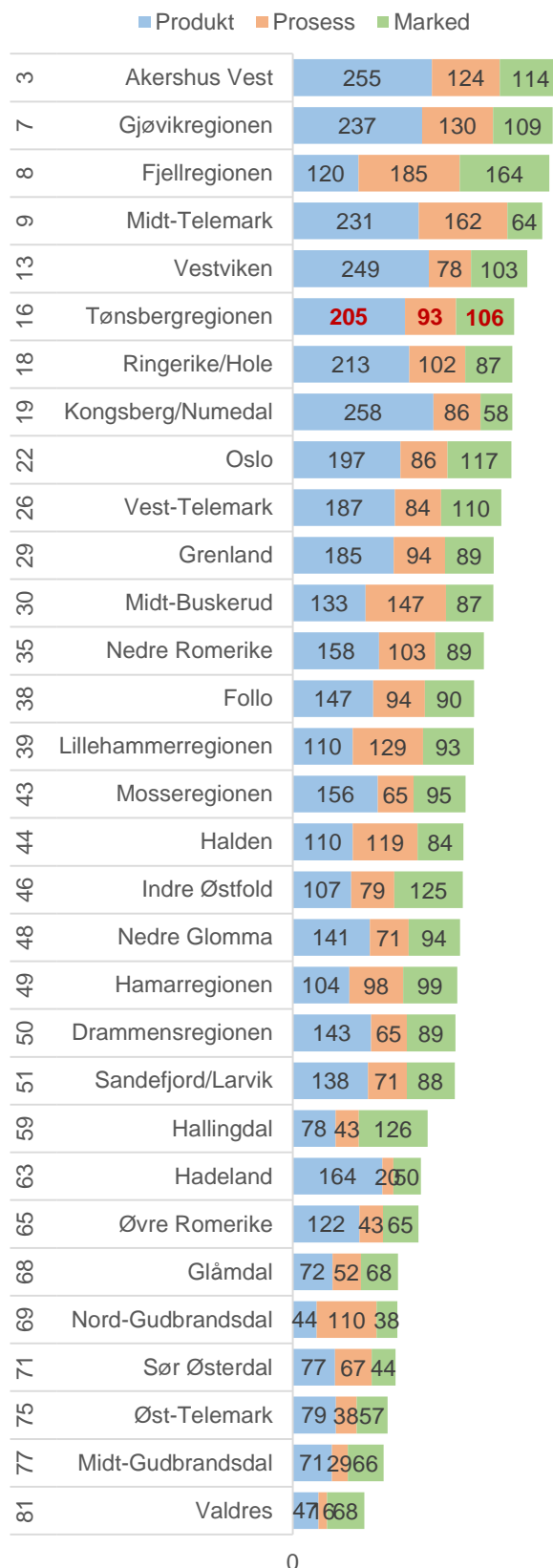
Enbedriftsforetakene er også over gjennomsnittlige innovative, og Tønsbergregionen beholder sin relativt høye rangering også når vi bare ser på enbedriftsforetakene. En over gjennomsnittlig høy andel av enbedriftsforetakene har introdusert ulike produktinnovasjoner.

7.1.2 Innovasjonsgrad

Hvis vi skal foreta en rangering av regionene når det gjelder andeler innovative foretak, kan vi kombinere resultatene fra de to tabellene vi har vist på de foregående sidene. Vi får da en rangering som vist i figuren til høyre. To regioner er slått sammen på grunn av lavt antall bedrifter som er med i undersøkelsen, slik at det er 83 regioner som er rangert.

Tønsbergregionen får en høy rangering, og er regnet som Norges 16. mest innovative region. På Østlandet er Akershus Vest, Gjøvikregionen, Fjellregionen, Midt-Telemark og Vestviken regnet for å ha et mer innovativt næringsliv. De andre regionene i Vestfold, Sandefjord/Larvik og til dels Drammensregionen, har en under middels rangering.

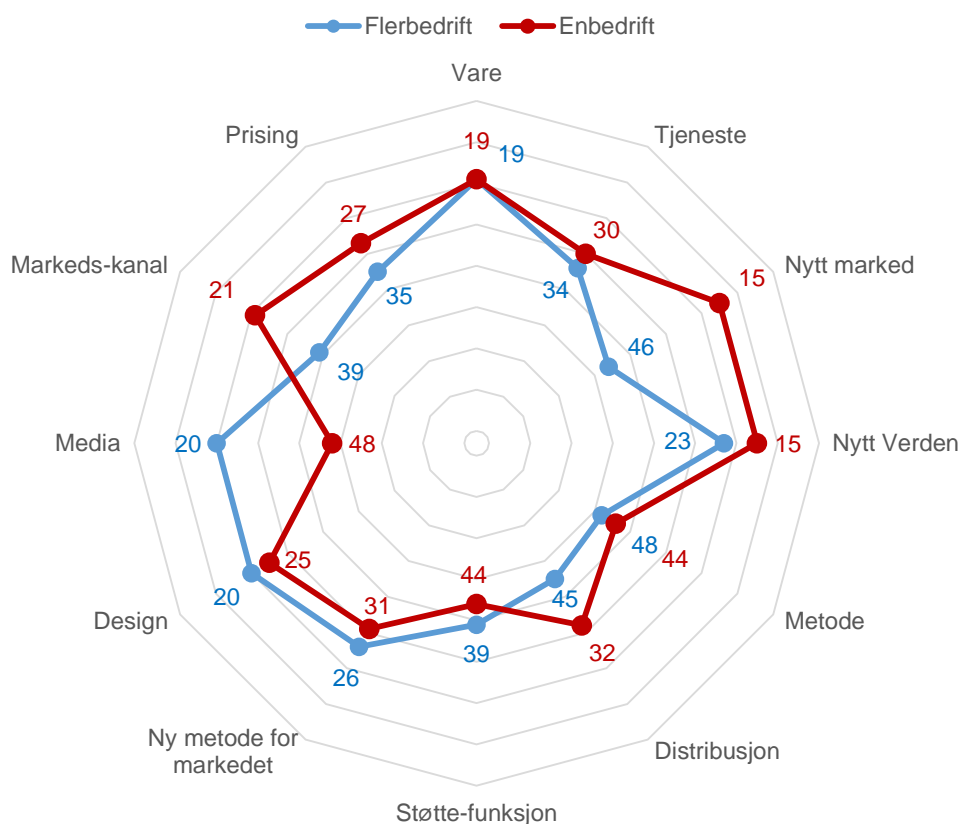
Det kan være verd å merke seg at dataene er basert på selvrapporing. Derfor kan det forekomme ulike tolkninger av spørsmålene. Dette kan avhenge av type bransje man jobber i og kanskje hvor i Norge man bor og jobber. Vi skal derfor være forsiktig med å konkludere for mye basert på tallene vi får oppgitt her.

Figur 67: Innovasjonsgrad i regionene basert på resultatene fra de to foregående tabellene. Rangering blant de 83 regionene mht. samlet og vektet innovasjonsgrad.

7.1.3 Rangering innovasjonsgrad for både enbedrifts- og flerbedriftsforetak

Figuren under viser hvordan Tønsbergregionen rangerer for hver indikator – både for enbedriftsforetakene og for flerbedriftsforetakene. Jo lenger ut, dess høyere rangering. Jo nærmere midten, dess lavere rangering.

Figur 68: Rangering for Tønsbergregionen for de ulike innovasjonstypene. Rangering blant de 83 regionene som er med i utvalget.

Innen produkt og prosessinnovasjon er enbedriftsforetakene jevnt over relativt sett noe mer innovative enn hva flerbedriftsforetakene er. Flerbedriftsforetakene er imidlertid mer innovative innen markedsinnovasjon.

Tønsbergregionen har en over middels rangering på mange indikatorer. Kun en lav andel av enbedriftsforetakene oppgir imidlertid å være innovative innen media og støttefunksjon. Dvs. en lav andel har introdusert markedsinnovasjoner i form av nye media eller nye måter for promotering av produktet, og en lav andel har introdusert nye eller vesentlige støttefunksjoner, som systemer for vedlikehold, innkjøp, regnskap eller IT.

Men det overordnede inntrykket er at en høy andel at Tønsbergregionens enbedrifts- så vel som flerbedriftsforetak er innovative.

7.2 Innovasjonsklima

Andelen av innovative foretak varierer ganske sterkt mellom ulike bransjer. I en bransje som produksjon av datamaskiner og elektroniske produkter oppgir over 65 prosent av foretakene at de har introdusert nye produkter på markedet, mens i andre bransjer er andelen null. Samtidig øker sannsynligheten for at bedriften er innovativ med størrelsen til bedriften. Dermed vil en region som har mange bedrifter i bransjer med høy innovasjonsgrad naturlig få en høyere andel innovative bedrifter, mens regioner med mange bedrifter i bransjer med lav andel innovative bedrifter vil sannsynligvis få lave andeler med innovative bedrifter. Vi kan måle andelen innovative bedrifter i regionene, der vi samtidig korrigerer for ulikheter i bransjestruktur og fordeling mellom små og store bedrifter. Da får vi et uttrykk for om regionen har høy eller lav andel innovative foretak, gitt sin bransje- og størrelsesstruktur. Vi kaller dette for *innovasjonsklima*^{iv}. Vi konsentrerer oss om enbedriftsforetakene i denne analysen. Resultatene av denne analysen er gitt i tabellen under.

Tabell 11: Innovasjonsklima, målt som over- eller underhyppighet i et område for at en bedrift er innovativ, gitt bransje og størrelse. Verdiene er gjort om til rangering, der 1=beste region og 83=dårligste.

Rang	Region	Produkt				Prosess			Marked						
		Vare	Tjeneste	Nytt marked	Nytt Verden	Metode	Distribusjon	Støtte-funksjon	Design	Media	Markeds-kanal	Prising	Produkt	Prosess	Marked
3	Gjøvikregionen	2	21	1	5	11	17	20	24	9	25	17	1	11	18
5	Vest-Telemark	7	24	12	1	77	10	6	3	67	15	9	5	42	6
6	Fjellregionen	10	7	7	66	4	16	1	5	40	55	2	14	2	9
11	Vestviken	9	14	11	2	50	75	46	33	25	17	21	4	57	23
18	Akershus Vest	24	42	26	15	26	45	44	29	48	38	66	21	29	35
23	Øvre Romerike	17	18	14	22	78	53	38	41	45	71	23	12	73	48
24	Lillehammerregionen	68	6	43	31	21	2	7	14	43	66	39	40	9	25
25	Follo	35	19	23	27	34	15	36	26	53	70	59	25	27	44
27	Nedre Romerike	21	44	22	34	29	23	26	50	28	21	57	28	24	42
28	Midt-Buskerud	40	78	41	13	3	74	81	47	55	62	58	35	8	53
29	Hallingdal	47	28	21	49	71	62	78	21	2	5	8	38	77	4
30	Oslo	37	27	33	28	56	35	50	27	39	34	48	31	54	27
33	Kongsberg/Numedal	15	81	45	3	39	76	83	52	70	50	67	22	59	63
36	Tønsbergregionen	32	46	49	21	46	31	54	30	50	20	35	36	48	28
37	Midt-Telemark	6	71	31	23	12	54	67	56	83	77	77	23	25	80
38	Sandefjord/Larvik	31	29	19	51	64	81	17	38	51	23	53	30	61	40
40	Indre Østfold	34	54	38	48	52	42	71	16	13	26	24	42	65	16
43	Mossregionen	49	30	32	25	65	79	45	23	60	59	50	33	70	41
50	Grenland	38	53	58	33	32	44	52	48	27	40	27	47	35	43
51	Midt-Gudbrandsdal	65	2	35	65	38	55	19	53	59	76	38	39	39	66
53	Drammensregionen	42	45	50	35	61	39	57	39	38	37	29	46	62	37
54	Ringerike/Hole	39	39	63	36	45	65	11	11	75	81	32	53	44	38
58	Hamarregionen	61	34	56	74	41	49	39	28	47	49	31	61	45	32
59	Nedre Glomma	48	72	61	38	54	40	48	60	16	41	45	56	53	47
60	Nord-Gudbrandsdal	55	64	44	73	6	64	13	83	37	83	37	59	10	81
69	Valdres	71	66	71	41	75	56	61	25	29	52	71	69	78	33
77	Hadeland	56	70	47	71	79	69	70	82	77	64	80	62	81	83
78	Øst-Telemark	74	80	75	29	80	72	77	72	72	80	16	70	82	77
80	Glåmdal	75	76	80	76	73	66	72	54	57	53	78	79	79	60
81	Halden	83	47	78	83	60	83	37	76	20	75	76	81	67	76
83	Sør Østerdal	72	73	82	81	48	51	63	80	65	78	75	82	64	82

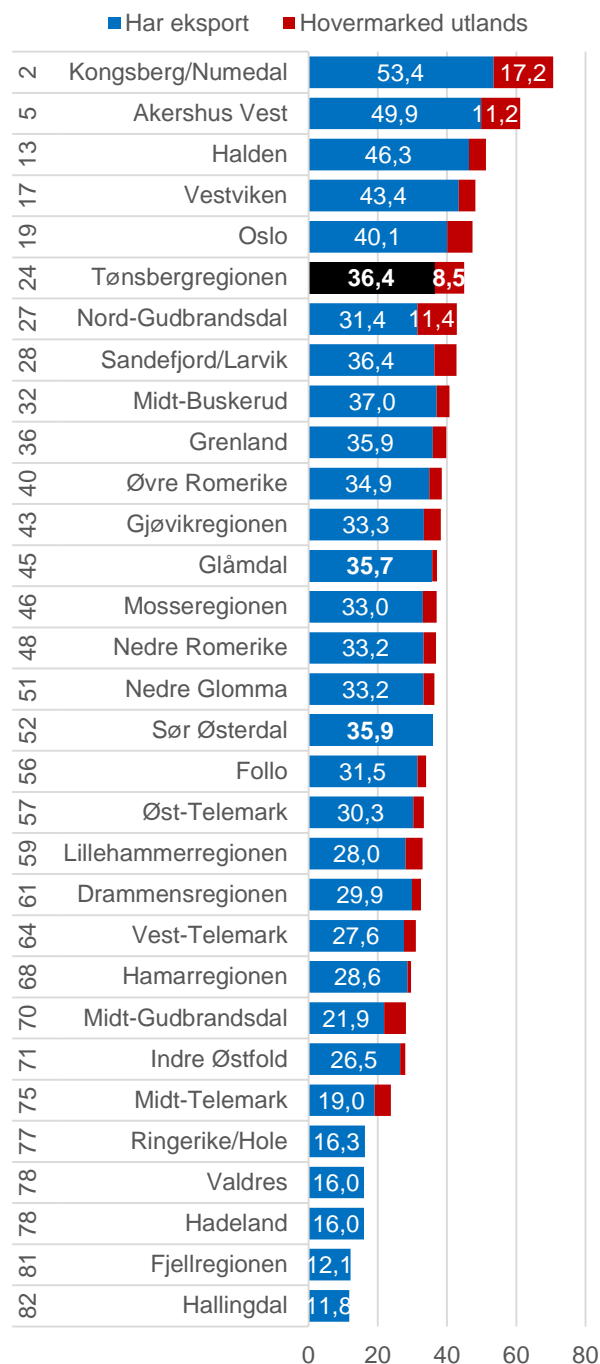
Når vi justerer for bransjestruktur og størrelse, kommer dessverre Tønsbergregionen lavere ut på rangeringen. Den høye innovasjonsgraden i Tønsbergregionen ser dermed ut til å skyldes strukturelle forhold.

7.3 Internasjonalisering

Hvilke regioner har det mest internasjonale næringslivet? Innovasjonsundersøkelsen har også data på hvorvidt bedriftene selger varer og tjenester til utlandet, og om de har sitt hovedmarked utenlands. Det kan vi bruke for å se hvordan tilbøyeligheten til å selge varer og tjenester utenlands varierer mellom regionene.

I figuren til høyre ser vi hvordan andelen som har eksport og som har sitt hovedmarked utenlands varierer mellom regionene.

36 prosent av foretakene i Tønsbergregionen eksporterer sine varer og tjenester utenlands, mens 8,5 prosent har sitt hovedmarked utenlands. På Østlandet har fem regioner et mer internasjonalt næringsliv. Tønsbergregionen rangerer som nummer 24 blant de 83 regionene, dvs. over middels.

Figur 69: Andel av bedrifter i innovasjonsundersøkelsen som oppgir at de selger til utlandet, og som har sitt hovedmarked utenlands. Rangering blant de 83 regionene som er med.

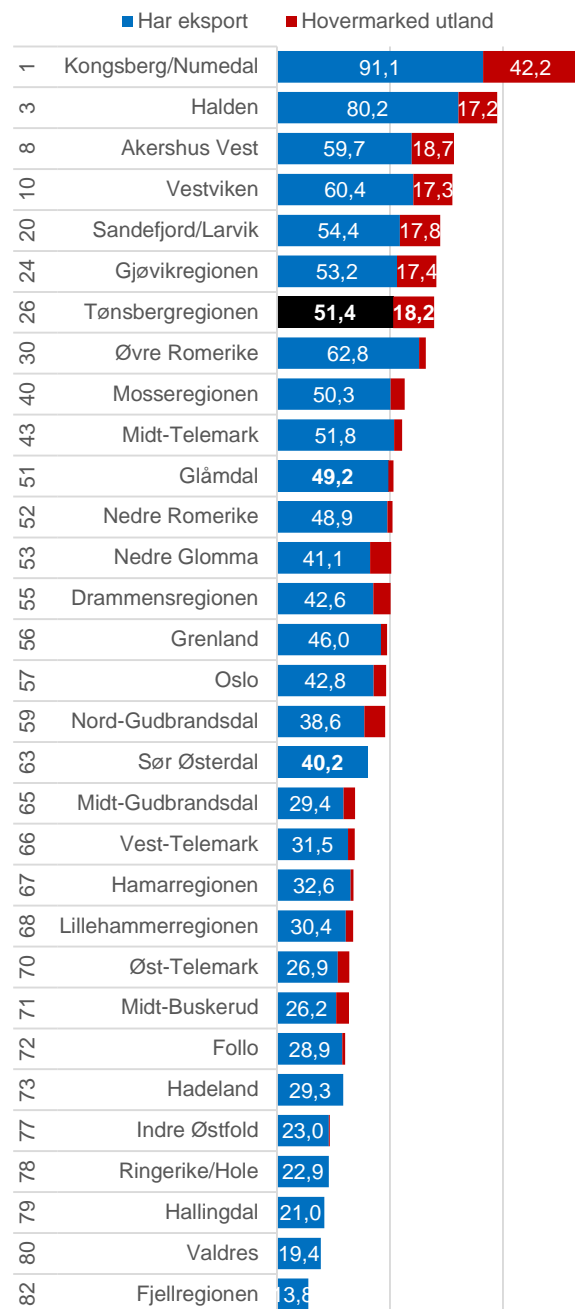
7.3.1 Andel ansatte i eksportbedrifter

I figuren på forrige side viste vi andelen bedrifter med eksport. Da vil små og store bedrifter telle like mye. Vi kan også se på andelen av de ansatte i næringslivet som arbeider i eksportbedrifter. Tallene blir da noe annerledes. Det er høyere andeler av ansatte i bedrifter med eksport. Det er fordi store bedrifter har sterkere tilbøyelighet til å ha eksport.

Over halvparten av de ansatte i foretakene som er med i innovasjonsundersøkelsen jobber i en bedrift som eksporterer sine varer og tjenester utenlands, mens 18,2 prosent jobber i en bedrift som har sitt hovedmarked utenlands. Tønsbergregionen rangerer med dette som nummer 26 blant alle regionene i Norge. På Østlandet er det seks regioner som har en høyere andel ansatte i bedrifter med eksport.

Oppsummert kan man si at det eksisterende næringslivet i Tønsbergregionen er både innovativt og internasjonalt. Som vi har sett tidligere i rapporten er utfordringen for TNT å skape flere arbeidsplasser i næringslivet. Det næringslivet som er der (dvs. det som er i Tønsbergregionen), gjør det bra på indikatorer for innovasjon og internasjonalisering.

I neste kapittel vil vi se hvordan næringslivet i TNT presterer langs indikatorer for vekst, lønnsomhet, størrelse og nyetableringer.

Figur 70: Andel av ansatte i innovasjonsundersøkelsen i bedrifter som oppgir at de selger til utlandet, og som har sitt hovedmarked utenlands. Rangering blant de 83 regionene som er med.

8. NæringsNM

NæringsNM er utviklet for å måle hvordan næringslivet presterer i ulike områder i Norge. For å måle næringsutviklingen i en kommune, ser vi på fire mål: Nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse^v.

NæringsNM	Nyetableringer	<ol style="list-style-type: none"> 1. Etableringsfrekvens: Antall nyregistrerte foretak som andel av eksisterende foretak i begynnelsen av året 2. Bransjejustert etableringsfrekvens: Basert på etableringsfrekvens, justert for effekten av bransjestrukturen 3. Vekst i antall foretak: Etableringsfrekvensen fratrukket nedlagte foretak
	Lønnsomhet	<ol style="list-style-type: none"> 4. Andel foretak med positivt resultat før skatt 5. Bransjejustert lønnsomhet: Andel foretak med positivt resultat før skatt, justert for effekten bransjestruktur, bedriftens omsetning og alder. 6. Andel foretak med positiv egenkapital
	Vekst	<ol style="list-style-type: none"> 7. Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen (KPI) 8. Andel foretak med realvekst justert for bransjestruktur, bedriftens omsetning og alder. 9. Andel foretak med vekst i verdiskaping 10. Andel foretak med vekst i verdiskaping, justert for bransjestruktur, bedriftens omsetning og alder.
	Næringslivets størrelse	<ol style="list-style-type: none"> 11. Antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen

Nyetableringer i regioner og kommuner blir målt med tre indikatorer. Den første, etableringsfrekvens, måler antall nyregistrerte foretak i forhold til eksisterende antall foretak i begynnelsen av året. Bransjejustert etableringsfrekvens er etableringsfrekvensen fratrukket virkningen av bransjestrukturen i regioner og kommuner. Denne indikatoren forteller oss om regionen har få eller mange etableringer når vi tar hensyn til at etableringsfrekvensen varierer mye mellom ulike bransjer. Den tredje indikatoren er vekst i antall foretak. Dette vil være etableringsfrekvensen fratrukket frekvensen av nedlagte foretak, samt innflyttede foretak fratrukket utflyttede.

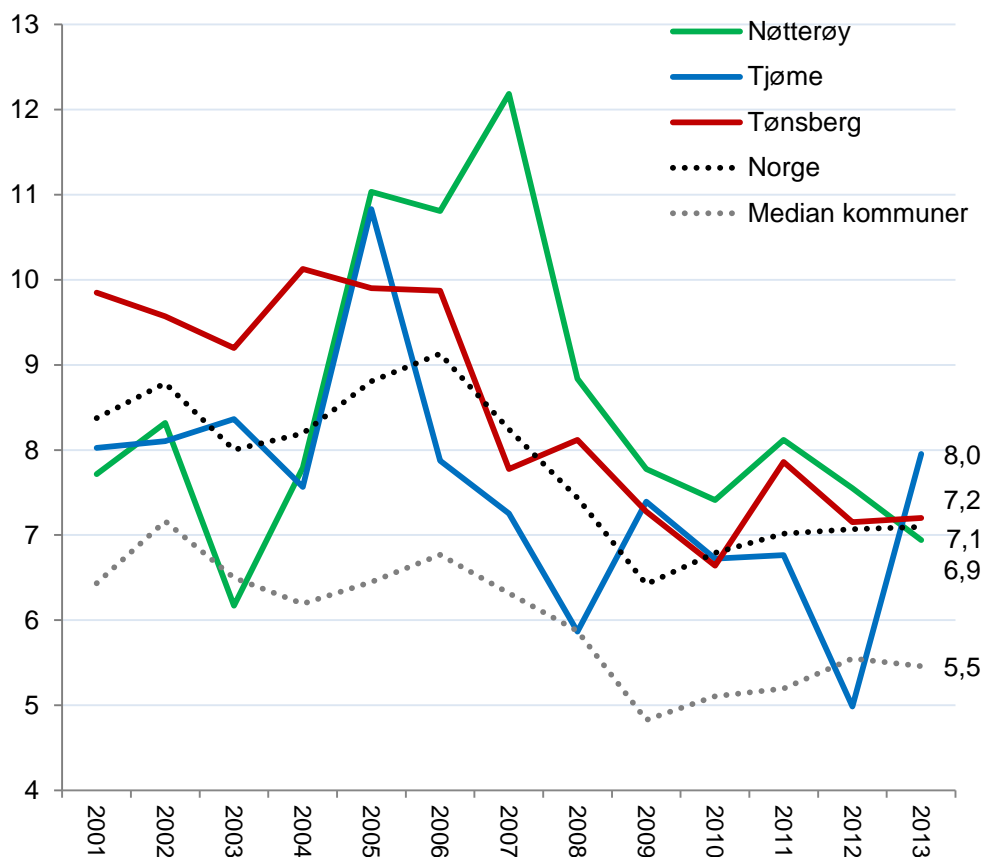
Lønnsomheten i regionenes næringsliv blir målt med tre indikatorer. Den første er andel foretak med positivt resultat før skatt. I tillegg har vi målt andelen lønnsomme foretak justert for bransjestruktur, bedriftens omsetning og alder. Den tredje indikatoren er andel foretak med positiv egenkapital.

Vekst i regionene er målt med andel foretak med omsetningsvekst større enn prisstigningen. Også her har vi en indikator som justerer for bransjestruktur, omsetning og alder. Den tredje indikatoren er andel foretak av samtlige regnskapspliktige foretak på stedet, som har vekst i verdiskapingen. Det er også en siste indikator der det er justert for forskjeller i bransjestruktur, omsetning og alder til foretakene.

Indikatoren «næringslivets størrelse» er antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen på stedet. For hver indikator rangeres både regioner og kommuner. Rangeringsnumrene legges så sammen innenfor hver gruppe. Til slutt summeres rangeringsnumrene for de fire indeksene nyetablering, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse. Regionen og kommunen som har lavest sum, kommer ut som vinner av NæringsNM.

8.1 Nyetableringer

Etableringsfrekvensen er antall nyetablerte foretak som prosent av antall eksisterende foretak i begynnelsen av året. Etableringsfrekvensen i Norge har vært ganske høy i hele perioden fra 2001 til 2006, før den begynte å synke. I de siste årene har landets etableringsfrekvens ligget på rundt sju prosent. De fleste regionene har derimot hatt en lavere etableringsfrekvens enn landsgjennomsnittet. Etableringsfrekvensen til mediankommunen var på 5,5 prosent i 2013.

Figur 71: Etableringsfrekvensen i kommunene i TNT, Norge og medianen av kommunene i Norge i perioden 2001-2013.

Etableringsfrekvensen i Tjøme var på 8 prosent i 2013, en kraftig øking fra året før. Tønsberg og Nøtterøy hadde en etableringsfrekvens på 7 prosent og andelen var omtrent lik som landsgjennomsnittet som er på 6,9 prosent.

Nøtterøy hadde høy etableringsfrekvens i perioden mellom 2004 og 2013. I Tønsberg har etableringsfrekvensen tradisjonelt sett vært noe høyere enn landsgjennomsnittet. Etableringsfrekvensen i Tjøme har svunget mer, men det er ikke så rart, siden det er en liten kommune og det derfor er naturlig at det er færre foretak der.

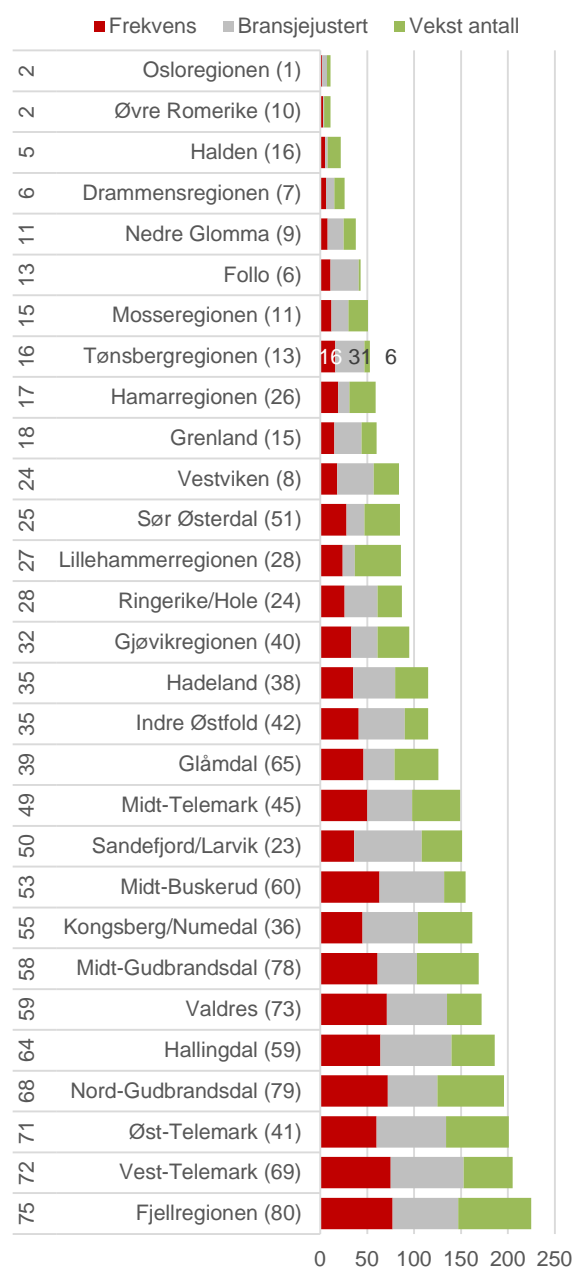
8.1.1 Etableringsindeksen for regionene på Østlandet

Etableringsindeksen har tre indikatorer for nyetablering, etableringsfrekvensen, den bransjusterte etableringsfrekvensen og vekst i antall foretak. Den bransjusterte etableringsfrekvensen tar hensyn til bransjestrukturen, og måler etableringsfrekvensen bransje for bransje. Vekst i antall foretak er etableringsfrekvens fratrukket andel nedlagte foretak. Til sammen gir etableringsindeksen et godt bilde på etableringsaktiviteten i regionene. Noe av forskjellen i etableringsfrekvensen mellom regionene kan forklares av bransjestrukturen. Enkelte regioner har mange foretak i bransjer hvor det er mange nyetableringer, som i tjenesteytende sektor. Andre regioner har en stor andel av bedriftene i bransjer med lite nyetablering, som industri og landbruk.

Oslo har en fordelaktig næringsstruktur for å få mange nyetableringer. Det kan se ut til at vekst, og spesielt høy vekst i befolkningen, forårsaker høy etableringsfrekvens. Høy etableringsfrekvens har sannsynlig vis mindre effekt på arbeidsplassvekst og dermed på nettoflyttingen. Det er fordi nyetableringene stort sett er små, og utgjør en liten andel av samlet antall ansatte.

Tønsbergregionen rangerer som nummer 16 blant 83 regioner på etableringsindeksen. Det er godt over middels. Andelen nyetablerte foretak fratrukket nedlagte foretak er høy i Tønsbergregionen.

Tønsbergregionen kommer lavere ut enn Drammensregionen, men høyere enn Sandefjord/Larvik på denne indeksen.

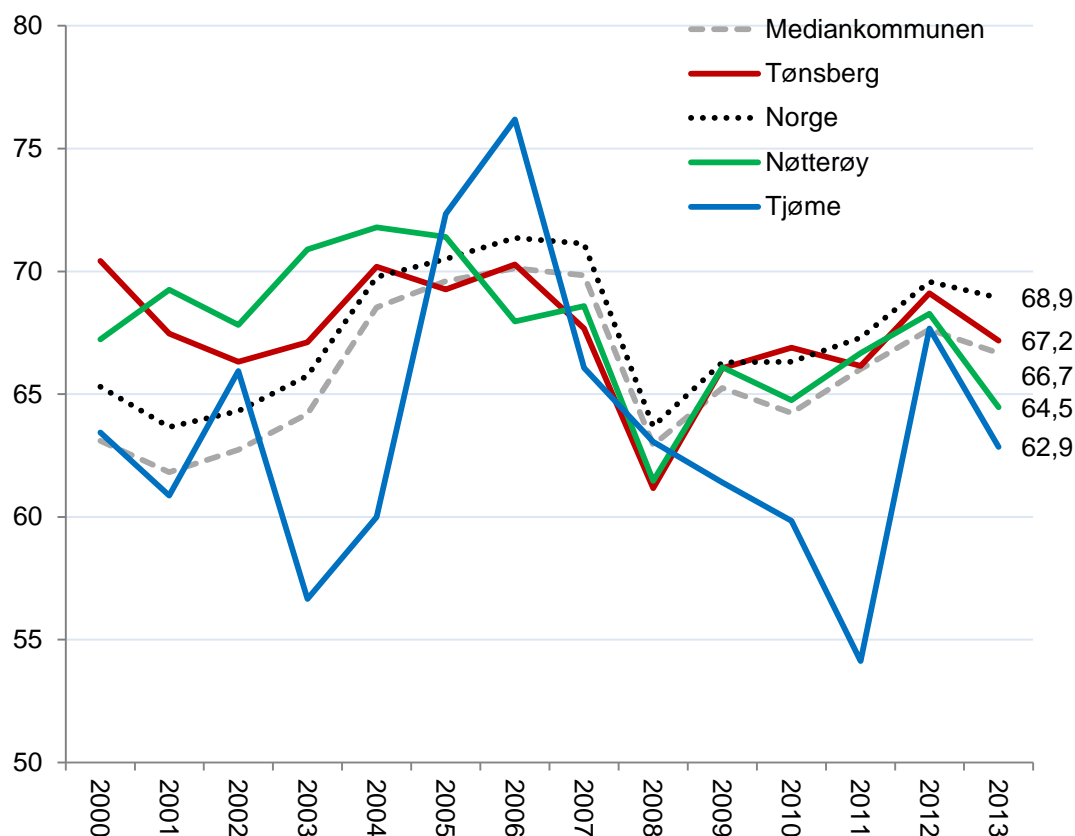

Figur 72: Etableringsindeksen for regionene på Østlandet, med rangeringsnummer for hver av indikatorene. Rangering for etableringsindeksen blant 83 regioner er vist helt til venstre. I parentes er rangeringen for etableringsindeksen siste ti år.

8.2 Lønnsomhet

Lønnsomheten i næringslivet måles som andel av foretakene med positivt resultat før skatt. Med denne metoden teller små og store foretak likt.

Lønnsomheten i norsk næringsliv var på topp i årene fra 2004 til 2007. I 2008 sank lønnsomheten brått, for deretter å stige de tre neste årene. I 2013 hadde 68,9 prosent av alle regnskapspliktige foretak positivt resultat før skatt, noe som var en liten nedgang fra 2012.

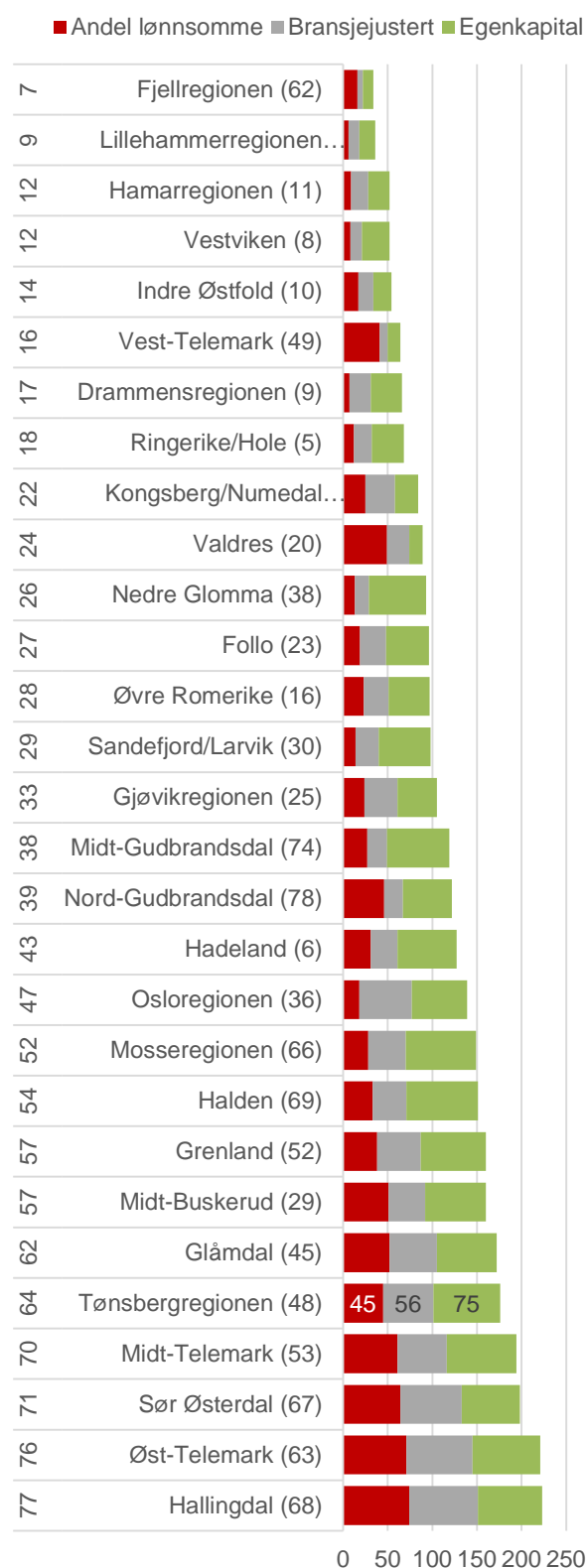
Figur 73: Prosentvis andel foretak med positivt resultat før skatt i sammenliknet med Norge og medianen av kommunene i Norge i perioden 2000-2013.

Tønsberg og Nøtterøy har siden 2005 hatt en andel vekstforetak som er omtrent like høy som landsgjennomsnittet. I Tjøme har det vært større svingninger. I 2013 hadde samtlige kommuner i TNT lavere andel foretak med positivt resultat enn landsgjennomsnittet. I Tønsberg var imidlertid andelen høyere enn medianverdien.

8.2.1 Lønnsomhetsindeksen for regioner på Østlandet

I figuren til høyre ser vi hvordan regionene gjør det på lønnsomhetsindeksen i 2013. Lønnsomhetsindeksen er sammensatt av tre indikatorer; andel foretak med positivt resultat, andelen av foretak med positiv egenkapital, og andel lønnsomme foretak justert for bransje, størrelse og alder på foretakene.

Tønsbergregionen kommer ut forholdsvis lavt på denne indeksen. Årets plassering er dårligere enn snittplasseringen for de siste ti årene. Det som trekker plasseringen mest ned er den lave andelen foretak med positiv egenkapital.

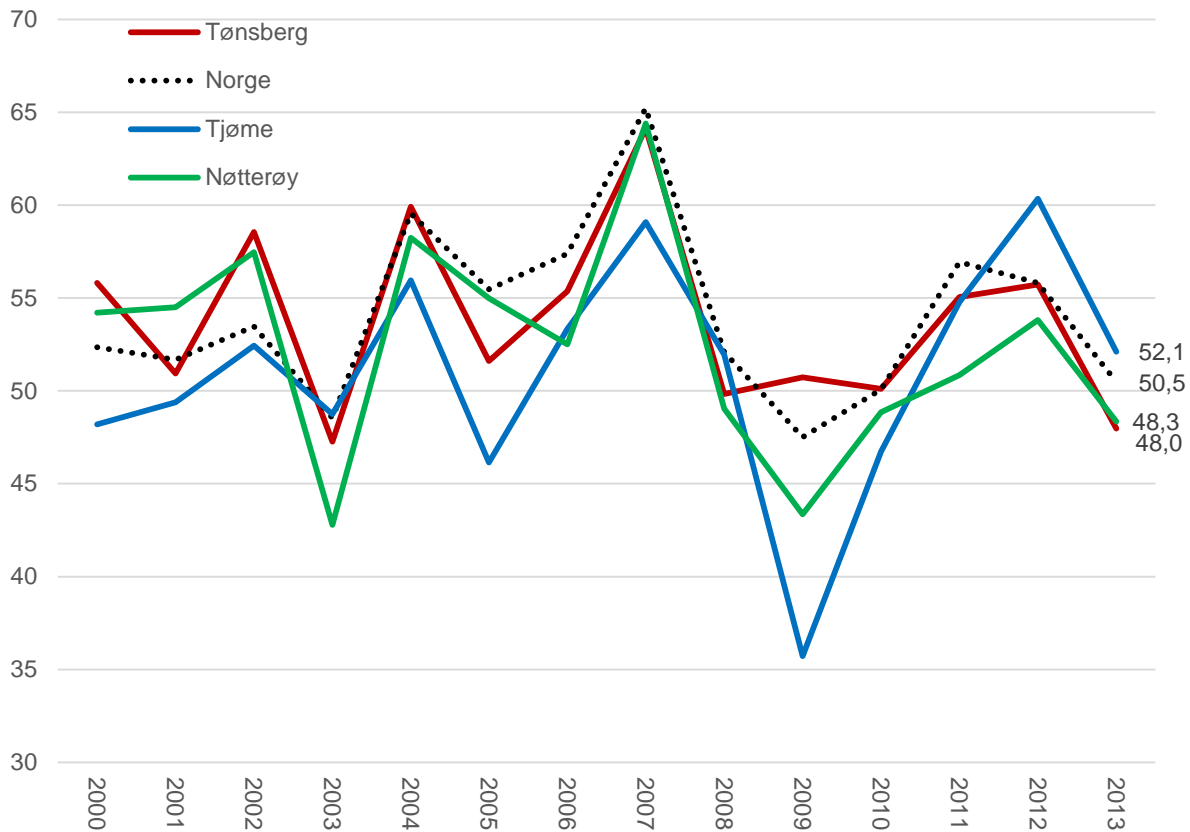

Figur 74: Lønnsomhetsindeksen for regionene på Østlandet. Rangering for 2013 blant 83 regioner til venstre, og rangering siste ti år i parentes. Rangering for de tre lønnsomhetsindikatorerne vises i figuren.

8.3 Vekst

Vekstindikatorene i NæringsNM er andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen.

Andel vekstforetak i Norge var rekordhøy i 2007, da 65,2 prosent av foretakene hadde omsetningsvekst høyere enn prisstigningen. Andel vekstforetak sank deretter dramatisk de to neste årene, og var på 47,5 prosent i 2009. Etter dette tok andelen vekstforetak seg opp, men falt ganske mye fra 2012 til 2013. I 2013 hadde 50,5 prosent av alle foretakene i Norge omsetningsvekst høyere enn prisstigningen.

Figur 75: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen i kommunene i TNT og i Norge.

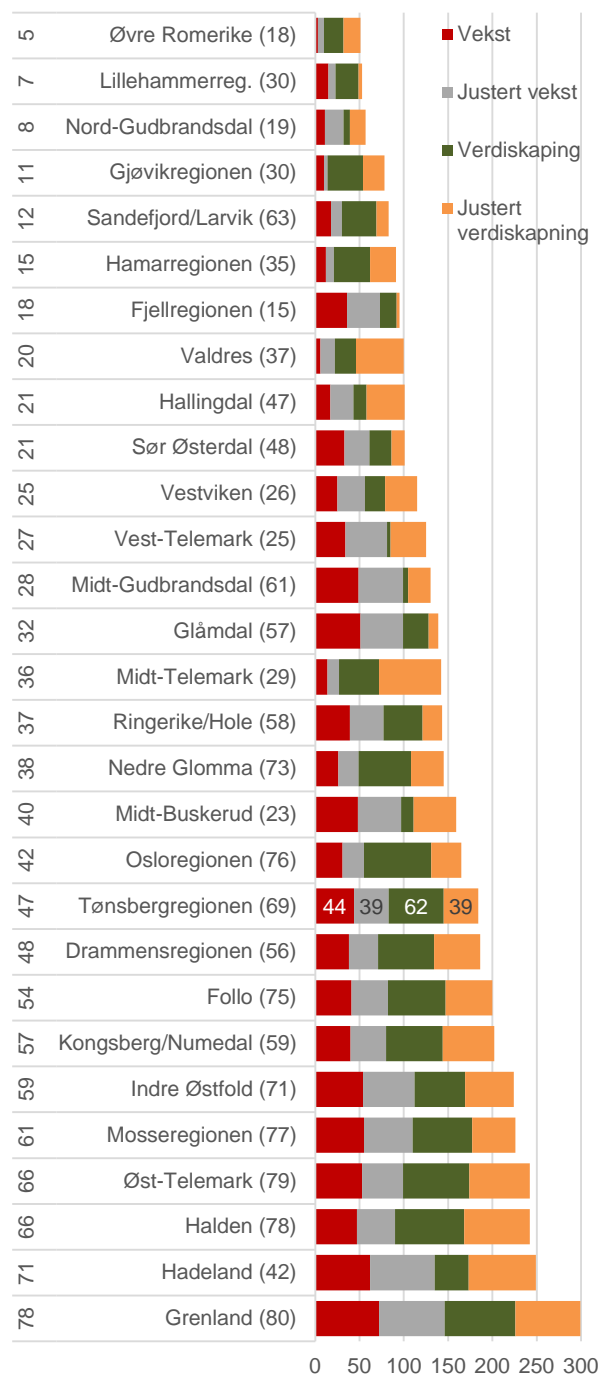
I Nøtterøy og på Tjøme har andelen foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen vært omtrent like høy som på landsbasis siden 2004. Nøtterøy har i noen år hatt en del lavere andel enn Norge. Tjømes andel vekstforetak har i mange perioder vært lavere enn landsgjennomsnittet. I 2013 hadde Tjøme imidlertid en over gjennomsnittlig andel vekstforetak, mens både Tønsberg og Nøtterøy hadde en under gjennomsnittlig andel.

8.3.1 Vekstindeksen for regionene på Østlandet

Vi måler veksten i næringslivet i regionene ved hjelp av fire indikatorer. Den første indikatoren er andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen. Den andre indikatoren er andel vekstforetak, justert for foretakenes bransje, størrelse og alder. Den tredje indikatoren er andel foretak med vekst i verdiskapingen. Den siste er justert andel med vekst i verdiskaping. Den endelige vekstindeksen er basert på kommunenes rangering med hensyn til de fire vekstindikatorerne.

Vekstindeksen varierer ganske mye fra år til år, og en skal dermed ikke legge så mye vekt på et enkelt år, men svært lave verdier på vekstindeksen over en tiårsperiode er et dårlig tegn.

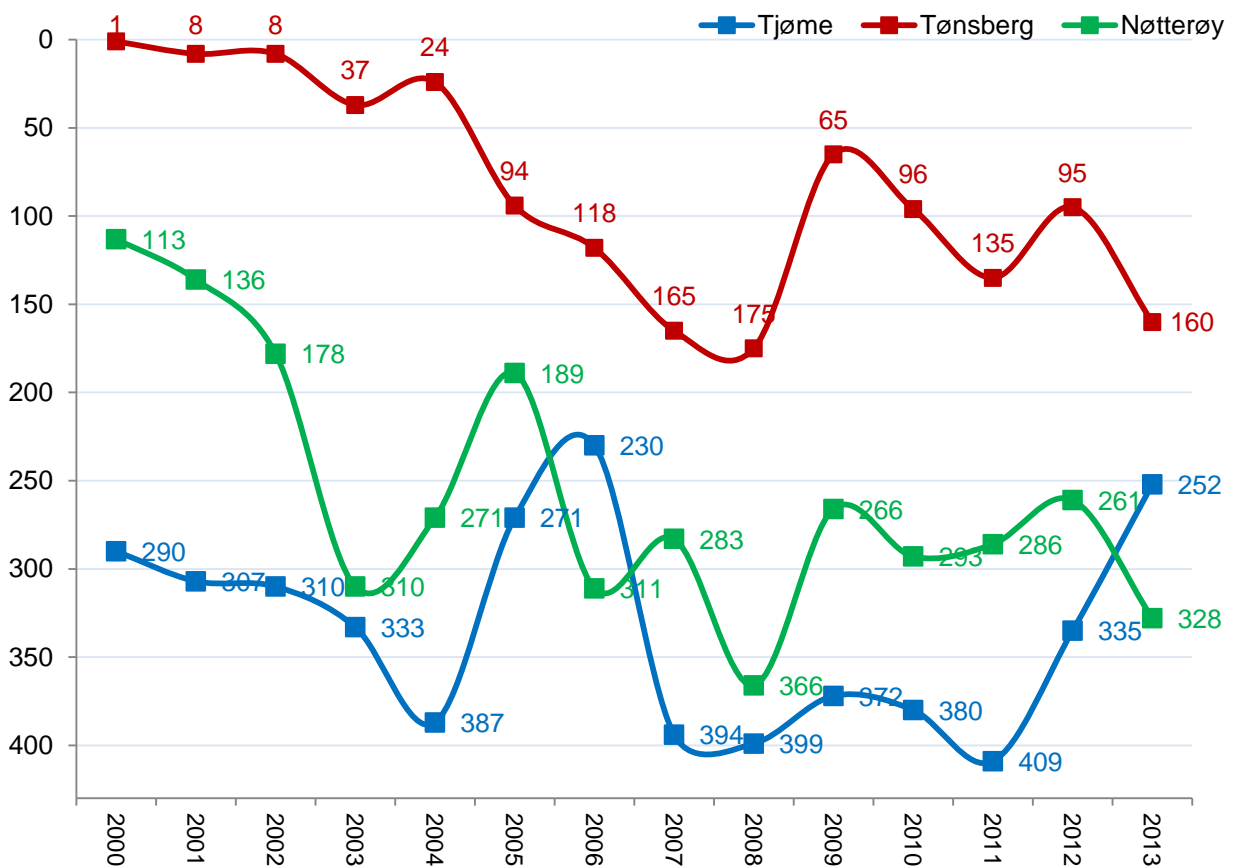
Tønsbergregionen rangerer litt under middels på vekstindeksen i 2013, en plassering som er noe bedre enn snittplasseringen de ti foregående årene. Tønsbergregionen har en middels høy andel foretak med positivt resultat før skatt når bransjestrukturen og alderen er tatt hensyn til. Regionen har også en middels andel foretak med vekst i verdiskaping justert for bransjestrukturen og alderen.

Figur 76: Vekstindeksen for regionene på Østlandet. Rangering blant 80 regioner i 2013 til venstre, og rangering siste ti år i parentes. Rangering for de tre vekstindikatorerne vises i figuren.

8.4 NæringsNM

NæringsNM er en rangering av kommuner, regioner og fylker basert på et sett med 11 indikatorer for nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse. Formålet er å komme fram til et mål som forteller hvordan næringslivet samlet sett gjør det i en kommune, region eller fylke. Telemarksforskning har utarbeidet NæringsNM for NHO de siste elleve årene.

Figur 77: Resultater fra NHOs NæringsNM fra år 2000 til 2013 i kommunene i TNT.

Tønsberg gjorde det best blant kommunene i TNT i årets NæringsNM og kom på en 160. plass. Det er en dårligere plassering enn årene før. I 2000 var Tønsberg på topp blant alle kommuner i Norge i NæringsNM. I mange år beholdt Tønsberg en høy plassering. I perioden rundt finanskrisen falt Tønsbergs relative plassering.

Nøtterøy fikk lavest plassering blant kommunene i TNT i årets NæringsNM. Nøtterøy kom på en 328. plass; det også en lavere plassering enn året før. De siste åtte årene har Nøtterøy hatt en forholdsvis lav og under middels plassering i NæringsNM.

Tjøme har tradisjonelt sett ligget veldig lavt, men gjort et kraftig hopp de siste to årene. I 2013 kom Tjøme på 252. plass; en plassering som er under middels av alle norske kommuner, men mye bedre enn plasseringen årene før.

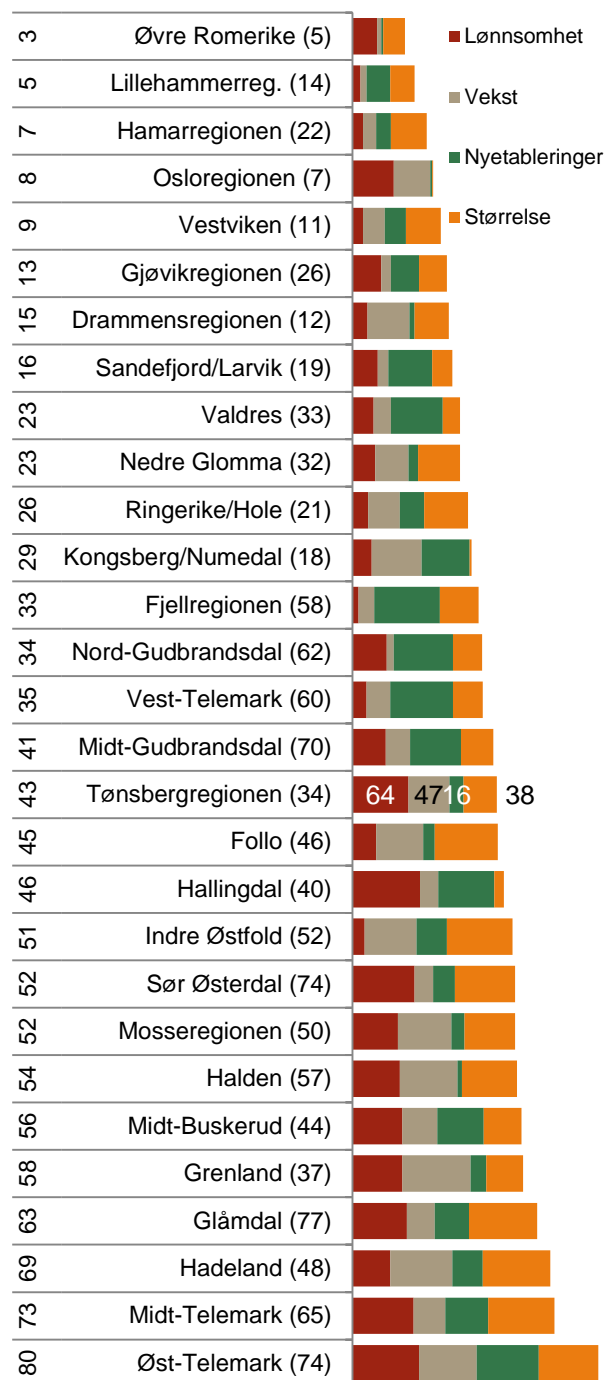
8.4.1 Regionene på Østlandet

Det er stor variasjon blant regionene på Østlandet i hvordan de gjør det i NæringsNM. Øvre Romerike gjorde det best på Østlandet, og kom på 3. plass nasjonalt. Øst-Telemark gjorde det aller dårligst i årets NæringsNM.

Tønsbergregionen kom på 43. plass blant de 80 regionene som er med i rangeringen. Det er litt under middels. Plasseringen er dårligere enn snittplasseringen for de ti foregående årene, som var på 34.

Tønsbergregionen skårer høyt på indikatoren for nyetableringer, og over middels på indikatoren for størrelse. Den lave andelen lønnsomme foretak trekker den samlede plasseringen ned.

Blant regionene på Østlandet kommer Tønsbergregionen middels godt ut i årets NæringsNM. Tønsbergregionen gjorde det imidlertid dårligere enn både Drammensregionen og Sandefjord/Larvik.

Figur 78: NæringsNM for regionene på Østlandet. Rangering blant 80 regioner i 2013 til venstre, og rangering siste ti år i parentes. Rangering for de fire indeksene vises inni figuren.

ⁱ Bransjeinndelingen tar utgangspunkt i registerdata for arbeidssted, med tilhørende NACE på 5-siffernivå. Fullstendig oversikt finnes på [\(link\)](#)

ⁱⁱ Vi baserer oss å at sysselsettingsandelene innenfor hvert årstrinn er konstant, og har brukt SSBs middeleframskrivning om antall personer i alle årstrinn hvert år til 2040.

ⁱⁱⁱ Vi har brukt progressivt gjennomsnitt for de ti siste årene der veksten de siste årene teller mer enn de første.

^{iv} Rent teknisk måler vi innovasjonsklima gjennom en binær logistisk regresjonsanalyse der avhengig variabel er om bedriften har innovasjon (0/1) og uavhengige variable er størrelse (lineær av antall ansatte), bransje (dummyvariable for hver 2-siffer NACE-bransje) og dummyvariable for regioner. Betakoeffisienten for regionvariabelen vil da være et uttrykk for om regionen har høy eller lav tilbøyelighet for å ha innovasjon. Denne regresjonsanalysen er kjørt for alle de 11 innovasjonstypene, og deretter veid på samme måte som vi veier for frekvenser.

^v Alle tall for nyetableringer, vekst og lønnsomhet baserer seg på data som Telemarkforskning har fått levert fra Brønnøysundregistrene.

Regioninndeling Vestfold:

Drammensregionen

Svelvik
Sande (Vestfold)

Tønsbergregionen

Horten
Holmestrand

Tønsberg

Hof
Re
Andebu
Stokke

Nøtterøy

Tjøme

Sandefjord/Larvik

Sandefjord
Larvik
Lardal